

MİMAR SİNAN

ISSN 1301-2762

4. En Muh.: Büyük Üstad Mesajı Sahir Talât AKEV
6. Message of the M.W. Grand Master Sahir Talât AKEV
7. Hürmasonlukta Çekiç ve Taşçı KalemîTamer AYAN
37. Yüksek Dereceler ve EKSR..... Koparal ÇERMAN
51. Semboller Ne Diyor?.....Raşid TEMEL
57. Semboller ve Sembolizma Üzerine.....Neşet SİRMAN
63. "Sihirli Flüt"'ün Librettosu Üzerine Tarihî ve
Masonik Bir Derleme.....Bolar İREN
93. Masonlukta Rehberliğin
Önemi ve Değeri..... İsmail Hakkı DEMİRCİ
97. Localardan Haberler Mimar SİNAN
112. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

YIL : 1998

NO : 108

MİMAR SİNAN

***Gevşemeyin, endişe etmeyin.
İnancınız sağlamsa, mutlaka başarılırsınız.***

Şâni Yüce Kur'an, S.III.139

Kapak Kompozisyonu : ŞİNASI BARUTÇU
Y E N İ L İ K B A S I M E V İ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 1998

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
tarihî, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına

İmtiyaz sahibi : **Sahir Talât AKEV**

Yazı İşlerini fiilen idare eden : **Osman S. ALTINAY**

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR.

ISSN 1301-2762

SAYI : 108 Nuruziya Sokağı 25, 80050 - Beyoğlu Tel : 0 212 251 26 50 HAZİRAN 1998

4. En Muh.: Büyük Üstad Mesajı Sahir Talât AKEV
6. Message of the M.W. Grand Master Sahir Talât AKEV
7. Hürmasonlukta Çekiç ve Taşçı Kalem Tamer AYAN
37. Yüksek Dereceler ve EKSR..... Koparal ÇERMAN
51. Semboller Ne Diyor?..... Raşid TEMEL
57. Semboller ve Sembolizma Üzerine..... Neşet SİRMAN
63. "Sihirli Flüt"ün Librettosu Üzerine Tarihî ve
Masonik Bir Derleme..... Bolar İREN
93. Masonlukta Rehberliğin
Önemi ve Değeri..... İsmail Hakkı DEMİRCİ
97. Localardan Haberler Mimar SİNAN
112. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

EN MUH.. BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

Aziz Kardeşlerim,

Mimar Sinan Dergisindeki ilk mesajımda mesleğimizin geleceği hakkında bazı düşüncelerimi bildirmek isterim.

Masonluk, kökünü ve temellerini uzak geçmişte bulan, kendine has özellikleri olan bir kurdur.

İntizam kurallarından en ufak bir ayrılmayı düşünmek abestir. Ancak bu arada mesleğimizin geleceğini de düşünmemiz gerekir. Geleneklerimiz ve kurallarımız, çalışmalarımızdaki düzeni, barışı ve devamlılığı sağlamaktadır. Bunlara bağlı kalmamız en tabii borcumuzdur.

Ancak Masonlar sembolik Ülkü Mâbedi'nin inşasına çalışmakta ve bu çalışmalarında Hakikatı aramaktadırlar. Bu inşa, bu arama, geçmişte değil gelecektir. Evren devamlı değişiklik içinde, bilim devamlı ilerleyiş içindedir. XXI. asıra yaklaştığımız şu anlarda evrenin ve bilimin gidişi ile ilgilenmememiz söz konusu olamaz.

Bu nedenlerle, Hakikat arayışımızın gelecekle birleştğini unutmamalıyız. Bunun gelenek ve kurallarımızla bağdaşmadığını da asla düşünmemeliyiz. Gelecekteki dünyayı kurmak isteyen mason, barış, birlik ve beraberliğine halel gelmemesi için siyâset ve din tartışmalarına girmeyecekse de, yetiştireceği insanlar, kendilerini dünyanın ve ülkelerinin sorunlarından soyutlayamazlar.

Bu bilinç içinde amaçlarımıza ulaşacağımıza inandığımızı ifâde eder, çalışmalarımızda hepimize başarılar diler, kardeşçe sevgilerimi sunarım.

**Sahir Talât AKEV
Büyük Üstad**

MESSAGE OF THE M.W. GRAND MASTER

Dear Brethren,

In my first message at the Mimar Sinan, I would like to convey a few my thoughts about the future of our Craft.

Masonry, with it's unique characteristics, is an institution which finds it's roots and foundations in the distant past.

While it is unthinkable to deviate from it's rules of regularity, it is also vital to consider the future of the Craft. Our rules and traditions provide for regularity, peace and the continuity our labors, and it is our debt to be faithful to them.

Masons work in the construction of a symbolic Temple of Ideals, and in the meantime they continue their search for the "Truth" in doing so. This construction and search does not lie in the past but in the future. The universe is continuously changing and science continues its progress. We cannot ignore these facts in these few last moments in which we are about to appreciate the beginning of the twenty first Century.

In view of these facts; we should never forget that our search for the "Truth" is united with the future. We should never think that they are contrary to our rules and traditions. Even though the Mason, who is willing to found the future world, will not get into discussions of religion and politics for the sake of preserving peace and togetherness; the generations he will raise will always be caring for the problems of their country and the world.

With this awareness, believing that we will accomplish our goals; I wish you success in all our labors.

With Brotherly love,

Sahir Talât AKEV
Grand Master

HÜRMASONLUKTA ÇEKİÇ VE TAŞÇI KALEMİ

Tamer AYAN

Giriş

Spekülâtif Masonlukta, sembolik amaçlı operatif mason âlet ve edevatına avadanlık denir. Çırak masonun avadanlığı çekiç, taşçı kalem ve cetveldir. 24 bölümlü cetvel operatif anlamda uzunluk ve spekülâtif anlamda zaman ölçüm âletidir. Halbuki, diğer ikisi, çekiç ve taşçı kalemi, çırak masonun doğrudan aktif üretime katılmasını simgeleyen ilk meslekî avadanlığıdır. Masonluğun nihaî aşamasında, yine operatif avadanlık olan mala görülecektir. Diğerleri, gönye, pergel, şakul ve tesviye hepsi de, aynen cetvel gibi, ölçüm ve karşılaştırma işlevine ilişkin geometrik avadanlıktır. Bu itibarla Masonluğun çırak aşamasında çekiç ve taşçı kaleminin, üstad aşamasında mala'nın fiilî üretim avadanlığı olarak anlamı ve önemi büyüktür. Bu çalışmada çekiç ve taşçı kaleminin masonik açıdan tanımı yapılmış, tarihçesi, sembolizması ve felsefesi işlenmiştir.

Meslekî Nostalji

Civi çakmak dışında çekici ne kadar kullanıyorsunuz veya âşinâsınız? Çeşitli meslek dallarında, taş ustasından heykeltraşa, marangozdan

kuyumcuya, demirciden hakkâka kadar zanaatkâr ve sanatkâr, çekiçle üretir ve nafakasını çekiçle kazanır. Ben jeologum; meslek avadanlığım çekiçtir. Jeoloji mesleğinin sembolü de çekiçtir. Nitekim, **Akıl ve Çekiç** (*Mente et Malleo*) mottosunda, aklın yanına çekiç yakıştırılmıştır ki, çekiçle taşı kırıp bulduğunu akıyla değerlendirsın diye, Böylece jeolog, çekiciyle deterministik incelemeye başlayıp; **Saklı Düzgün Taş** (*Occultum Lapidem*)'ı arar. Aramaya start veren çekici ni taş vurdüğunda çıkan, darbe sesidir. Bunun için, masonun çekici ile jeoloğun çekici, ilk bakışta birinin üretmek gibi pratik, diğerinin araştırmak gibi teorik amaçla kullanıldığı sanılsa bile, her araştırmanın amacının eninde sonunda üretim olması nedeniyle eşdeğerlidir. Benim çekice aşinalığım mesleğimden gelir. Uzun yıllar geçip mesleğimde ilerlerken, ancak, aklımla çekicim arasında ünsiyet kurup özdeşleştikten sonra; çekicimi daha iyi kullanmaya başladım. Çünkü, mottomuzdaki gibi, akılla çekiç veya masonik anlatımla, düşünceyle emek arasında âhenkli denge sağlanmıştı. Bu nedenle, Nur'a kavuştuktan sonra tanıdığım mason çekici'nin sembolik ve felsefî önemini, mesleğimin jeolog çekici ile kıyaslamak suretiyle daha iyi idrâk edebiliyorum. Çekiçler arasındaki akrabalık nedeniyle, daha bir âşinâyım; Çekice bir başka türlü, bir değişik duyguyla bakarım.

Masonlukta Çekiç ve Taşçı Kalem

Operatif Masonlukta taş ocaklarında, kaya kitlesinden blok taş çıkarmaktan hamtaş hazırlamaya, **Hamtaş** (Rough Ashlar)'tan yontarak duvar örülen düzgün **Yapıtaşı** (Perfect Ashlar) üretmeye ve daha ötesi düzgün taş yüzeylerine yazı ve figür işlemeye yarayan çeşitli avadanlıklar kapsamında değişik tiplerde ve boyutlarda çekiçler ve taşçı kalemleri kullanılagelir. Bu farklı biçimdeki avadanlıktan iki ayrı tip çekiç, spekülâtif Masonluğa girmiş olmasına rağmen; taşçı kalem tür ayırımı yapılmaksızın tek tip olarak kabul edilmiştir.

Operatif Masonluk kaynağından aktarımının beşiği olan İngiltere Masonluğu örnek alınırsa, harici âlemde çekiç veya tokmak karşılığı uzmanlık dışı genel terim olarak kullanılan **hammer** kelimesine masonik terminolojide sınırlı olarak rastlanmakta; daha ziyâde hammer yerine **Gavel** gibi veya **Maul** gibi çok daha spesifik taş işçiliği avadanlığı terimlerine yer verilmektedir. Aşağıda daha detaylı verilen örneklerde görüldüğü üzere, gerek operatif Masonluk kayıtlarında geçtiği ve gerekse 1760 tarihli **Three Distict Knocks** adlı ilk İngiliz resmî ritüelinde açıklıkla belirtildiği gibi, Anglosakson Masonluğunda, biri çıkar avandanlığı olan çekiç (Normal Gavel) ve diğeri Hiram'ı öldüren darbenin vurulduğu tokmak (Setting Maul) olarak iki ayrı tip vardır. Operatif kaynaktan spekülâtif Masonluğa yansıyan bu farklılık, biri cırac masonun kullandığı çekiç ve diğeri üstadı muhterem ve

nâzırların kullandıkları tokmak olarak belirtilebilir. İki tip çekiç arasındaki fark, sembolizmaya açıklık getirmek amacıyla aşağıda özetlenmiştir.

Anglosakson Masonluğunda adına **Gavel** denilen ve eski dilde karşılığı **Matrak** (veya mitraka) olan çekiç, çelik namlusunun bir ucu kare kesitli, diğer ucu bıçak ağzı gibi keskin kenarlı olan bir türdür. Gavel adını, keskin ucu üstten bakıldığında bir evin beşik çatısı gibi göründüğünden, İngilizce *gable-house* veya *gable-end of a house* veya *gipfle*'den almıştır. Bu tip çekiç, taş ocaklarında veya taş blokların işlendiği şantiyelerde, ayrıca taşçı kalemi kullanmaya gerek kalmadan keskin tarafı ile taşın çıkıntılarını yontmakta ve köşeli ucu ile pürüzleri ezip gidermekte kullanılır. Taş ocağında yeni çalışmaya başlayan çıraklara, henüz taşçı kalemini kullanmak için acemi oluduklarından böylesi özel çekiçler verilmiştir. Çıraklar, sâdece çekiç kullanarak şekilsiz taş bloklarını işler, duvar örmeye yeterli hassasiyette yüzey çıkarır, nisbeten düzgünce yapıtaşı elde ederlermiş. Tabii sadece tek çekiçle düzgün yapıtaşı üretmek için bile uzun yıllara dayanan beceri ve yeterlik kazanmak gerekir, tevekkeli, operatif Masonlukta çıraklık süresi, sabahın beşinden akşamın dört buçuğuna kadar olmak üzere, asgarî yedi yıl değilmiş! Gavel adı verilen bu tip çekiç, Anglosakson Masonluğunda genellikle Üstadı Muhteremin, Amerikan Masonluğunda özellikle çırak masonun avadanlığıdır.

Operatif Masonluktan, spekülâtif Masonluğa aktarılan diğer tip çekiç, silindir şeklinde namlusu ve sapı tamamen ahşaptan yapılmış olan tokmaktır. Anglosakson Masonluğunda çift elle kullanılan büyük boy tokmalara **Maul**, tek elle kullanılan küçük tokmalara **Mallet** veya **Mallet** denir. Türk Masonluğunda, üstadı muhterem ve nâzırların tokmakları tipik mallet'tir. Bu tür tokmaklar, özellikle küçük boyda olan mallet'ler, taş ocağında veya şantiyede taşçı kalemi ile birlikte kullanarak pürüzlü taş yüzeylerini düzgünleştirmeye, taş şekil vermeye ve taş yüzeyine oyma veya kabartma işleme yapmaya yarar. Taş ustalığının en önemli göstergesi tokmak ve kalem kullanarak işlenen şekiller, röliye'ler ve daha ilerisi heykeltraşlık sanatıdır ki; artık bu işlev, zanaattan sanata geçiştir. Tokmakların namlusunun da, sapı gibi ahşaptan yapılması, çelikten mamul taşçı kalemine vurulduğunda zarar vermesine ve sekmesine engel olmak içindir. Günümüzde her iki ucu kare kesit namlulu mallet'ler taşçılar tarafından, ahşap veya lâstik namlulu tokmaklar özellikle kaportacılar ve bakır dögmeciler tarafından kullanılır. İki elle tutup kaldırılan büyük maul'ların namlusu ahşaptan veya çelikten yapılır. Ahşap olanlardan, hem taşçı kalemi veya küskü için, hem de duvar örümü sırasında yapı taşını yerli yerine yerleştirmekte yararlanılır. Ayrıca, ahşap veya çelik namlulu ağır tokmaklar, büyük küsküler yardımıyla veya doğru-

dan vurulmak suretiyle iri taş blokları parçalamak için kullanılır. Günü-müzde, varyoz veya balyoz ağır çekiçler bir tür maul'dur.

Anglosakson ve Kıta Avrupası Masonluğunda küçük tokmak anlamındaki mallet, Üstadı Muhtereme yakıştırılan bir sıfattır; büyük tokmak yâni maul'un gerçek tokmak olarak kimi temsil ettiğinin bilinmediği söylenmekte; ama, mutlaka Hiram kastedilmektedir. Bazı obediyanlarda, Tokmağa Hiram sıfatı yakıştırılmakta ve bununla başta Üstadı Muhterem olmak üzere nâzırlar kastedilmektedir. İngiliz Masonluğunda muhâfaza edilmekte olan operatif masonların son büyük üstadı ünlü mimar sir Christopher Wren'e ait büyük boydaki Tokmak (*Wren's Maul*) ünlüdür.

Taşçı kalemi'ne gelince, kaba yonu taşı veya hamtaşı yontmak suretiyle ince yonu taş veya küptaş veya kesmetaş olarak adlandırılan belirli normlara göre boyutlandırılmış dikdörtgen prizması veya çokyüzlü şeklinde yapıtaşı hâline getirmek veya düzgün taş yüzeyleri üzerine işleme yapmak amacıyla operatif masonlar tarafından kullanılan ve genel olarak adına taşçı kalemi denilen çelik avadanlıklar özellikle uç şekline ve işleme amacına göre değişir. Taşçı kalemleri, madırğa, tarak, domuz tırnağı, kartal pençesi, mil, küskü, nokta uçlu murç veya keski olmak üzere çok çeşitlidir. Kesin ağızlı veya nokta uçlu tipler daha çok kullanılır. Keskin kenarlı murçlara keski (*Style*), nokta uçluya taşçı kalemi (Chisel) adı verilir. Keski, ince ve sayalama işlerinde düzgün taş yüzeyi elde etmek için; taşçı kalemi, düzgün taş yüzeyini işlemek ve oyma yapmak için kullanılır.

Yukarıdaki açıklamaların bir özeti olarak, masonik gelenekte gavel tipi çekicinin tek başına kabaca taş yontmakta kullanıldığı ve bu nedenle pek hassasiyet aranmayan işler için kaba yapıtaşı üretmeye yeterli olduğu; halbuki, düzgün ve kaliteli yapıtaşı veya sanat değeri olan taş üretimi için taşçı kalemi ve mallet adı verilen tokmak işbirliğine dayanan; daha çok ustalık ve duyarlılığa ihtiyaç gösteren işçilik gerektiği bir daha hatırlandıktan sonra, çekiç-taşçı kalemi ortaklığından ilham alarak Hürmason adının, bu yönden, kökenine inilmesi yararlı olacaktır.

Hürmason adındaki "hür" sıfatının nereden ve ne anlama geldiği hakkında çeşitli görüşler vardır. İşlenen konuya yönelik özetlenirse, en yaygın olanı, operatif mason locasına girebilmek için hür doğmuş olmak, yâni köle olmamak şartıdır. İkinci görüş, Hürmasonların herhangi bir meslekî kısıtlamaya bağlı olmadan topluca seyahat edebilme ve iş bulabildikleri yerlerde de çalışabilme imtiyazıdır. Üçüncü görüş, masonların sadece şehir merkezlerinde bina ve benzeri küçük yapılar yapabilme müsaadesine karşılık, Hürmasonların şehir içi ve dışında yapımı özel ihtisas gerektiren kilise, kale, köprü ve benzeri bü-

yük yapılar inşa edebilmeleri imtiyazıdır. Dördüncü sav, masonların sadece yontulmamış veya çok kaba yontulmuş taşla harç kullanmadan kuru duvar örümü bilgisine ve becerisine sahip olmalarına karşılık, hürmasonların kaliteli yontma yapıtaşıyla ve harç kullanarak yüksek duvar örme bilgisine ve ehliyetine sahip olmaları ve bu bilgilerini de **cowan** dedikleri masonlardan masonik meslekî sır olarak saklamalarıdır. Hürmasonluğun gizlice ve tanışma modları bu meslekî sırların saklanmasına yöneliktir.

Beşinci görüş, dördüncü teknik dayanağıdır. İngiltere'de inşaat işinde kullanılan taşlar, cins dışında, şekil olarak, **Rough-Stone** ve **Free-Stone** olarak iki türlüdür. Rough-Stone (Kaba-Taş) taş ocaklarından çıkarılan veya özellikle doğada serbest hâlde bulunan irili ufaklı yuvarlak veya yarı yuvarlak moloz tipi iri taş bloklarına (**boulder**) ya tabii hâline ya da çekiç (Gavel) veya balta (Axe veya Hatchet) kullanmak suretiyle kaba yonu yapılarak yuvarlaklığı giderilmiş ve kısmen köşelendirilmiş hâline verilen isimdir. Bu gibi, boyut ve cins olarak şekilsiz ve karışık taşları yanyana dizerek ve harç kullanmadan, tabii ki sadece ağırlıkla stabilite sağlanması nedeniyle dayanımsız alçak duvarları örebilen duvarcı mesleği erbabına **Rough-Stone Mason** (Kabatataş Masonu), **Rough Mason** (Kaba Mason) veya sadece Mason denir. Masonlar serbest olarak veya patrona bağlı olarak veya Guild'lere üye olarak çalışırlar; kalifiye meslekî bilgileri ve yeterlikleri olmadığından localara alınmazlar ve hürmasonlar tarafından önemsenmezler; tabii, kazançları da bir hayli düşüktür.

İngiltere'de inşaatlarda kullanılan diğer tür ve çok daha değerli olanı Free-Stone (Hür-Taş)'dur. Freestone, tabaka ve eklemlerle iki veya üç yönde tabii olarak kesilmiş olduğundan manivela veya küskü ile kaya kitlesinden yarılarak kolayca ayrılabilen, düzgün yüzeyli, istenilen boyutlarda köşeli ve uygun yapı taşı elde etmeye müsait, şekil verilebilen, taşıcı kalemi ile çok rahat işlenebilen bir taş türüdür. Freestone denince akla, kısmen İngiltere'de ve özellikle Fransa-Normandiya'da bulunan sık dokulu killi kireçtaşı ve kum taşı gelir. Bu kalitedeki taşlar, iyi işlenebilme özelliğinden dolayı duvar örümü, kapı, pencere kenarı, sütun alınlığı gibi, düzgün köşeli ve boyutlu yapı taşı üretimine çok elverişlidir. İstanbul için en güzel Hür Taş örneği, camiler ve surlar dahil hemen hemen bütün eski yapıların inşasında kullanılan Küfeki (Bakırköy Kireçtaşı)'dır. Eski evlerin taşlık denilen giriş bölümlerine döşenen Malta Taşı adlı tür de tipik Freestone'dur. İnce yonu veya kesme taş denilen dikdörtgen prizması veya çok yüzlü taşın düzgün yüzeyleri karşılıklı birbirine uyduğundan harçlar bağlanarak yüksek ve sağlam duvarlar örülebilmektedir. Dolayısıyla, katedral, kale, büyük yapı gibi önem arzeden bütün inşaatlarda Freestone kullanılması gerekmektedir.

İşte bu tür kaliteli taşları işlemesini ve harçla bağlayarak duvar örmesini bilen kalifiye meslek erbabına da **Free-Stone Mason** (Hür-Taş Masonu) veya kısaca **Free-Mason** (Hür-Mason) adı verilmiştir. Böyle bir zanaat, bilgi yanında meslekî ehliyet ve tecrübe gerektirmektedir. Bu yüksek vasıflara sahip olmak meslek erbabı için çok büyük bir imtiyazdır. Bu yüksek vasıflar ve bilgi düzeyi ancak localarda uzun yıllar alan eğitim ve deneyim süreciyle kazanılmaktadır. Ama mesleğinde ustalaşan operatif hürmason, diğer masonlara göre hem yüksek kazanç hem sürekli iş bulabilmektedir. Bu itibarla, operatif dönemde hürmason olabilmek gerçek bir imtiyaz ve hayat güvencesidir.

Yukarıdaki açıklamadan anlaşılacağı gibi operatif hürmasonu masondan ayırtan özelliği, hürtaş denilen özel kaliteli taşı işlemesini ve daha ileri aşama olarak bu yapıtaşları ile harç kullanarak duvar örmesini bilmesidir. Hürmasonun, hürtaş işleyebilmesi için kullandığı avadanlık tokmak (mallet) ve taşçı kalemidir. Tabii ki, gavel de dâhil olmak üzere diğer avadanlıktan da istifade etmektedir. Ama, hamtaşın küptäşä dönüşmesini ve işlenmesini sağlayan en önemli avadanlık bu ikisidir. Çırak mason, bu avadanlıklarını kullanarak hamtaş yontma yontu ustalık yolunda ilerlemekte, yonttuğu her taş kendisine verilen marka'yı işlemesi istenmekte, işledikleri kontrol edilmekte ve gerekirse kontrolden geçen küptäşlerin kalitesi kontrol edenin marka'sı ile onaylanmakta; böylece uzun yıllar çalışıp taş yontma sanatının üstesinden geldikten sonra; duvar örme zanaatının inceliklerini öğrenmek üzere kalfalık aşamasına terfi edebilmektedir. Öyleyse, tokmak tipi çekiç ve taşçı klemi, çırak hürmasonun en önemli ve en belirgin ayırtman avadanlığı olup; bunları kullanabilme becerisi kendisini, sâde masondan ayıran en önemli farktır.

Hürmasonların belirgin özellikleri, ürettikleri ince yonu yapı taşına veya kesme taşın üzerine, bağlı oldukları loca tarafında kendilerine özel olarak verilen, tanıtıcı marka'yı, yâni işaret'i işlemeleridir. Orta Çağ Masonluğuna ait ilginç bir konu olan mason markalarına, Avrupa'da olduğu gibi, Anadolu'daki tarihî eserlerde de rastlanmaktadır. Loca tarafından her hürmason için ayrı ayrı tescil ve kaydedilen marka, kişiye özel bir imza, bir meslekî âlameti fârika ve bir kalite logosu niteliğindedir. Hürmasonlar yonttukları taşın, üzerine taşçı klemi ile işledikleri özel işaretleriyle, bu taşın kalite sorumluluğu ve güvencesinin kendilerine ait olduğunu kanıtlamaktadırlar. Ayrıca, bazı uygulamalarda, taşın üzerinde bulunan ikinci bir marka'nın taşın kalite kontrolünü yapan görevliye ait olduğu sanılmaktadır. **Mason Markaları** ayrıca incelenmeye değecek kadar ilginç ve önemli bir konudur. Nitekim, bazı obediyanlarda müstakil olarak, bazı obediyanlarda Royal Arch Masonluğu kapsamında çalışmakta olan **Mark Masonlu-**

ğu; ritüelik tema olarak Masonlukta marka kavramına dayanan ilginç ve bence gerekli bir tarzdır. Masonluğun operatif kaynaklarına yönelik bu tarz; aslında üçüncü derecenin üzerinde bir yüksek derece olmasına karşın; operatif tabiatı nedeniyle hemen kalfa derecesine bağlı olarak çalışılmaktadır.

Yukarıda açıklandığı üzere hürmasonlar tarafından özel olarak işlenen markaların dışında taş yüzeyinde işleme sırasında taşçı kaleminin bıraktığı tabii izler de vardır. Bu izlerin şekli, ham taşın hangi dönemde ve ne tür bir avandanlık kullanılarak işlendiğini gösteririr. Masonluk târihi için ilginç olan bu konuyu göz önüne getirmek için tek bir örnek bile yeterli olabilir. Avrupa ve özellikle İngiltere'de erken dönem operatif Masonlukta işlenen taşların yüzeylerinde sivri veya keskin taşçı kalemleri ile bırakılan birbirine paralel çapraz oluklardan oluşan tarak şeklinde bir strüktür görülürken; Haçlı Seferlerini izleyen dönemde İslâm mimari tarzının etkisiyle kullanılan domuz tırnağı veya kartal pençesi türü murçlarla yapılan taş işlemesi ile oluşan sıçramalı izlerin kaldığı daha düzgün yüzeyler görülmüştür. Bu kanıt da, Masonluğun Doğu uygarlığından yararlandığını göstermektedir. Denildiği gibi, mason markaları hürmasonlar tarafından bırakılan yapay tanıtıcı işaretler; diğerleri, taşçılık mesleğinde kullanılan yöntem ve tarihsel dönemi gösteren doğal izlerdir.

Özetle, kökleri insanlık tarihinin en eski dönemlerine kadar inen taşçılık mesleğinde taş çıkarmak ve işlemek için kullanılan avadanlıklar arasında çekiç ve taşçı kalemi ilk sırada yer almaktadır. İlkel taş devri insanının taş baltasından günümüzün Laser tekniklerine doğru başdöndürücü gelişim güzergâhının uzunca bir dönemine konu olan bu avadanlıkların teknik gelişim tarihçesini bir yana bırakarak, operatif ve spekülâtif Masonluk tarihçesine özellikle göz atmak gerekir.

Çekiç ve Taşçı Kaleminin Masonik Tarihçesi

Eski Çağlardan beri, birçok meslek dalının arasında, özellikle operatif Masonluğun ilk ve en belirgin avadanlığı olan çekiç ve taşçı kaleminin Masonluğa belgesel olarak girişi ve üzerinde ahlakî sembolizma geliştirilmesi, yakın tarihlerde olmuştur. Herhalde bu gecikmenin sebebi, Masonluktaki geleneksel ketûmiyet ilkesi nedeniyle, meslekî sırlar niteliğindeki bilgilerin asla yazıya dökülmemesi ve kulaktan kulağa yöntem ile ustadan çırağa aktarılması olsa gerektir.

Masonik allegori kapsamında çekiç için ilginç yakıştırmalar yapılır. Masonik Ülkü Mâbedinin fiziksel modeli Süleyman Mâbedinin yapımı sırasında hiç çekiç sesi duyulmadığı, çünkü, yapının kutsallığını yansıtan sükûnetin korunabilmesi için, inşaat sırasında çekiç ve balta

kullanılmadığı; yapı taşlarının ve ahşapların çok uzak şantiyelerde uygun boyutlarda kesilip hazırlanarak işyerine getirildiği ve burada sessizce yerli yerine konulduğu Biblik kayıtlardan Masonluğa aktarılmıştır. Süleyman Mâbedi için gerekli taşların hazırlamasında kullanılan çekiçlerin sapı için iki ayrı masonik flora öngörülür. Bir varsayım göre, sap akasya ağacından yapılmıştır; mâbedin yapı sorumlusunun acı sonu ile ilgili Hiram Lejandında geçen sembolik bitkiyi ve yine bu bitkinin ahşabından yapılan Ahid Sandığını çağrıştırmaları yönünden yakıştırmaya anlamlıdır. Çekiç sapı için diğer versiyon, sedir ağacından yapıldığıdır. Sedir, sembolik ve felsefî Masonluk için allegorik yönden değerli bir ağaç cinsidir. Nuhun Gemisinin, Hz.İsa'nın çarmıha gerildiği haçın ve Kâbenin direklerinin sedirden yapılmasının ötesinde, özellikle Zorobabel Mâbedi olgusuyla başlayan Şövalye-Mason tipi özgün avadanlığı baltanın sapının da sedirden olması, mason çekiçinin sapını sedirden olduğu alternatifini destekler.

Masonlar, İngiltere operatif Masonluğunda, taş ocağında çalışanlar ve şantiyede çalışanlar olarak ikiye ayrılır. Taş ocağında çalışanlara, kaya kitlesinden taş kesen veya taş yontan anlamında **Hewer** adı verilir. Bunlar, gavel türü çekiç veya taşçı baltası ile hamtaşı mümkün mertebe düzgünleştirerek kaba yapıtaşı veya kaba yonu taş üretirler. Şantiyedeki ikinci grubun ilk bölümü, taş ocağından gelen kaba yonu taşları işleyerek ince yonu yapı taşına dönüştüren **Cutter** veya **Shaper** adı verilen zanaatkârlar; ikinci bölümü üretilen düzgün yapıtaşlarıyla duvar ören **Layer** veya **Setter** adı verilen duvarcı erbabıdır. Cutter veya Shaper adı verilen taşçıların avadanlığı gavel yanında özellikle tokmak ve taşçı kalemi; hattâ taşın köşe ve kenarlarını gönyelemek için gönye; Setter ve Layer'ların avadanlığı şakul, tesviye ve mala'dır. XI. y.y.'a kadar inen eski operatif dönemde taşçı (hewer) ve duvarcı (layer)'lara verilen ortak isin olan **Caementarius**; 14.yy.'dan itibaren **Latomus** olmuştur. Latomus'lar 1396 tarihli bir belgeye göre, *Lathomos vocatos maceons* yâni **hürmason** denilen masonlar ve *Lathomos vocatos ligiers* yâni duvarcı (*layers* veya *setters*) denilen duvarcılar olmak üzere iki ayrı gruba ayrılmıştır. Hürmason sınıfı, duvarcılara oranla daha yüksek kaliteli meslek erbabıdır. Bu özellikleri, taş işleme zanaatının daha çok bilgi ve beceri gerektirmesinden gelir. Oyleyse, taşçı kalemi ve tokmak kullanarak taş istenilen şekil ve boyutlarda düzgün kesme yapı taşı hâline dönüştürmek ve taş yüzeyini işlemek, zanaatın ötesinde sanat sayılmaktadır. Bunun için hürmasonun ilk belirgin niteliği ve ayrıcalığı tokmak ve taşçı kalemini üstün başarı ve beceriyle kullanma yetkisine ve yeterliğine sahip olmasıdır.

Çekiç ve taşçı kalemi adına operatif Masonluk belgelerinde ilk defa, 1399 tarihli York demirbaş kayıtlarında bir operatif locanın anbarın-

da bulunan: "69 adet taşçı baltası, 96 adet demir **taşçı kalemi**, 24 **mallet**, 1 el baltası, 1 **büyük gavel**, 1 pergel ve 2 çalışma tablosu vb...." rastlanır. Bu listede geçen, 24 adet mallet ve 1 adet gavel, detaylı olarak açıklandığı gibi, günümüz Masonluğuna sembolik olarak aktarılan çekiç türleri; 96 adet demir taşçı kalemi de bilinen standart taşçı kalemidir. Daha sonraki dönemde Randle Holme tarafından 1688 yılında yazılan **Academie of Armory** adlı kitapta, hürmasonlar tarafından benimsenen operatif avadanlık listesinin içinde çekiç ve taşçı kalemine de yer verilir.

Çekiç ve taşçı kalemi, spekülâtif masonluk tarihinde ele geçen dökümanlar arasında ilk olarak, 1724 yılına ait **The Whole Institutions of Masonry** adlı basılı metinde, şu kateşizmle yer almaktadır:

S.: *Locada kaç nur vardır? C.: Oniki*

S.: *Bunlar nelerdir? C.: Baba, Oğul, Kutsal Ruh, Güneş, Ay, Üstadı Muhterem, Gönye, Cetvel, Şakul, Çekiç "Mall=Maul" ve Taşçı Kalemi "Chizzel"*

Yukarıdaki sıralamada ilginç bir öge de, İp'tir. Bilindiği gibi ip, günümüzde mason avadanlıkları arasında yer almamaktadır. Bu nedenle, sıralamada geçen ipin, ya şâkul ipinini yedeği, ya arazi aplikasyonu ve ölçümde kullanılan çırpıcı ipi (**Skirret**)'nin erken döneme ait eşdeğeri ya da boyun ipi olabileceği hakkında spekülâsyonlar yapılmaktadır.

Daha sonra, 1725 yılında basılan **The Whole Institutions of Free-Masons Opened** adlı versiyonda, ikinci sorunun cevabı ilkinden çok az farklı olarak C.: Baba, Oğul, Kutsal Ruh, Güneş, Ay, Üstadı Muhterem, Gönye, Cetvel, Mason, Gönye, Cetvel, Şakul, İp, Çekiç "Mall=Maul" ve Taşçı Kalemi "Chizzel" (onüç tane sayılmıştır) şeklinde verilmiştir. Benzer ifâde, 1726 **Graham Elyazması**'nda da yer almasına rağmen, her üç belgede de avadanlıkların sembolizmasıyla ilgili hiçbir açıklama yoktur.

1726 tarihli **The Grand Mistery Laid Open** adlı metinde geçen: "mason yemin ederken sağ elinde mala ve sol elinde çekiç (hammer) tutar.." ifadesi; çekiçe önemli bir avadanlık olarak yer vermesinin ötesinde, Royal Arch Masonluğu ve Skoç Masonluğu da dâhil olmak üzere Yüksek Dereceler olgusunun biblik açıdan belkemiği olan "İkinci Mâbed'in" yapımı sırasında bir elde mala, diğer elde kılıç tutularak çalışıldığı" şeklinde Şövalye-Mason jargonunun ilk sembolik versiyonudur. Daha sonraki süre içinde, avadanlık listesi çeşitli değişikliklerle devam ederse de; özellikle, taşçı kaleminin sıralamadan çıkarıldığı ve 1789 yılına kadar da bir daha yer almamış olduğu dikkati çeker.

Bundan sonra, spekülâtif Masonluk tarihinde ilk defa resmî bir terminoloji hattâ isimlendirme evrimi gerçekleşir. Bu evrim, doğrudan mason avadanlığı ile ilgili olmasa da, gerek Masonluğun ve masonların işlevi ve görevine ilişkin olup; bu nedenle avadanlık dâhil bütün Masonluğu etkilemiştir. Bu evrim, operatif masonların üretim amacı olan küp taş ile, yetkin insan düzeyine erişen masonun özdeşleştirilmesidir. Böylece, dünyadaki, bütün kutsal mâbedler, Süleyman Mâbedi fiziksel modeli olarak masonlar tarafından değerlendirilirken, tüm insanların oluşturduğu sevgi ve kardeşlik manevî mâbedinin canlıtaşları olarak da yine bizzat kendisi olan ham taşını yontarak küp taş haline yetkinleşen masonlar lâıyk görülmüştür. Bu şekilde, insanın olgunlaşma ve yetkinleşme yolunda kendini geliştirmesi, yâni, taşıcı deyimiyle yontması için gerekli avadanlık arasında çekik ve taşıcı kaleminin önemi ve değeri, operatif düzeyden spekülâtif anlama doğru, âdetâ bir sıçrama yapmıştır. Mason ile taşı ilk olarak özdeşleştiren Edward Oakley'dir. Oakley, 31 Aralık 1728 tarihinde Londra'da vermiş olduğu konferansta hazır bulunan masonlara, "*Sizler, manevî mâbedin yapımında asıl köşe taşı (Lapis Angularis)'nın üzerine inançla ve güvenle konulan canlı taşlarsınız.*" şeklinde hitap ederek, Ülkü Mâbedi yapımını üstlenen masonları canlı yapı taşları olarak kabul etmiştir. İfâdede değinilen asıl köşetaşı I.Petros 2.Mektup-Bap 2-4'de ve Kitâbı Mukaddes'in diğeri bazı pasajlarında açıklandığı gibi Hz.İsâ'dır. Böylece, spekülâtif Masonlukta masonlarla özdeşleşen canlı taş terimiyle birlikte; ham taştan küptaş yapılması işlevi önem kazanmış ve bu işe yarayan çekik ve taşıcı kalem masonik sembolizma kapsamında değeriştir.

Bu arada, sırası gelmişken, önemli bir konuya değinmek yararlı olur. David Oakley'nin nutkunda bahsettiği gibi köşe taşı (Cornerstone), operatif masonlar tarafından çok değeri verilen özel bir yapı taşı türüdür. Köşe taşı, temel taşı (Foundationstone)'ndan farklıdır. Temel taşı, binadan bağımsız olarak, binayı taşıyan temel sistemine ilişkin olarak en altta kullanıldığı için çok sağlam ve dayanıklıdır. Sağlamlık fiziksel olduğu kadar aynı zamanda inançlı sağlamlığı yönünden manevîdir. İnanç bakımından temel taşı, masonik lejanda göre Enoş tarafından inşa edilen ünlü Dokuz Kubbeli Yeraltı Mâbedinin en içindeki akikten yapılmış ve bir yüzeyinde Altın Delta içinde Yüce Kudret'in tavsif ve telâffuz edilemez kutsal adının yazılı olduğu küp taşı da temsil eder. Temel taşı, normal yapı taşına oranla çok daha büyük boyutta hazırlanır. Aslında, cilâsından çok sağlamlığı ve dayanıklılığı önemlidir. Çünkü, binanın tüm yükünü taşıyacak olan temel taşıdır. Genellikle yapı yerleşiminin kuzeydoğu köşesinde açılan temel çukuruna, görkemli törenle indirilmesi geleneği vardır. Temel taşının küp şeklinde olmasına özen gösterilir; dikdörtgen şeklinde de olabilir.

Masonlukta küp taş veya Perfect Ashler olarak değer verilen kübik taş, temel taşıdır. Temel taşının içine açılan oyuğa kutsal semboller ve belgeler yerleştirilir. Köşetaşı ise doğrudan binanın üst yapısı ile ilgilidir. Temel taşının hemen üzerine ve yakınına mutlaka kuzeydoğu köşeye gelecek şekilde yerleştirilen küp veya dikdörtgen prizma şeklinde kesme taşıdır. Temel taşının zeminin altında kalmasına, yâni bina yapımı tamamlandıktan sonra görünmemesine karşılık, özellikle zemin üstüne kalacak şekilde yerleştirilen köşe taşı sürekli görülür. Bu yüzden köşe taşı daha bir özenle işlenir ve dış yüzeyi cilâlanır. Bina duvarlarını meydana getirecek diğer yapıtaşları, köşe taşının üstüne gelecek şekilde dizildiklerinden; köşe taşı kutsal ve sanki gometrik bir merkez durumundadır. Köşe taşının üzerine binanın, binanın sahibinin veya yaptıranın, mimarının adı ve yapım tarihi yazılır. Temel taşına içine konular kutsal sembol ve belgelerin köşe taşına yerleştirilmesi de mümkündür. Yukarıda açıklandığı gibi, temel taşının özelliği ve konumu, binanın temel sistemine ait olması; halbuki, köşetaşının binanın kendisine ait ilk taş özelliğini taşımasıdır. Bunun yanında köşe taşı için gerekli olan kuzeydoğu köşe konumu da çok önemlidir. Çünkü, kuzeydoğu köşesi masonik açıdan karanlık Kuzeyle, aydınlık Doğu arasındaki sınırdır. Hz.İsâ da, tüm insanların kardeşlik ve sevgiyle bir doğum noktasıdır. Hz.İsâ da, tüm insanların kardeşlik ve sevgiyle bir araya gelmelerini beklediği kutsal yapının ilk köşe taşını niteliğindedir. Bu köşe, karanlıktan aydınlığa, zulmetten nûra, cehâletten bilgiye ve bâtıldan hakka geçiş arasındaki, tedricî değil, kesin ve ânî sınırdır. Haricînin nur alma sürecindeki ân-ı dâim misâli bir zaman süresi, Bu nedenle ve bunu simgelemek için de, çırak masonun locada ilk oturduğu yer, aynı köşe taşı gibi, kuzeydoğu köşesidir; zulmetten nûr'a geçip de Ülkü Mâbedi kurma işine en gizemli kutsal noktadan fiilen başlayabilsin diye..

İncelenen konuya inanç gelişiminin masonik sembolizmaya yansımaları olarak bakıldığında, ham taş ve küp taş insanoğlunun monoteist inanç anlayışında iki önemli gelişim durağını gösterir. İbrani inancını sergileyen Eski Ahit verilerine göre, İbrani tanrısının Hz.Musa'ya emri "*kendisi için yontulmamış hamtaştan bir altar*" yapmasıdır. Sebebi, taşın safiyetinin çekiç darbeleriyle bozulmaması ve kirlenmemesi olarak açıklanır. Hemen sonraki, Süleyman Mâbedi yapımında da taşların işyerinde hazırlanmamasının nedeni çekiç sesi mahzuru kadar ayırın zamanda da demirden yapılmış avadanlıkların kutsallığı kirletmesi endişesidir. Ancak, daha sonraki hristiyanî anlayış açısından yapı taşı görüşü evrimleşmiş ve Yeni Ahit kapsamında Hz. İsâ köşe taşı olarak kabul edilerek, yapımında kullanılacak taşın işlenmesi gereği açıkça vurgulanmıştır. Bu düşünce gelişimi sâyesinde Masonluğun da politeist kültür tekelinden çıkıp, monoteizme ve özellikle İbrahimi ge-

leneği dinlerine bağlanabilmesi veya ters düşmemesi mümkün olmuştur. Nitekim, David Oakley de, 1728 yılı nutkunda masonları Hz.İsa'nın oluşturduğu köşe taşına bağlanan canlı taşlar olarak yorumlarken Kitâb-ı mukaddes kaynaklı bu inanç evriminden yararlanmışır.

Spekülâtif Masonluk tarihinde ilk gayrı resmî üç dereceli ritüel niteliğindeki Samuel Prichard'ın masonik ifşaat kitabı olan *Masonry Dissected* adlı 1730 tarihli yayınında, çırak mason avadanlıkları, aynı zamanda Üstadı Muhterem ve nâzırların bijuları olan gönye-tesviye-şakul olarak açıklanır. Ama, ilgili derecede Hiram'ın katliyle ilgili avadanlık bir tür çekiç olan "tokmak (maul)" olarak verilir. Ölümçül darbe bir tokmak'la vurulmuştur; diğer iki derecede kullanılan avadanlıklar manivela veya domuz tırnağı (setting tool) ve küskü (setting beadle)'dir. Her üçü ve özellikle tokmak, bir kalifiye mason avadanlığı olduğundan ve de kalifiye masonların ancak kalfa düzeyinde olmaları gerektiğinden; bu avadanlık suikast episoduna, şimdikine oranla, çok daha uygun düşmektedir.

Fransa Masonluğuna ait 1744 tarihli *Le Catéchisme des Francs-Maçons* adlı ritüelde, çırak kalfa locası için müşterek yer döşemesine çizilen çalışma tablosu kapsamında diğer sembollerin arasında: "gönye, pergel, tesviye, şakûl, mala ve mason çekici (normal gavil tipi olmayan)" gibi avadanlık sıralanır.

Daha sonra, İngiltere'de Eskiler Büyük Locası'na ait ilk resmî ritüel niteliğindeki 1760 tarihli *Three Distict Knocks* adlı yayında, çırak mason avadanlığı: 24 Bölümlü cetvel-gönye-çekiç (gavel) ve tokmak (setting maul) olarak verilir ve çekiç sembolizması günümüzde benzer şekilde, bütün fazlalıkları yontmak şeklinde açıklanır. Aynı yayında, Hiram'ın ölümüne sebep olan avadanlık çekiç (gavel) veya tokmak (maul) olarak belirtilir. Bunu izleyen Modernler Büyük Locası ritüelleri, 1762 tarihli *Jachin & Boaz* ve 1765 *Mahhabone* adlı yayınlar da, aynı avadanlığa yer verildiğinden; artık bunların üzerinde genel görüş birliğine varıldığı sanılır. Nitekim, yüzyılın sonuna kadar aynı avadanlık yürürlükte kalmıştır.

Hemen sonraki dönemde, William Preston tarafından 1775 yılında yayınlanan *Illustrations of Freemasonry* adlı kitabın Yeni Loca Konsekkrasyonu ve Üstadı Muhterem İs'ad Töreni ile ilgili bölümünde yeni Üstadı Muhtereme teslim edilmesi gerekenler arasında: "Kitab-ı Mukaddes, gönye ve pergel, tersimat defteri, *Hiram*, hareketli mücevherler ve görevliler tarafından katılan bijular" sayılmaktadır. Burada adı geçen Hiram, üstadı muhteremin otorite simgesi olan ve locasını yö-

netmek için kullandığı çekiç veya tokmak (hallen veya mallet) olarak belirtilmektedir. Aynı kitabın 1792 tarihli baskısına, yukarıdakilere ek olarak, cetvel ve ip, tokmak (mallet), mala ve taşçı kalemi verilerek; diğerlerinin arasında tokmak (mallet) ve taşçı kaleminin ahlaki öğretilerine değinilir. William Preston'un taşçı kalemi ve tokmak için yazmış olduğu: "*Taşçı kalemi, disiplin ve eğitimin avantajlarını temsil eder. Zihin, doğal hâliyle kabuğu yontulmamış ham elmasa benzer. Taşçı kalemi ham elmasın kabuğunu yontarak içinde gizli güzelliği açığa çıkarttığı gibi, eğitim de zihnin derinliklerindeki muhteşem erdemleri ortaya çıkarır. Böylece, madde ve mânâ ufkunun gelişmesini ve insan olarak bilgi seviyesinin Allah'a ve insanlara karşı görev bilinciyle zirveye çıkmasını sağlar.*" ve "*Tokmak, pürüzleri gidermeyi ve düzgün yüzey oluşturmaya, düzensizlikleri gidermeyi ve insanları uygun bir düzeye indirgemeyi; böylece, huzurlu ve mutlu olmayı öğretir. Tokmak bir işçi için neyse; masonlar için de ihtiraslara karşı bilinçlenme, hırsları frenleme, haset duygusunu bastırma, hiddeti yumuşatma ve iyi davranışları cesaretlendirme anlamına gelir.*" Öğretileri; daha sonra, William Hutchinson tarafından 1802 tarihli ***Spirit of Masonry*** adlı kitapta aynen kullanılacaktır. Preston'la aynı dönemde, çekiç ve taşçı kalemi konusunu işleyen diğer bir mason yazar da William Meeson'dur. ***An Introduction to Free Masonry*** adıyla 1775 yılında yayınladığı kitabının, çırakların ihtiyaçlarına ait ilk bölümünde, çırak masonlar için asıl sembol olarak gönyeyi benimsemekle birlikte, taşçı kalemi, çekiç ve cetveli uygun avadanlık olarak düşünmüş ve sembolizmalarını günümüz anlayışına uygun olarak açıklamıştır. Öğretisinde, insanların kötülükten kurtulup mükemmele erişmeleri için **Gerçek Özeleştir**i olarak tanımladığı taşçı kalemi ve **Samimi Pişmanlık** olarak tanımladığı çekiçle kendilerini işlemeleri ve bu çalışmalarını, ham taş bir mükemmel taş olarak gönyeye gelinceye kadar sürdürmeleri gerektiğini açıklar.

Böylece, genel bir kabul olarak, çekicin vicdanının yöneticisi ve tokmanın pürüzlerin gidericisi olarak benimsenmesi görüşü daha sonraki dönemlerde değişmiş, çekiç (gavel) ve tokmak (maul ve mallet), genel olarak iki ayrı işlevi de içermek üzere sadece çekiç olarak kullanılmış, çoğunlukla gavel ve bazen de hammer olarak anılması, bu avadanlığın Hiram sıfatı anlamında sürdürülmüştür. Ayrıca, Anglosakson Masonluğunda taşçı çekici, ham taştan tam gönyede bir küp taş elde edilmesi için zorunlu bir çırak mason avadanlığı olarak kabul edilmesine rağmen; Amerikan Masonluğunda çırak masonun avadanlıkları olarak sadece gavel ve cetvelle yetinilmiştir. İngiltere'de iki Büyük Locanın 1813'de yeniden birleşmelerini (Reunion) takiben George Claret'in **Ceremonies of Initiation**'da yaptığı sembolik açıklamalar da günümüzdekine benzerdir.

İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın 1816 yılında masonik çalışmaların standardizasyonu amacıyla kurduğu Stability Lodge of Intruccion tarafından oldukça farklı bir bakışla yapılan: "*Çekiç, kullanılmayan becerilerin yararsız olduğunu ve çalışmanın insanın kaderi olduğunu öğretir. Taşçı Kalemî mükemmele erişmek için sebatın gerektiğini anlatır. Bütün bunlardan, dikkat ve titizlikle desteklenen bilgiye çalışkanlık eklendiği ve sebatla güçlendirildiği takdirde, tüm engeller aşılabacağı, bilgisizliğini verdiği ümitsizliğin giderileceği ve bilim yolunda mutluluğa erişileceği ahlakî sonucu çıkar.*" öğretisi çok anlamlıdır. Hemen sonraki yıllarda, Richard Carlile tarafından 1825 yılında **The Republican**'da yayınlanan: "*Taşçı Kalemî, mükemmele ulaşmak için azim ve sebatın ne kadar gerekli olduğunu öğretir. Ham taşın cilâlanması emek ve çabanın ısrarla sürdürülmesine bağlı olduğu gibi; sabır ve sebatla gösterilen çabalar da faziletlerin çoğalmasını, aklın aydınlanmasını ve ruhun safiyetini temin eder.*" açıklaması değişik görüş açısı yönünden çok değerlidir.

Günümüzdeki Anglosakson ritüellerinde çekiç ve taşçı kalemi için kısa veya uzunca sembolik açıklamalar görülmesine rağmen, genel sembolik tanımlama: "*Çekiç, çaba ve gayret olmadan ustalık ve mahâretin bir işe yaramayacağını anlatır. El, mahâretle başarmaya hazır değilse, gönlün muradı ve aklın icadı boşunadır. Çekiç, aynı zamanda vicdanın gücüdür. Taşçı kalemi, mükemmele erişebilmek için eğitim ve öğrenimin sebatla sürdürülmesinin şart olduğunu gösterir.*" şeklindedir. Çekiç, çırak masonun ilk avadanlığı olarak, taşın gereken yere uyacak şekilde konulabilmesi için ya "*ham taşın köşelerinin kırılması*" ya da Emulation ritüelinde açıklandığı gibi "*bütün çıkıntıları ve püzürleri yontmak*" amacıyla kullanılır. Çekiçten beklenen sâdece taşın yontulmasıdır; yoksa, mahâret ve ustalık gerektiren taşçılık sınıfına giren taşın cilâlanması veya yüzeyin oyularak işlenmesi değildir. Ancak, çırak masonun ustalık yolunda gerekli mahâreti kazanmak üzere meslekî yönden ilerlemesinin sağlanmasıdır. Çünkü, bilinçli çalışma için insanın sâdece kafa ve gönül olarak istekli olması yetmemekle, el mahâreti ve ustalığı da gerekmektedir. Yukarıda açıklandığı gibi Amerikan Masonluğu ve diğer bazı obediyanlarda taşçı kaleminin çırak avadanlıkları arasından çıkarılmış olması nedeniyle, taşçı kaleminin ahlakî öğretileri ve sembolizması da çekice yüklenerek; bu âlet çeşitli dallarda eğitim ve öğrenimle aydınlanmanın sembolü hâline getirilmiştir. Böylece, genel olarak, gençlik çağı temel öğrenim ve eğitimi temsil eden çekiç ile erişkinlik çağı, ileri ve ihtisas gerektiren eğitim ve öğrenimi temsil eden taşçı kalemi sembolizmaları; üç dereceli sembolik Masonlukta sadece çekiç üzerine yoğunlaştırılmış; ama taşçı kalemi Amerikan tarzı Mark Masonluğuna alınarak ustalık açısından operatif önemi özellikle pekiştirilmiştir. İngiliz Masonlu-

ğunda, çıraklara tekrisi takiben verilen, **Çırak Notları** adlı küçük monitörün 1990 baskısında, çırak avadanlığı olan çekiş, taşçı kalemi ve 24 bölümlü cetvelin üçlü ortak sembolizması: "*Zamanımızın çalışma, dinlenme, ibâdet ve hizmete ayırdığımız bölümlerinin eğitim ve yapıcı düşünce ile daha yararlı düzenlenmesi..*" şeklinde özetlenmektedir.

Türk Masonluğunda Çekiç ve Taşçı Kalemi Sembolizmasının Gelişimi

Türk Masonluğunda mallet tipi tahta tokmak, Masonluğun en önemli sembollerinden biri olarak, erken dönemlerden bu yana, **Matrak, Mataraka, Mitrak, Mitraka** veya **Tahta Çekiç** adıyla Üstadı Muhterem ve nâzırlar tarafından iktidar, otorite ve kudret simgesi olarak yönetim amacıyla kullanılmıştır. Ancak, 1926 tarihine kadar inceleyebilmek imkânını bulduğumuz erken dönem ritüellerinde, çekiş ve taşçı kalemi veya eski dille **Minkaş**, çırak mason özel avadanlığı olarak gösterilmemekle birlikte, daha ziyâde, çırak masonun kalfa olup olmayacağına sınanmasına mahsus ve sâdece geçiş töreni başında günümüzdekine benzer, kullanılan bir kontrol ve deneme avadanlığı niteliğindedir. Yâni, çırak mason, mesleğinde ilerleyebilmek için ritüel olarak resmen tanımadığı ve nasıl kullanması gerektiğinin öğretilmediği iki avadanlık için bir sınav geçirmektedir. Bu bakımdan, 1959 tarihli de dâhil bütün, eski ritüellerde, çekiş ve taşçı kaleminin çırak mason açısından öğretilmesine yer verilmemiştir.

Ancak, masonik çalışma yöntemi ve ritüellerin Anglosakson modeline benzetilmesi yönünde 1965 yılından itibaren yapılan çalışmalar sırasında, çekiş ve taşçı kalemi, cetvelle birlikte çırak mason avadanlığı arasına dâhil edilmiş ve 1967 tarihli ritüelde, **Modern Ritüel**'den merhum İbrahim Hoyi'nin Türkçesiyle ilk sembolik öğretisi açıklanmıştır. Bu öğretisel açıklamada, çekiş için özgün karşılığı olan Tokmak, taşçı kalemi için tercüme olarak Keski adı yakıştırılmıştır. Türk Masonluğunun ilk ritüelik çekiş ve taşçı kalemi öğretisi "*Size çırak hürmason avadanlıklarını sunuyorum.*" şeklinde başlayan geniş ve ayrıntılı bir açıklama şeklindedir.

Bu ilk açıklama da dâhil olmak üzere, Türk Masonluğundaki çekiş ve taşçı kalemi öğretisel yorumları, bazı istisnaların dışında, özgün Preston ilk kaynağının başta Angosakson Masonluğu ve Amerikan Masonluğu olmak üzere, kısmen Kıta Avrupası Masonluğu yansımalarının çevirilerine yöneliktir. Bu nedenle, konuya ilişkin açıklamalar ve derece tezleri genellikle benzer görüşler ve mükerrer metinler üzerinde odaklanmıştır. Ancak, bazı önemli köşe başlarının hatırlanması yararlı olur.

Önceki Büyük Üstad En Muh.: Necdet Egeran, 1971 yılında yayınlanan **Gerçek Yüzüyle Masonluk** adlı kitabında çırak masonun iş araçlarını **Yirmidört İnç'lik Cetvel-Küskü-Çekiç** olarak sıralar ve "kendimizi İnsanlık Mâbedi'nin **yaşayan taşları** haline getirmek" şeklinde amacı belirler. **Yâni yonttuğumuz ham taş, kendi kendimizden ibârettir.** Bu özgün yaklaşım üç önemli konuyu vurgulaması açısından çok değerlidir. İlk olarak, haricî mesleğine uygun bir alışkanlıkla taşçı kalemi yerine küskü terimini kullanmayı tercih etmesi, teknik yönden yerinde bir yaklaşımdır. İkinci olarak, masonlar için yaşayan taş terimini kullanmıştır. Üçüncü olarak, yontma işlevine felsefi yönden yaklaşarak, masonun yonttuğu taşın aslında bizzat kendisi olduğunu koymuştur.

Muh.: Tanju Koray, 1973'de **Çırak-Kalfa-Usta** ve 1978'de **Çırak Derecesi Tedrisatı** kitaplarından itibaren, 1992 yılındaki Yorumlar adlı yayınına kadar muhtelif adlar altında çeşitli tarihlerde yayınladığı monitör ve derece bilgisi açıklamalarında çekiç ve taşçı kalemi konularına değişik kaynaklardan da yararlanarak yer vermiştir. **Çırak Derecesi** monitöründeki açıklamasıyla, Çekici Vicdan ve **Erdem**, Kalem **Eğitim** ve **Öğrenim** simgesi saymasını tâkiben; 1990 yılında yayınladığı **Çırak** monitöründe konuyu daha detaylı anlatır; Anglo-sakson tarzı öğretinin dışında, Kıta Avrupası modeli daha ezoterik ve metafizik ayrıntılara girer. Burada ilgi çeken tanımlama, çekicinin **İtidal** ve kalemin de ezoterik olarak adâlet yüksek erdemlerini temsil etmesidir. 1991 yılında yaptığı **Ritüellerimiz Üzerine** adlı çalışmasında çırak mason avadanlıklarını, **Cetvel-Taşçı Çekici-Taşçı Kalemi** olarak sıralar. Önemli değişiklik, daha önce çekiç olarak yaptığı genellemeyi, ilk defa **Taşçı Çekici**, yâni **Gavel** olarak, yerinde bir terim kullanarak, özelleştirmesidir. Gerçekten de, taşçı çekici allâde çekişten farklı ve özel olduğundan, yapılan ayırım çok yerindedir. Bu son yorumda, ilk açıklamaya dönülerek, vicdanın gücü çekiçle temsil edilmiş; sebatla sürdürülmesi gereken öğretim ve eğitim taşçı kalemi ile simgelenmiştir.

P.Muh.: Raşid Temel K., 1982 yılında yayınladığı **Masonik Anlatım** adlı monitörünün "Cetvel, Çekiç, Taşçı Kalemi bölümünde, son iki avadanlığı açıklandıktan sonra; bütün önceki yorumlardan farklı olarak, bu avadanlığın birer cinayet aracı olabileceklerine özellikle değinmiştir.

P.Muh.: Abdurrahman Erginsoy, 1987 tarihli **Çırak Derecesi El Kitabı** adlı derlemesinin 26.Bölümde çırakların avadanlığını "**Çekiç (Tokmak), Taşçı Kalemi ve 24 Bölümlü Cetvel**" olarak belirtir ve öğretilerini açıklar. Yorumunda, çekicinin enerji ve karakter kuvveti sembolü sayılmasının yanısıra, avadanlığı doğru ve yerinde kullanmaya

özen gösterilmesi ve gelişme için gereken sebâtın locada devamlılıkla mümkün olabileceği öğretilerine ağırlık verilmiştir.

Nihayet, 1995 itibariyle **Çıracak Derecesi Ritüeli**'nde, çekiç ve taşçı kaleminin sembolizması meâlen özetlenirse: "*Atalarımız hür duvarcılar, yapının taşlarını çekiçle düzeltir, taşçı kalemi ile yontardı... Biz hür masonlar insanlık için kutsal bir yapı inşa etmeye çalışıyoruz. Bir Sevgi Mâbedi... vicdan ve erdem, çekiç gibi pürüzleri giderir. Bilim ve öğrenim kalem gibi yontar ve düzeltir...*" söylemiyle verilmektedir.

Bu kısa yorumda iki avadanlığın sembolizmasının üç öğretide yoğunlaştığı dikkati çeker. Bir, masonlar bunları kullanarak insanlık için adı **Sevgi Mâbedi** olan kutsal yapı inşa etmeye çalışmaktadırlar; iki, vicdan ve erdemin sembolü çekiçtir; üç, bilim ve öğrenimin sembolü taşçı kalemidir. Böylece, daha önceki yorumlarda İnsanlık Mâbedi veya Ülkü Mâbedi veya Fikir Mâbedi olarak tanımlanan kutsal yapı tek bir erdeme ağırlık verilerek Sevgi Mâbedine dönüştürülmüş; çekiç için klâsik öğretiler olan **Erdem** ve **Vicdan** aynen korunmuş; taşçı kalemi için **Öğrenim** korunmakla birlikte, **Eğitim** yerine **Bilim** benimsenmiştir. Böylece, erdem ve vicdan gibi ruhî manevî değerlerle, **Öğrenim** ve bilim gibi akılcı maddî değerler arasında, kısaca inançla akıl arasındaki dengeli âhenk, Türk Masonluğunun geleneksel yaklaşımına uygun olarak, pekiştirilmiştir. Bu şekilde, ritüelin daha başındaki "... *Tanrı'nın armağanı olan aklın ve deneyimlerin ışığı altında...*" ifâdesiyle hem akılcı, hem de akılı kutsal kaynağa bağlaması yönünden inanççı masonik gusto, çekiç ve taşçı kalemi öğretisiyle bir kez daha vurgulanmıştır. Bu nedenle, ritüeldeki **Bilim** yorumu son derece yerinde ve geçerlidir.

Günümüzde, çıracak mason avadanlığı olarak, bazı locaların özel avadanlığının dışında, demirbaş olarak minik camcı çekici ve küçük keski kullanılmaktadır. İkisi de, spekülâtif olarak yorumlansa bile, sembolik olarak tanımlanan işlevi yerine getirebilecek tip ve modelde değildir. Aslında, çıracak masonlar için operatif tiplere nisbeten benzer şekilde uygun tip ve boyutta avadanlığın kullanılması sembolik anlamların açıklanmasından çok daha etkili olacaktır. Çünkü, çıracak avadanlığı el, kafa, kalp ve gönülün arzu ve mahâretinden oluşan emeğin üretimiye yönelmesini simgelemektedir.

Sembolik ve Felsefî Yorum

Önlük kuşanıp işe başlayan çıracak masonun eline iki âlet verirler ve derler ki, sana verilen ham taş bu iki âletle küp taş olarak öylesine güzel yont ve parlat ki, yapmakta olduğumuz Mâbedin inşasında bu taş

"sen" olarak kullanılm. Çırac masonun işe başlamadan önce kalbi ve kafası, geleneksel dört elementle arındırıldığından ve nur verilerek kutsal bilgiyle donatıldığından ve de önüne sâfiyet ve mâsumiyet sembolü beyaz önlük takıldığından; bilgi birikimi ölçeğinde böylesi bir işi yapmaya muktedir olmakla birlikte, gerek başarı derecesini ve gerekse meslekî gelişimin mertebesini bizzat kendi çalışma gayreti tayin ve tesbit edecektir. Hiçbir kimseden yardım beklemeyecek, nasıl yapacağı öğretilmeyecek ve bizzat kendine güvenerek işini sürdürecektir.

Çekiç çift işlevlidir; hem taşçı çekici gibi taş yontmaya hem de ahşap tokmak gibi taşçı kalemi ile taşı düzgünleştirmeye yarar. Bunun için de mason, çekicini hem normal taşçı çekici gibi kullanarak ham taşı mümkün mertebe yontmayı ve hem de tokmak gibi kullanarak taşçı kalemi ile birlikte düzgünleştirip küp taşla dönüştürmeyi öğrenir. Ayrıca, zaman geçip de, yönetici olarak locasının üç çekicinden birini ve özellikle Üstadı Muhterem olarak birinci çekicini tuttuğunda; bu seferde tokmağını yönetim amacıyla kudret, şefkat ve adâletle kullanabilmeyi bile, çıraklığı dönemindeki deneyimi ile kazanacaktır. Çekicini öyle güçlü tutacaktır ki, elinden fırlayıp gitmesin ve pazusunun enerjisini taşla iletebilsin; öyle yumuşak tutacaktır ki, hem taşla hem eline bir zarar gelmesin. İşte ilk hüner budur.

Taşın işlenmesi zanaatı birbirini izleyen üç aşamada gerçekleşir. Birinci aşama, ham taşın kabasının taşçı çekici ile mümkün mertebe giderilmesidir ki, sadece **El** ile yapılan ve kaba yonu veya sayalama denilen bu safhanın masonluktaki karşılığı **Cehâletle** mücâdele ve **Kişisel Yüce Ahlâk Erdemlerinin** kazanılmasıdır. Bu aşamada kışmen işlenen taşlar, aynı ham taş masonlarının ördükleri harçsız kuru duvar örümü gibi kalite ve sağlamlık gerektirmeyen işlerde kullanılabilir; ama, henüz tam istenilen şekilde kesme taş veya yapı taşı olamamıştır. Bunun için, taşın ikinci aşamada çok daha hassas olarak köşe ve kenarlarının gönyede belirginleştirilmesi ve yüzeyindeki pürüzlerin giderilmesi gerekir. Bu işlem için normal taşçı çekici yeterli değildir. Masonun çekiç yerine, tokmak veya taşçı kalemi kullanması gerekir. Ancak böylesi bir çalışmayla, gönyeye gelen düzgün kesme yapı taşı üretilir. İkinci aşamada malzeme, küp taş, dikdörtgen prizma veya çok yüzlü kesme taş şeklinde istenilen boyut ve formda işlenir. İnce yonu veya sayalama denilen bu işçilik el becerisi yanında, geometriye yatkınlık için akıl gerektirir; bundan dolayı yapılan işçiliğin öğeleri **El** yanında **Akıl**'dır. Ancak, akılla işlenen taşlar, geometrik ve fiziksel yönlerden, düzgün yüzeyli, dik köşeli ve standart boyutta olduklarından, diğerleriyle çok iyi uyum sağlarlar. Böyle standart yapı taşlarının harçla birleştirilmesiyle örülen duvar çok daha sağlam ve dayanıklı olur. Görüldüğü gibi ilk aşamanın bireysel olmasına karşın, ikinci aşı-

ma topluma yönelik olduğundan, yâni masonun bireysel Ulkü Mâbedi ötesinde masonların bütün insanlık için kuracağı Sevgi Mâbedini amaçladığından, Masonluktaki karşılığı **Taassup** ile mücadele ve kazancı **Toplumsal Erdemlerdir**. Üçüncü aşama, elde edilen uygun kesme taş ve masonik mânâdâ küp taşın cilâlanması ve/veya yüzeylerinin istenilen figür veya yazıyla işlenmesidir. Derin bilgi yanında, deneyim, emek, özen ve özellikle sabır ve sebat gerektirir. Bu nedenle, cilâlı ve üstü işli küp taş veya şekilli taş her yerde kullanılmayacak kadar değerlidir ve nâdir bulunur. Büyük yapıların, kapıları, pencere işlemeleri, sütun başları ve diğer süslü taş öğeleri bu gibi değerli taşların; artık zanaat safhasından sanat düzeyine yükseliş örnekleridir. Böylesi taşların cilâlanması bir defaya mahsus değildir; cilâlamamanın taşın konulduğu yerde de sürdürülmesi gerekir. Çünkü, dış tesirlerle taşın cilâsı veya süslemesi zamanla bozulabilir ve parlaklığı azalabilir. Masonun son nefesine kadar avadanlığını elinden düşürmemesinin sebebi, sürdürülmesi gereken özeden gelir. Üçüncü aşama, **El** ve **Akıl** yanında **Kalp** de gerektirir. Çünkü, ancak kalpten gelen sanat aşkıyla böylesi güzel eserler ortaya çıkabilir. Masonlukta üçüncü aşamanın karşılığı **Bâtıl ile** mücadele ve kazancı **Evrensel Kardeşlik Sevgisidir**. Çünkü, en saf ve temiz duyguların yanında karşılıklı sevgi ve hoşgörüyü kapsayan bu aşama, gerçek anlamda, maddeden mânâya, zâhirden bâtına ve zanaattan sanata dönüşümdür.

Özetlenirse, taşçılık mesleğinden, tamamen emeğe dayanan operatif ilk aşamadan sonraki ikinci aşamada, emeğe akıl da katılmakta; ama, nihayet üçüncü aşamada, insanlığın evrensel mutluluğunun sürekliliği ülküsü ve kalbî arzusuyla Masonluğun dinamik özüne uygun spekülâtif çalışmaya dönüşmektedir. Bu sıralamada, birinci aşamadaki **El** becerisi, ikinci aşamada **Akıl** ve üçüncü aşamada **Kalp** desteğini alarak nihaî olgunlaşmaya doğru tırmanmaktadır. Ama, sayılan üç aşamadaki çalışmanın ayrı ayrı ve global olarak masonik sayılabilmesi için, **El** veya **El+Kafa** veya **El+Kafa+Kalp** öğelerine, mutlaka bir dördüncünün katılması gerekmektedir. Dördüncü öğe, Masonluğun yüksek değerleri, Geometri ve God (Allah) kelimelerini başlatan "G" Harfi ile temsil edilen Gönül'dür. İlk üç öğeye, ancak Gönülün de katılmasıyla, **El+Akıl+Kalp+Gönül** ile can-u gönülden yapılan işler masoniktir. Çünkü, "*Eli işte, gözü oynasta*" deyişiyle çok güzel ifade edilen çalışma bilinçsizliği ve sorumsuzluğu frenlenmiş; akıl ve irfan, gönülle ve basiretle ferâsete dönüşmüş; aklu hikmetin şaşmaz rehberliği ortaya çıkmıştır. İşte bu faktör, tâ en eski operatif zamandaki **Rough Mason** yâni ham taş masonu ve **Freemason**, yâni hür taş masonu kavramları arasındaki nüansın **Spekülâtif Mason** kimliğine yansıyan tanımıdır. Bu itibarla, taşını yontarken, el emeğine kafası ve kalbinin yanında gönlünü de katabilen masonlar, olgunlaşma ve yet-

kinleşme yolunda beklenen ilerlemeyi çabuk ve belirgin şekilde gösterebilirler. Masonik karizmanın evveli de, âhiri de budur.

Bundan dolayı, çekiç ve taşçı kalemi güçbirliğinin sağladığı üstün başarı düzeyi, insanlar arasındaki işbirliğinden hareketle toplu loca çalışmaları için de örnek alınacak bir sembolizma sergiler. Çekiç aslında her ne kadar kendine yeter bir avadanlıksa da, üretimdeki başarısı belirli bir hassasiyet derecesiyle sınırlıdır. Çekiçle, kuru duvar örmeye yeterli taş elde edilebilir; ama, yüzeylerin düzgünlüğü veya köşeleri mükemmel olamaz; hele, yüzeylerinin üzerine çekiçle süsleme yapılması mümkün değildir. Bunun için, aslında tek başına pek işe yaramayan, ama çekiçle birlikte kullanıldığında taşçılık zanaatının ve heykelticilik sanatının doruğuna çıkan en görkemli eserleri yaratan taşçı kalemine mutlaka ihtiyaç vardır. Bu itibarla, çekiç darbe enerjisiyle yönlendirmesi nedeniyle aktif öge, taşçık kalemi enerjiyi taşta en iyi ve güzel şekilde yansıtan pasif üye bile olsa; önemli olan, mükemmel eserlerin ortaya çıkabilmesi için birbirlerine olan zorunlu ihtiyaçlardır. Çünkü, mükemmelliği sağlayan her ikisinin birlikteliklerindeki uyumlu ahengin sağladığı dengedir. Biri olmadan diğeri eksik kalacağından, masonik dengenin tek avadanlıkla sağlanması mümkün değildir. Nitekim, bir eser yapmak için gereken her türlü malzeme ve avadanlık olsa bile, azim ve sebat olmadan ortaya çıkarabilmek çok zordur. Bunun için, maddî ve manevî değerlerin birbirinin tamamlamasının yanında; görüşleri ve davranışları farklı olan insanlardan oluşan toplumlar da tek bir belirli hedefe yöneldiklerinde çok daha olumlu ve başarılı sonuçlar alırlar. Aynı şekilde, locaları oluşturan kardeşler, farklı karakterlerine ve dünya görüşlerine rağmen, birleştikleri tek bir ortak masonik amaç doğrultusunda düşüncelerini ve emeklerini yoğunlaştırdıklarından; aldıkları ürünler, **Birlik Dirlik-tir** kuralına göre, daha âhenkli, verimli ve güzeldir.

Çekiç ve taşçı kalemi ikilisinin ortak çalışmasında, çekiç vurarak üretim için gerekli üretim enerjisini verdiği için **Kuvveti** temsil eder. Taşçı kalemi, enerjiyi işe, yâni ürüne dönüştürdüğü için **Güzelliktir**. bu nedenle, çekiç aktif, taşçı kalemi pasif avandanlık sayılsa bile, önemli olan ikisinin birbirlerine olan zorunlu ihtiyaçlarından dolayı, müştereken çıkardıkları eserin mükemmelliğidir. Ortak çalışmalarında, çekiç vurarak emreder, taşçı kalemi aldığı emri uygulayarak itaat eder; böylece biri yönetir, diğeri yönetilir. Yönetilenin yöneticiye itaati ve sadâkatı, emri verenin kudretinin ve bilgisinin ötesinde vicdanına ve adâletine olan güveninden gelir. Ama, eğer aldığı emir yanlışsa uyarıp belli eder. Buna rağmen, emri veren ısrarla inad eder ve darbelere devam ederse, taşın kırılmasından veya işleminin bozulmasından sorumlu olan çekiçtir. Bu nedenle, çekiçle taşçı kalemi arasındaki dengeyi, uyumu ve ahengi sağlayan başka bir güç olmalıdır. Çe-

kiçle taşı kaleminin ahenk içinde birlikte çalışmasını sağlayan güç, onları tutan mâhir eller ve yönlendiren akıl, kalp ve gönülle simgeleyen, ustanın işe aklının ve kalbinin ötesinde gönlünü koymasını anlamındaki aklı hikmettir. Masonluğun ünlü terimi aklı hikmet, gönül süzgecinden geçerken, basiretle arınan akıl demektir. Çekiç ve taşı kaleminin iyiye ve doğruya yönelik performansı, ancak aklı hikmetle sağlanabilir. Bu itibarla, çekiç yâni kuvvet sembolü I.Nâzır ve taşı kalemi yâni güzellik simgesi II.Nâzır aklı hikmet sembolü Üstadı Muhteremin yönetimi altında görev yaparlar. Akılla hikmeti bağlayıp, heterojen bir karışım değil, homojen bir bileşim yapan, gönüldür. Sanatı yaratan ilhamın konağı gönüldür. Masonlara ışığı Nur dedirten gönüldür. Birbirine kardeş dedirten gönüldür. Kardeşiyle zamanı ve varlığı menfaatsiz paylaştıran gönüldür. Nice görkemli hattâ ölümsüz sanat eserlerini ürettiren de gönüldür. Örnekleyelim:

Koskoca ham taş kitlesini zamana karşı yarışıp bütün gücüyle kan ter içinde yontmaya çalışan Michelangelo'ya sorarlar: "*Ne için bu kadar acele edip de kendini zorluyorsun?*" Büyük sanatçı koca usta, bir yandan işine hızla devam ederken, cevap verir: "*Musa taşın içinde hapis kalmış, bir an önce onu kurtarmaya çalışıyorum?*" Böylece, muhteşem Musa heykeli sanki canlıymışcasına çıkar ortaya. Michelangelo, işe gönlünü koymasa sâdece nasıl bilebilir taşın içindeki Davut'u; veya Peleg koskoca Zigguratın tasarımını; veya Hiram, bırakalım bir yana efsenavî Süleyman Mâbedi'ni, sadece küçük bir detayı olan devasa tunç sütunların döküm tekniğini; veya İzidor, koca Ayasofya'nın kubbe dizaynını; veya Sinan, muhteşem Selimiye'nin statîğini; veya konumuzdan örnek, Sir Christopher Wren, yüksekliği bizim Sabancı Center'ın ikiz kulelerini yakalayan ünlü Saint Paul katedralinin o zamanın teknik imkânlarıyla sivri kulelerini İşte bütün bunlar, imanlı gönül ve yaratıcı aklın hükmettiği hünerli el tarafından aklı hikmetle kullanılan, kuvvet simgesi çekicin ve güzellik simgesi taşı kaleminin birlikte meydana getirdikleri görkemli eserlerin sâdece hatırlanan örnekleridir. Bilgi çağında taşçılık için çekiç ve taşı kaleminin yerini bilgisayar ve Laser da alsın, ana kaynak yine insan ve yine aklı hikmet olduğuna göre söylenen bu jargon **Bilgi Çağı Masonluğu** için de aynen geçerlidir.

İşte, üzerine böylesi methiyeler düzülen çekiç ve taşı kalemi dâhil olmak üzere, cinsi ne olursa olsun, her türlü âlet ve avadanlık, hattâ her şey; aklı hikmetten nasibini almamış, hak ve adâlet yoksunu, cehâletin, taassubun, bâtılın ve hele hele merhametsiz zalimin eline geçerse tam tersi olup; barbarlıkla ve vandallıkla heykel kıran veya kitap yakan zulüm aracına dönüşür ve daha da ötesi cinâyete vesile olur; adam öldürmek için kullanılır. Mesleğimizin insan sembolü Hiram suikastinde kullanılanlar da en zarifinden geometrik mason avadanlığı

değil midir? Muhteşem heykelleri ve diğer taşıcılık harikası sanat eserlerini yapan da kıran da aynı çekiç değil mi? Öyleyse, âlet edevat dediğimiz, insanın elinde hayra da, şerre de vesiledir; tek kıstası aklu hikmettir. Çekicinin ve taşıcı kaleminin kazayla, dikkatsizlikle veya acemilikle yaptığı kaza, hiç istenmese de bağışlanabilir ve hattâ telâfi edilebilir; ancak çekiç, yapmak için değil de kasıtlı kırmak için kötü niyetle kullanılırsa iş değişir ve zulüm aracına dönüşür. Bu nedenle, çekici öpülesi el tutarsa işi hayr, cibilliyetsiz el tutarsa şer olur. Bu nedenle, kuvvetin yapıcı ve güzelliğin sürekli olması için, mâhir ele hükmeden kafada aklu hikmet ve gönülde basiret eksik olmamalıdır. Çünkü, sadece akılla kullanıldığında kaba kuvvetin hizmetkârı olan çekiç, salt eşitliğe dayanan üretime yönelik olunca, hürriyeti ve adâleti ihmal ettiği için diktaların sembolü olduğu gibi zorbalığın ve baskının aracına dönüştüğünden, insanları mutlu edememiştir. Güzelim çekiç, sanki ezmenin sembolüymüş gibi sevimsizleşmiş; hattâ, ölüm meleğinin tırpanı gibi umacı olmuştur.

Çekiç ve taşıcı kalemi birlikteliği tarafından sağlanan performans ve verim, sosyo-ekonomik açıdan, toplumun sağlıklı gelişmesi için en önemli faktör dengeli ekonomik düzen için şart olan sermaye ve emek balansını hatırlatır. Her sermayenin kökü emek olmasına rağmen, fazla emeğin yarattığı artı değer birikimiyle güçlenen sermaye, emeği ezmeye başlar ve sonuçta ulusal refah hakça bölüşülemez. Bu nedenle toplumsal çatışmaların çıkmaması için, sermaye birikiminin emeği ezmesini devlet sosyal adâletle önler. Sağlanan sosyal adâlet, uzlaşma ve toplumsal barış getirir. Orta Çağ'da, operatif mason localarının en önemli özelliği, Gildlere veya patrona bağlı çalışan masonların aksine, çalışma avadanlıklarının, yâni üretim araçlarının locanın ortak malı olması ve toplam loca kazancının ehliyeteye göre masonlar arasında hakça paylaştırılmasıdır. Bu nedenle, operatif localar, dönemin bir meslek grubu bile olsa, sosyal adâlet ve sosyal güvenlik sağlayan kurumları olduğu gibi; bu niteliklerini idarî makamlardan sağladıkları yasalar ve resmî imtiyazlarla pekiştiren bir tür özgün kamu kuruluşlarıdır. Ulusal gelirden pay dağılımının sermaye lehine uçuruma dönüşmesi, güçlenen sermaye çekicinin, emek kalemini ezmesine yol açar. Altüst gelir dağılımı ve üretim / tüketim dengeleri toplumsal hoşnutsuzluk ve siyasal istikrarsızlık yaratır. Bu toplumsal hastalığın ekonomik göstergesi enflasyon, toplumsal göstergesi terördür. Ancak, iç istikrarını koruyabilen ülkelerde bu iki canavara rastlanmaz. Laiklik ve demokratik hak ve hürriyetler içi istikrarın teminatıdır. Terör ve enflasyon, orta sınıfın yoksullaşarak kaybolmasına ve alt sınıfa inmesine sebep olur. Üst gelir grubunun sayısı azalmakla birlikte, ulusal gelirden aldığı pay daha da yükselir. Orta sınıf fakir, alt sınıf daha da yoksul olur. Emek/Sermaye dengesinde sosyal kantarın topu-

zu niteliğindeki orta sınıfın ezilmesi sosyal çalkantıların en büyük sebebi. Sosyal çalkantılar, devletin çökmesine ve sonuç olarak adâlet ve hürriyetlerin kısıtlandığı darbelere ve totaliter zulüm ortamlarına zemin hazırlar. Böylesi kargaşa ortamları, Masonluğun gelişmesi için son derece olumsuzdur. Çünkü, üye kalitesi yönünden, bir zenginler kulübü olmamakla beraber, orta sınıfın üst gelir grubunu temsil eden kültürlü ve aydın seçkin erkeklere dayanan Masonluk; ancak, sosyal adâletin, refâhın, mutluluğun, huzurun, iç barışın ve hür düşüncenin var olduğu lâik demokratik ortamlarda gelişebilir hattâ varlığını koruyabilir. Bu nedenle, bir ülkedeki mason localarının ve masonların sayısı, o ülkedeki iç barış, huzur, refah ve toplumsal mutluluğun en açık göstergesidir. Dünya siyasî coğrafyasına şöyle bir bakıldığında, nerede kalkınmış, hür demokratik ve lâik bir ülke varsa orada masonluk da gelişmiştir; nerede, teokratik, totaliter, kapalı rejim varsa kalkınmışlık, geri - kalmışlık ve fukaralık söz konusuysa, orada Masonluk ya gelişmemiştir ya da hiç yoktur. Çünkü, o ülkelerde Masonluğun hayat sebebi olan adâlet ve refah eksikliğinin yanında, fikir, inanç ve vicdan hürriyetleri kısıtlıdır.

Masonların ötedenberi savuna geldiği hürriyet ve eşitlik ilkeleri, kardeşlik denkleştirme ile yumuşıtılsa bile, bir döneme damgasını vuran siyasal bir slogan olmaktan öteye gidememiş; Pozitivizmin tüm çabalarına rağmen değişen dünya şartlarına göre toplumsal düzeyde geçerliliğini koruyamamıştır. Hürriyet ilkesine ağırlık veren kapitalist rejimlerde maddî kalkınma sağlansa bile ekonomik sistemin gereği olarak eşitlik ihmal edilmiş; eşitlik ilkesine ağırlık veren sosyalist rejimlerdeyse üretim uğruna hürriyet budanmıştır. Meydana gelen eşitlik ve hürriyet zaafiyeti toplumsal dengeyi bozmuş ve sosyal çalkantılarla sebep olmuştur. Masonluğun değer verdiği slogan olan ütöpik kardeşlik ilkesi, Hürriyet ve Eşitlik sütunlarını sâdece alttan bağlayabilen manevî bir eşik niteliğinde olduğundan, adâletle desteklenmediği takdirde, sosyal dengeyi yeterince sağlamaya yeterli değildir. Bu nedenle, her iki ilkeden birinin ağırlıklı olarak egemen olduğu toplumlar huzur bulamamıştır. Çünkü, toplumun maddî manevî yükünü, Hürriyet sütununun veya Eşitlik sütunun tek başına çekmesi mümkün değildir. Ağır yüke dayanamayan tek sütun devrilecek veya kırılacaktır. Ancak, Hürriyet ve Eşitlik sütunları üst kısımdan adâlet kirişiyle fiziksel olarak bağlanabildiği takdirde, sosyoekonomik yük, bir kiriş vasıtasıyla yayılan yük sütunlarına eşit ve dengeli dağılacığından toplumsal âhenk sürekli olarak sağlanabilecektir. İşte, hamtaşı işlerken bir eliyle çekice, öteki eliyle taşıcı kalemine hükmeden mason, Hürriyet ve Eşitlik sütunlarını iki kolunu açarak tuttuğunda adâlet kirişinin taşıyıcı gücünü dektelemeye muktedir. Çünkü, bir eliyle tuttuğu çekiç, enerjisiyle en geniş anlamda hürriyetini kuvvetin; diğer

elindeki taşçı kalemi enerjiyi işlenmekte olan taş yüzeyine eş ve eşit oranda yayarak Eşitliğin Güzelliğini simgeler. Hürriyet ve Eşitlik arasında âhenkli denge kurularak, birinin diğerini sindirmemesini ve ezmemesini sağlayan, çekiç ve taşçı kalemini kullanan insanın kafasındaki akıl ve gönlündeki basiretin sentezi aklu hikmetle kazanılan adâlettir. Adâletin en geniş anlamda ve en çabuk dağıtılabildiği toplumlarda, İnsan hak ve hürriyetleri teminat altındadır. Göstergesi de gelişmiş Masonluktur.

Yukarıda sözü edilen çekiç ve taşçı kalem birlikteliğinin sosyoekonomik sembolizmasından kinâye, aynı yorumlar siyasal bakışla da yapılabilir. Bir birliktelik, yukarıda öngörülen, adâletli, müreffeh, huzurlu, yüksek seviyeli, yüzü gülen, yarınından emin bir toplumun tesisi ve yönetimi için gerekli olan: Yasama-Yürütme-Yargı güçleri arasındaki dengenin tesisini hatırlatır. Bu üçlemede, çekiç yasamayı, taşçı kalemi yürütmeyi temsil eder. Yasama organını kudret elinden halkın yararına çıkarılan tüm yasalar ve düzenlemeler yürütme tarafından güzelce uygulanır. Burada, akılı temsil eden yasamanın aynı zamanda basiret ve ferâset sahibi olması gerektiği kadar; güzellik sembolü yürütmenin nitelikleri de samimiyet, merhamet ve şefkattir. Ama, ne olursa olsun bu ikisi, yâni çekiç ve taşçı kalemi, iki taraftan biridir; diğer taraf halkı temsil eden ham taştır. Öyleyse, yasamanın ve yürütmenin hakça sürebilemesi için bir güce daha ihtiyaç vardır. Bu güç, çekiç ve taşçı kalemini kullanan insanla simgelenen yargıdır. Yargı, her iki âlete, yâni her iki öğeye de sahip ve muktedir olan insandır. Çünkü, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı için ilâhî kaynakla avf ve aşk erdemleri Allah'ın halifesi insanda olan esmanî terakki olarak en geniş mânâda birikmiştir. Bu nedenle, hükm ve hikmetin dengelediği hâkim terazisi en büyük teminat olduğu gibi; halk içinde Hakk'ı aramaya çıkabilen, yâni Kesrette Vahdeti gören basiretli yöneticilerin varlığı dünya saadettir.

Konuya başka bir açıdan bakılacak olursa, çekiç ve taşçı kaleminin uyumlu birlikteliği, insan neslinin sürdürülmesi için toplumun molekülü niteliğindeki aileyi oluşturan, erkek ve kadının eş ve eşit âhenkli birlikteliğini, muhtemel anlamsız feminist itirazlara rağmen, bir güzel simgeler. Nasıl ki, çekiç ve taşçı kalemi ortak çalışmasının ürünü küp taşsa, kuvvet simgesi baba ve güzellik simgesi annenin ortak ürünü de çocuktur. Ancak, toplumun yapıtaşı niteliğindeki çocuğun sağlam ve mükemmel şekilde yetişmesi için, öncelikle ailenin mutlu ve uyumlu birlikteliği gereklidir. Bu uyumu ve mutluluğu sağlayacak olan erkek ve kadının karşılıklı sevgi, saygı, vefâ, sadâkat ve anlayış içinde ailenin âhenkli dengesini sürdürecektir. Çocuğun babasından ve annesinden alacağı, vicdan, fazilet, sebat, sabır, çekiç ve taşçı kaleminin ve taş ustalığının erdemleridir. Bunun yanında,

hayatî önemi olan eğitim ve öğretim adı altında bilimi, âile kadar, toplumun eğilmek zorunda olduğu önemli konudur. Böylece insan, doğumundaki taş beşikten ölümündeki mezar taşına kadar, taşla hep aynı kaderi paylaşır.

Yukarıda, işlenen ham taşın mükemmel bir küp taşla dönüşmesi için, masonun işe gönlünü koyması gerektiğine değinilmiştir. İşe gönlünü koymak, yapılan işle bütünleşmek demektir. Mason da, yontmakta olduğu taşın aslında bizzat kendisi olduğunu idrâk edebildiği zaman işe gönlünü koymaya başlamış demektir. Aslında, tefekkür ederek önündeki hicapları kaldırır, yontanın kendisi olduğu gibi, yonttuğu taşın da bizzat kendisi; daha doğrusu nefsi olduğunu; kendisini sâdece bedeninden ibâret saydığına, **"Ben"** diye tanımladığının bedenî nefsi olduğunu görecektir. Aynı, abidle mâbudunun ibadette birliği, muhiple mahbubun muhabbette birliği, sacidle mescudun sevede birliği, aşıkla maşukun aşıkta birliği ve dünyada ne kadar zahiren çift veya zıt varsa hepsinin birliği gibi, yontulan hamtaş da yontan mason da yontma sırasında hep birdir ve tektir. Ancak, hamtaş şekilsiz olduğu için mason tarafından yadırganmakta, ancak küptaş olduktan sonra benimzenmektedir. Nitekim, Yeni Ahit'te de, *"Hz. İsa'nın önce duvarcılar tarafından beğenilmeyip atılan hamtaş olmasına rağmen, daha sonra köşe taşı yapıldığı"* yazılıdır. Yâni, öz aynı olmasına rağmen, şeklin (bedenin) değişikliği öz'ü örterek zâhiren yanılmaktadır. Masonun, daha mason olmadan, tanıdığı **VITRIOL** dövizinde anılan küp taşı (**Occultum Lapidem**), bizzat kendi içinde saklı olduğu yerde arayıp bulmak için gösterdiği çaba, Hakikati mükemmelde arayışıdır. Çünkü, Âlemlerin Rabbi'nin bizzat kendi Öz'ünün ahsen-i takvim olarak tecellisi İnsanoğlu, idrakının kapasitezsizliği nedeniyle, nefsinin esiri olarak, kendi sandığı biyolojik nefis bedeninin kusur ve ihtiraslarından dolayı esfel-i sâfiline düşerek, Öz'üyle arasına perde girmiştir. Perde girince Hakikat Nuru'nun yönünü seçemez olup, zulmete düşmüştür. Nur verilerek perde yırtılmazsa, ömrü billâh perdeli kalacak ve insanımsılığını sürdürecektir. Yâni, bir erken dönem masonik yorumda belirtildiği gibi, şâhâne elmas şekilsiz kabukla örtüldüğünden pırlıtsını göstermez ve ışığını veremez olmuştur. Çekiç-taşçı kalemi birlikteliğinin koparttığı her kabuk parçası veya hamtaş çıkıntısı, nasıl ki elmasın yavaş yavaş ortaya çıkmasını veya hamtaşın küp taşla doğru dönüşmesini sağlarsa, masonun nefis mücadelesi ile gidereceği her kusur veya erdemsizlik, nefsinin biraz daha fazla bilip tanınmasına ve gitgide nefsinin egemen olmasına yol açacaktır. Böylece, aradığı **Mükemmel küp taş** zâhiren ve bâtinen şekillenerek tecellî etmeye başlayacaktır. Mason, ancak bu tefriki yapabildiği, daha doğrusu fehm edebildiği, kadar; nefsinin bedeninden ibâret olmadığını görecektir ve Öz'üne yaklaşıacaktır. Öz'ünü bulduğunda da görecektir ki, aslında or-

tada ne taş, ne kendisi, ne de avadanlığı vardır. Var olan sadece O'dur. Tek bir Tevhid ve Ahad'in Vahdet'te idrâki de kendisini, Evrensel Sevgi Birliği Yasası ile, bütün kardeşlerine ve tüm insanlığa daha bir kardeşçe sevgiyle ve hoşgörüyüyle bakmasını ve sarılmasını sağlayacaktır. Böylece, Masonluğun Sevgi Mâbedi veya İnsanlık Mâbedi veya Ülkü Mâbedi yüce idealinin ne kadar doğru ve yerinde olduğunu çok iyi anlayacaktır. Aynı taş ocağından alınarak yontulmuş üniform küp taşlar ve nefis mücahadesiyle kâmil insan metrebesi kemâline yükselemeyi başaramış insanlar; hep aynı, hep aynı Tek, hep O; sadece, O.

Masonun işine gönlünü koymasının başlangıcı, yaptığı işin, bizzat Öz'üne ulaşmak olduğunu idrâk etmesi ve kutsal sorumluluğunu duymasıdır. Bu işlev, çalışması sırasında âdetâ riyazat mertebesinde yaptığı tefekkürle gerçekleşir. Bu nedenle tefekkür ederek sabır ve sebatla taşını işlerken, aynı eski taş ustaları ve ahilerin zikri gibi, Öz'ünü hatırlar ve anar. Hacı Bayram Veli'nin: **"Şakirdleri taş yonarl/Yonup Üstada sunarlar/Çalabın adın anarlar/Ol taşın her pâresinde"** hikmeti masonların taş işleme çalışmalarına nasıl da uymaktadır. Çekiç ve taşçı kalemiyle, ham taşın pürüzlerini, yâni kendi kusurlarını ve kötü huylarını gidermek için gayret, sebat ve sabırla çalışırken; hedefini Allah'ın en büyük armağanı aklu hikmetle tasarlamakta, kuvvetle uygulamakta ve güzelliikle işlemektedir. Bu işlev, masonun günlük hayatın kaygılarından uzaklaşarak Öz'üyle bütünleştiği oranda çabuklaşmakta ve mükemmele ulaşmaktadır. Bunun için gönlündeki Öz'e güvenerek sürdürdüğü çalışması sırasında Çalab'ın, yâni Evrenin Ulu Mimarı'nın esmasının bilincinde olması, yâni zikretmesi hamd ve şükrünün ifâdesidir. Çırak mason bu şekilde hazırladığı küptaşını, daha doğrusu yetkinleştirmeyi başardığı kendi kendisini, İnsanlık Mâbedi inşasında kullanmak üzere Üstadının görüşüne ve onayına sunmaktadır. Aynı, Mark Masonluğu'ndaki mason markaları gibi...

Çırak mason, çekiç ve taşçı kalemiyle hamtaşını yontarken, **İman-Şefkat-Ümit** olarak sıralanan masonik dinsel erdemlerinin desteğini almaktadır. Önce işine imanla başlayacaktır; ikinci olarak işine şefkatla, yâni eyleme dönüştürdüğü sevgiyle sarılacaktır; nihâyet üçüncü olarak işini mutlaka başaracağı ümidini sürdürecektir ve aslâ ümitsizliğe düşmeyecektir. Bu insanın, fena huy, kötü alışkanlık, ihtiras ve bâtıllarında kurtulmak için kendini islâh etmek üzere nefis terbiyesi demektir. Hz. Muhammed'in "En Büyük Savaş (Cihâd-ı Ekber)" olarak tanımladığı nefis terbiyesi, son derece güçlü azim ve irâde getirdiğinden çok zordur. Ama, nefisini bilmek ve tanımak için imanla mücahedeyle başlayıp, şefkatle ve ümidle sürdürdükçe başarmamaya imkân yoktur. Şefkat erdemi çok gereklidir; çünkü, nasıl ki, dikkat

edilmeden vurulan haşin darbelerle taş kırılırsa veya çok yavaş vuruşlarla sert taş işlenemezse; aynı taş yontma zanaatı gibi, nefis terbiyesi sanatında da dikkat ve kontrolü elden bırakmamak gerekir. İnsanın nefesine yapacağı ağır baskı zulümdür ve nefsinin içinde kendini insan yapan Öz'ün bile zarar görmesine ve nefsin doğru olarak bilinmemesine sebep olur. Bu nedenle, mutlaka itidalde kalınmalı; ifratın zulmüne veya tefritin aczine düşülmemelidir. İşte, gösterilmesi gereken itidâlin buradaki yansıması şefkattir. Böylece, hamtaş küp taş yontarak, yâni özbenliğini arıtarak **Nefsini Bilmek** (Men Arefe) sırrına ulaşan kâmil insanın daha sonra ömrünün sonuna kadar sürdüreceği çalışması, küptaşı cilalamayı sürdürmesine eşdeğer olan, nefse hâkimiyet alışkanlığını kazanmaktır.

Öyleyse, ham taşını önüne alan mason, ham taşın aslında bîzatihî kendisi olduğunu, hattâ sadece ham taşın değil, çekicinin ve taşçı kaleminin de kendisiyle bir bütün olduğunu, "Aynaya bakan da, ayna da biziz" sırrı gereğince, idrâk etmesini takiben mükemmellik yolunda işini başarı ile sürdürecektir. Ham taş nefsidir; avadanlıkları yontma işinde kullanabildiği ve yararlanabildiği; irâde gibi, sebat gibi, azim gibi, sabır gibi iç güçleri ve eğitim gibi, öğrenim gibi, kültür gibi sanat gibi, bilim gibi dış güçleridir. Ama, asıl olan malzeme, yâni ham taşın cinsidir. Ham taş işlenebilir, yâni itidale yakın olmalıdır ki, küp taş dönüşebilsin. Bunun için ilk darbeye dağılacak kadar gevrek veya çatlaklı, ya da aşırı sert seçilmez ki yontmada ve pürüzlerini gidermekte sorun çıkmasın. İnsanın inatçısı, dediğim dedikçisi, hoş görüsüzü, zayıf karakterlisi ve ahlâkî zaafa yatkın olanı gibi; şehvetini iffet, aklını hikmet, gücünü şecaat düzeyinde tutmakta müşkülât çeken; kumara, içkiye, kadına müptelâ olanı, yoksa, hamtaşın cinsi veya insanın tabiatı müsait, niyeti hâlis değilse, senelerce de uğraşa kemâle ermesi, yâni küptaş olması muhâldir. Yoksa, insan sevgisi ve hoşgörünün Anadolu odağı Yunus Emre: **"Karataşa su koyarsan / Kırk yıl ıslattır isen / O taş yine kaskatıdır / Hünerli taş olur"** der miydi? Kara taştan kastettiği ham taş, hünerli taştan kastettiği küp taş; yâni ilki hamervâh adam, ikincisi kâmil insandır.

Neticede, cırac mason hamtaşını çekicini ve taşçı kalemini kullanarak, mükemmel altıyüzlü küp taş dönüştürmeyi başarır. Küptaşı, aslında yine bizzat içindeki Öz'den başkası olmayan üstadının onayına sunarak İnsanlık Mâbedinde ait olduğu yere konulmasını sağlar. Üstadın kudret eli bu küp taş diğerlerinin yanına yerleştirir ve malasındaki sevgi harcıyla bir güzel bağlar ki uyumlu küp taşlar arasındaki evrensel kardeşlik duvarı sağlam ve dayanıklı olsun. Çekiç ve taşçı kalemi ile oluşturulan altıyüzlü küp taşın yan yüzeylerinden herbiri **İtidal-Cesaret-Basîret-Adalet** olmak üzere masonik temel ilkelerden

herbirini temsil eder. K p taşın üst yüzeyi Masonluğun    asal ilkesinden birincisi olan **Kardeşlik Sevgisidir**, ikinci olan **Yardıma** gizli kalması gereken alt yüz ile temsil edilir. Nih yet    nc s  Hakikat, k p taşın içinde tam ortasındadır; aynı, insan gönlündeki basiretin merkezi olan siyah nokta (*nokta-i s veyda*) gibi... Taşın i ini görmek için yüzeylerinin nasıl cil lanarak şeffaf ve berrak olması gerekirse; insanın da kendi gönlündeki **Hakikat** olan öz' n  görebilmesi, daha doğrusu tecellinin farkına varabilmesi için, ruhunu manevî olarak bıkıp usanmadan parlatması ve saydamlığını özenle koruması gereklidir. Bu nedenle, bihakkın mason kalmak isteyenler,  eki lerini ve taşçı kalemelerini hiç ellerinden düşürmeden taşlarını akıl ve basiretle yontmayı ve cil lamayı ömürleri boyunca sürdürmek zorundadır.

KAYNAKLAR

- AFTER THE FIRST DEGREE, QCCC, London, 1990
- Necip ARIDURU, *Simgeler*, İstanbul, 1988
- Tamer AYAN, * ırak Mason-Hamtaş Episodu*, Mimar Sinan 79,1990
- Tamer AYAN, *Masonik Sembollerin Sırları*, şakul Gibi 28,1990
- Tamer AYAN, * aędař Operatif Masonluk*, şakul Gibi 32,1991
- Tamer AYAN, *Hürmasonlukta "24 Bölümlü Cetvel" Sembolizması*, Mimar Sinan 82,1991
- Tamer AYAN, * ırak Sembolizmasından  nemli Kesitler*, Masonik Buket, İstanbul, 1994
- Tamer AYAN, *Masonik Demirci*, Güzel İstanbul yayını, 1994
- Tamer AYAN, *1  ve 2  çalışmalarının Ritüelik Karşılaştırması*, Masonik Buket, 1994
- Tamer AYAN, *"EKSR" Olgunlaşma*, TYř Yayını, 1994
- Murat  zgen AYFER, *Ansiklopedik Mason Sözlüęü*, İstanbul, 1992
- Rollin BLACMER, *The Lodge and the Craft*, Macoy, 1976
- BİRİNCİ DERECE  ALIřMA USULÜ, Türkiye Mason Derneği, 1950
- BİRİNCİ DERECE  ALIřMA REHBERİ, THKEMBL, 1959
- Martin BRIGGS, *The Architect in History*, London, 1927

- Harry CARR, *The Early French Exposures*, QC, London, 1971
- Harry CARR, *World of Freemasonry*, Lewis, 1983
- Harry CARR, *The Freemasonry at Work*, Lewis, 1985
- E.H. CARTWRIGTH, *Masonic Ritual*, Lewis, 1985
- Henry Wilson COIL, *Coil's Masonic Encyclopedia*, Macoy, 1961
- Henry Wilson COIL, *Freemasonry Through Six Centuries*, Macoy, 1967
- ÇIRAK DERECE Sİ RİTÜELİ, *Türkiye Büyük Locası*, 1995
- Delmar DARRAH, *The History and Evolution of Freemasonry*, Chicago, 1979
- Colin DYER, *Symbolism in Craft Freemasonry*, Lewis, 1983
- Necdet EGERAN, *Gerçek Yüzüyle Masonluk*, Ankara 1971, İstanbul 1996
- EMULATION RITUAL, Lewis
- ENGLISH RITUAL OF CRAFT FREEMASONRY, Lewis
- Abdurrahman ERGİNSOY, *Çırak Derecesi El Kitabı*, İstanbul, 1987
- Robert GOULD, *A Concise History of Freemasonry*, London, 1903
- IRISH WORKINGS OF CRAFT MASONRY, Lewis
- İKİNCİ DERECE ÇALIŞMA USULÜ, *Türkiye Mason Derneği*, 1950
- A.C.F. JACKSON, *English Masonic Exposures*, Lewis, 1986
- Bernard JONES, *Freemason's Guide and Compendium*, London, 1988
- Tanju KORAY, *Çırak-Kalfa-Usta*, İstanbul, 1973
- Tanju KORAY, *Çırak Derecesi Tedrisatı*, 1978
- Tanju KORAY, *Çırak Derecesi*
- Tanju KORAY, *1° Çırak Derecesi Rehberi*
- Tanju KORAY, *Çırak*, İstanbul, 1990
- Tanju KORAY, *Ritüellerimiz Üzerine*, 1991
- Tanju KORAY, *Yorumlar*, Anadolu 12, 1992
- Albert MACKEY, *An Encyclopedia of Freemasonry*, Chicago, 1924
- MODERN RITUAL, Edinburgh, 1969
- MÜPTEDİ DERECE SİNE MAHSUS TALİMAT, 1926
- Joseph Fort NEWTON, *The Builders*
- Fred PICK & Norman KNIGHT, *The Freemason's Pocket Reference Book*, London, 1983
- REMZİ BİRİNCİ DERECE TALİMATNÂMESİ, *Türkiye Büyük Meşriki*, 1932
- REVISED RITUAL, Lewis

RITUS OXONIENSIS, Lewis

Allen ROBERTS, The Craft and Its Symbols, Macoy, 1974

SCOTTISH CRAFT RITUAL, Toye-Kenning

STANDART CEREMONIES OF CRAFT MASONRY, Lewis

STANDART FREEMASONRY ILLUSTRATED, Chicago, 1983

George STEONMETZ, Freemasonry, Its Hidden Meaning; Macoy, 1976

David STEVENSON, The First Freemasons, Aberdeen, 1989

David STEVENSON, Cambridge, 1990

Raşit TEMEL, Masonik Anlatım, Ankara, 1982

Albert WAITE, A New Encyclopedia of Freemasonry, London

J.S.M. WARD, E.A.'s Handbook, Lewis, 1988

Roy WELLS, The Rise and Development of Organised Freemasonry, Lewis, 1986

YÜKSEK DERECELER VE EKSR

Koparal ÇERMAN

"Yüksek Derece" adı; *Royal Arch, Cryptic Masonry, Knight Templarism ve Scottish Rite* dereceleri için çok eskiden verilmiş bir isimdir. Bu isim tam tatmin edici olmasa da yerine koymak üzere hemen akla gelebilecek, örneğin; "Uyumlu dereceler", "Yardımcı Rit", "Tamamlayıcı Ritler" "İlave Dereceler" gibi isimlerden yine de en iyisidir. "Yüksek" kelimesi üstünlük ifade eder. "Yüksek dereceler" diyerek sanki; Çırak, Kalfa ve Üstad dereceleri kıymet üstünlüğüne göre üç basamak şeklinde sıralanıyor da, bunların da bir basamak üstünde 4. ncü derece, onun da üstünde sırayla; 5-6-7 nci ilâ... dereceler ge-

liyor, gibi bir izlenim doğuyor. Oysa kıymet üstünlüğüne göre yükselen bir aritmetik sıralama burada geçerli değildir. Çünkü birincisi; **"Yüksek derece" adı altında çalışan bu dört kuruluşun hiçbirisi de Büyük Loca'nın üzerinde değildirler.** İkincisi de; bir yanda *Royal Arch ve Knight Templar*, diğer yanda *Scottish Rite* olmak üzere, üçüncü dereceden sonra iki farklı seride aynı derece numaralarını kullanırlar. "Yüksek derece" terimi belki de şu özelliği yüzünden beğenilip tutulmuş olabilir: Bilindiği gibi ilk üç derece öğretisi zaten yaşamı bütün yönleriyle kavrayan, çok

geniş ve kompleks bir bütündür. Bu bütün içerisinde bazı konular önemli görülüp, detaylı bir biçimde takdim edilmek üzere "yüksek dereceler" adı altında toplanıp renklendirilerek, dikkati bu noktalara çekmek arzulanmış olabilir. Bu gaye ile bazı konuları ön plâna taşımış olmak, ilk üç derece öğretisi dışına taşmak demek değildir. Yüksek derecelerle ilgili olarak öne sürülen bu görüş Masonluğun birbirinden kopuk ve ilgisiz parçalardan oluşan bir öğreti olduğu biçiminde yanlış bir imajı önlediği gibi, tam aksine masonik öğretinin nasıl katı bir bütün olduğunu vurgulamış olur. Aynı zamanda, derecelerın rakkamına bakılmaksızın her derecenin konusuna ayrı ayrı vâkıf olmanın gerekliliğini de ortaya koyar. Çünkü dereceler, aritmetik biçimde üst üste bina edilmediği ve örneğin okullardaki gibi üst sınıf bilgileri, alt sınıfın bilgisi üzerine kurulmadığı için, bir derece kendinden küçük rakkamlının öğretisini çağrıştırmaya olanağını sağlayamaz. Bütün bu düşüncelere rağmen "yüksek derece" terimi yine de tam tatmin edici değildir. Belki de en iyisi; birbiri ile yakın ilgisi olan konuları kümelerle ayırarak bunları ayrı ayrı etkilemek olabildi. Ama, bu sefer de kelime hazinemiz bu kümelerle uygun terimler bulmakta zorlanacaktı. Bir ara "yüksek" yerine "ileri dereceler (further degrees)"

terimi teklif edilmiş, lâkin bu sefer de konuların bu terimin sınırları dışına taşacağı düşünülerek bundan vazgeçilmiştir.

Yüksek derecelerın başlangıcı, oluşumu ve Masonluktaki yeri ile rolü konusunda masonik tarihçiler, yukarıdaki görüşten tamamen farklı bir görüş öne sürerler. Onlara göre; operatif masonluk, kendi bünyesi içerisindeki farklı meslekî sahalarda bile daha başlangıçta öylesine dinamik ve aktif bir güce sahip idi ki, bu nitelik ileride gelişip serpilecek büyük bir potansiyel gücü de işaret ediyordu. Bu yüzden farklı çalışma gruplarını tek bir organizasyon içerisine sokup sınırlamak, ya da bu farklı faaliyet sahalarını tek bir kavram içerisine sığdırmaya kalkışmak mümkün olamazdı. Zaten operatif Masonluk kendi bünyesi içinde değişik sahalarda çalışacak ünitelerin koordine edilmesine imkân veren bir sistem yapısına sahipti. Nitekim spekülâtif Masonluk da gelişip büyümeğe başladığında, buna benzer bir yapı ihtiyacı kendiliğinden ortaya çıktı. İlk devamlı localar kurulmaya başladığında bir çok hürmason bu locaların dışında kalmıştı. Bir müddet sonra (old Charges kullanılarak-alınan müsaade ile) operatif olmayanların da localara girebilir hale getirilmesiyle 17nci yüzyılda, hatta sadece spekülâtif üyelerin içinde bulunduğu loca-

lar ortaya çıktılar. 1717 yılında yeni bir gelişme daha yaşanarak, Büyük Loca sistemi kuruldu. Sonra, bu sistem içerisinde de yeni yeni gelişmeler yaşandı. Örneğin; bir taraftan derece sayısı iki'den üç'e çıkarken diğer taraftan muhtelif masonik kulüpler kuruldular. **Masonic Orders, Wandering degrees, Masonic dilettanti** bunlardan bazılarıdır. Bunlara ilâve olarak büyük şehirlerde **city companies** adı altında çalışan kuruluşlara birçok mason üye oldular. Bu sebeple 18nci yüzyılın ikinci yarısında şekillenen Royal Arch, Cryptic Masonry, Templarism ve Scottish Rite gibi oluşumların masonik bünyeye katılmış olması tarihçi gözüyle bir yenilik değil, masonik dinamiğin doğal gelişimi ve kabına sığamayan yapısının gereği olarak değerlendirilir. Dahası; tarihçi gözüyle bu büyüme ve doğurganlık bugün sona ermiş de değildir. İleride ortaya çıkacak sosyal ve bilimsel gelişim ve oluşumlara göre Masonluk, şimdiden kestiremeyeceğimiz yeni yeni yapılanmalar içerisine girecek ve yeni durumlara uygun yeni masonik modeller ortaya çıkabilecektir.

Filozofik açıdan "yüksek dereceler" in Masonluktaki yeri ve rolü yine bir başka şekilde değerlendirilir. Amerikan masonik sisteminde beş ayrı rit içerisinde kırk'a yakın derece yer almıştır.

İsveç ve Fransa'daki "yüksek derece" uygulamalarına diğer ülkelerdeki farklılıklar da eklenirse listelenemeyecek kadar çok sayıda değişik derece ortaya çıkacaktır. Bunlar arasında ön plana çıkarılan "yedinci derece" ile "on ve onikinci" derecelerin başka başka konuları işlemesi de vardır. Lâkin filozofik göz; ne bu derecelerin numaraları ile, ne de yüksek derecelerin farklı yelpazelerdeki farklı uygulamaları ile ilgilenmez. Onun ilgilendiği şey aynı grup içerisinde toplanması mümkün olan prensiplerdir. Bu perspektiften bakınca amerikan Masonluğundaki (tabii bu terimle geniş kavramları dar bir sahaya hapsedmiş olmuyorsak) ritleri, farklı sistemlerden çok, benzer prensiplerin vücuda getirdiği masonik aile grupları olarak kabul etmek daha doğru olur. Bu grupları da; **Cryptic Rite** ve **Royal Arch** ile birlikte ilk üç dereceyi içine alan **Ancient Craft Masonry** ailesi olarak bir; **Knight Templarism** ailesi olarak iki; ve **Scottish Rite** ailesi olarak da toplam üç kola ayırmak mümkündür. Knight Templarism ve Scottish Rite Ancient Craft Masonry'e ait ilk üç dereceyi kendi parçası saymasına karşılık, onu Büyük Loca şemsiyesi altında bırakır ve öğretisini 4ncü dereceden başlayan ayrı bir organizasyonla sürdürür. Bu üç kolun prensip olarak temel özellikleri-

ni tek kelime ile ifâde etmek istersek; **Ancient Craft Masonry**; tarih, **Knight Templarism**; hristiyanî prensipler, **Scottish Rite** de; filozofî sözcükleri ile tanımlanabilir. Skoç Riti için "fikrî masonluk" (masonry of mind) tâbiri de kullanılmaktadır.

Royal Arch

Ancient Craft Masonry içerisine Cryptic Rite ve Royal Arch girer dedik. Royal Arch sözcüğü'nün içinde yer aldığı elimizdeki en eski doküman; 27 Aralık 1743 tarihlidir ve bu sözcük İrlanda'daki Yonghal Locası'na ait bir merasimin anlatımında yer almaktadır. Yine Dr. Fifield Dassigny'nin 1744 yılında yayınlanan bir kitabında da Royal Arch'dan söz edilmektedir. Royal Arch ile ilgili ilk loca tutanağı, Virginia'daki Georg Washington locasına bağlı Fredericksburg Locasına aittir. Bu ve buna benzer diğer dokümanlar: Birincisi, Royal Arch'ın 18nci yüzyıl sonlarına doğru yeni filizlenmeye başlamış olup henüz yapılanmasını tamamlamış olmadığını. İkincisi, masonlarca benimsenmiş olduğunun bir gerçek, fakat İrlanda'dan çıkıp on yıl içerisinde İngiltere'de ve Amerikan kolonilerinde yayılmış olduğu savının gerçek olmadığını gösterir. Mamafih, aynı kayıtlar Royal Arch derecesinin (veya derecelerinin) başlangıcı konusunda

sessiz kalmışlardır. Bu sessizlik; 1725 tarihinden itibaren Üstad Mason localarına ait dökümanlardan da anlaşılacağı üzere; Royal Arch derecelerine ait ritüelik materyalin, önceleri Üstad mason localarına ait ritüelik materyalin bir parçası sayılması yüzünden olabilir. Nitekim bu ritüeller kendi içinde daha sonra geliştirilmişlerdir. Royal Arch'ın "*Ancient Craft Masonary*" ye ait bir yan kuruluş olarak ortaya çıkıp çalışmaya başlaması ancak on sekizinci yüzyıl ortalarını bulmuş ve şapitr "*Chapter*" ve büyük şapitr olarak yapılanması ancak 1785 yılı sonrasında mümkün olabilmıştır. İlk Amerikan Royal Arch Büyük Şapitri, A.B.D.nin Connecticut eyaletinde 1798 yılında kurulmuştur. Bundan bir yıl sonra 1799 yılında da Büyük Umumî Şapitr (General Grand Chapter) kuruldu. Royal Arch; Tomas Smith Web'in; 1797 yılında yayınladığı *Free-masons Monitor* isimli eseri ile büyük saygınlık kazandı. Smith Web kardeşimiz üstelik bu eserini kendi adına değil, Royal Arch Masonluğu adına imzalamıştı.

Eğer, bilinen ilk Royal Arch, sembolik localar içinde mütalâa edilip, ritüelik materyalleri üstad derecesi ritüellerinden geliştirilmişse ve eğer yarım yüzyıl sembolik localara bitişik ve onun bir yan kuruluşu olarak çalışmış, böyle adlandırılmış ve Büyük lo-

ca tarafından da bu biçimiyle resmen tanınmışsa ve 1813 tarihinde İngiltere'deki iki Büyük Loca birleştiklerinde, Royal Arch'ı Antik Masonluğun (*Antient Craft Masonry*) tamamlayıcı bir parçası olarak kabul etmişlerse, artık başka türlü sü düşünülemez. Çünkü yaklaşık ikiyüz yıldır hürmasonlar onun üç dereceli Masonluğu bütünleyen ve onun tamamlayıcı bir parçası olduğuna inanmışlardır.

Royal Arch Şapitri içerisinde kural olarak dereceler; Mark Master, Past Master, Most Excellent Master ve Royal Arch Mason, olarak düzenlenir. Cryptic mason konseyi; Royal Master, Select Master ve (bazı konseyler) Super-excellent Master, derecelerini tevcih ederler. Araştırmacı kardeşler, Royal Arch derece ritüellerini yek diğeri ile ve çırak, kalfa, üstad dereceleri ritüelleri ile yanyana koyup mukayese ederlerse, tekrarlamalar bir yana, konuların özdeşliği ve masonik tarihe dayalı kökleri bakımından ilk üç derece ritüelinin bir benzerini karşılarında bulacaklardır. Denilebilir ki; Capitular ve Cryptic Rit'ler ilk üç derecenin, hattâ özellikle üçüncü derecenin geniş bir yorumudur. Bu Rit'deki derecelerin tek dereceye indirgenebilmesi de her zaman mümkündür.

Knight Templarism

Antient Craft Masonary ve yan kuruluşları ailesini burada bırakıp, Knight Templar ailesine geçerse; kendimizi Masonluğun bir başka dünyasında buluruz. Templar ailesi hakkında tarihî kayıt azlığı büyük bir sorundur. Knight Templar sözünü duyduğumuz ilk tarih 1757 yılıdır. Öyle anlaşıyor ki Templar ailesi; birisi kuzey İngiltere, diğeri de Almanya ve Fransa olmak üzere başlıca iki merkezde büyüüp gelişmiştir. İngilterede Bristol'de; "Baldwyn Encampment" denilen bir kuruluştan artakalan 1780 tarihli bir kayıt vardır elde. Bu dökümanda yazılmış olan "the Supreme Grand and Royal Encampment" sözlerinden anlaşılmaktadır ki; bu tarihten birkaç yıl önce masonik Templarizm organize olmuş ve faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Yönetim merkezi (karargâh) yahut komutanlık (Grand Commendary) ise resmen ancak 1816 yılında U.S.A da kuruldu. Bu tarihler Templarizmin 18nci yüzyıl ortalarında ve aşağı yukarı Royal Arch ile aynı zamanlarda kurulup yapılmaya başladığını göstermektedir. Bu tarih 1800 yıllarıdır. Daha sonra ayrıca temas edeceğim "Scottish Rite" belki biraz daha eskidir ama denilebilir ki "yüksek dereceler" adı ile anılan her dört rit de aşağı yukarı aynı za-

manlarda kurulup faaliyete geçmişlerdir.

Bir referans olarak 1750 yılından 1800 yılına kadar geçen elli yıllık süre içerisinde gelişen masonik tarihe bir göz atarsak: Locaların derecelerini iki'den üç'e çıkardığını, eski ve modern Büyük Locaların birbiri ile birleşerek aynı sistemi uygulamaya başladıklarını, ritüellerde standardizasyona gidildiğini, dünya çapında yeni localarla, bağımsız büyük localar açıldığını, yüksek derece ailelerinin ortaya çıkıp bunların da resmen sisteme adapte edildiklerini, masonik kardeşlik ve san'atın sadece Avrupa ve Anglo-Sakson patentli altında kalmayıp yeryüzüne yayıldığını, hülâsa, yarım yüzyıllık masonik gelişmenin tüm dünya insanlığının kardeşliği rotasında oluşum ve gelişim gösterdiğini söyleyebiliriz. Masonik Templarism'in dikate değer yanı; onun bu tarihî gelişim içerisinde göze çarpan bir biçim oluşturmasıdır. Şöyle ki:

a. "KNIGHT" kelimesi ile orta çağda (yaklaşık 1000 yılları) profesyonel askerler kastedilirdi. Bu devirde bütün san'at ve meslek grupları loncalar biçiminde yapılanmışlardı. Askerlerin loncalarına da "KNIGHTHOOD" denirdi. Diğer meslek loncaları gibi bunlar da bünyelerine çırak alır, onları sert ve dikkatli bir eğitim-

den geçirir, başarılı olanları "dubbing" adı verilen özel bir merasimle kalfalığa terfi ettirirlerdi. Askerî loncaların disipline yönelik kendine has kural ve kaide-lerine de "KNOGTHOOD" denirdi.

b. Filistin, Katolik Kilisesinin dinî sebepler yüzünden nesiller boyu göz diktiği bir yerdi. Avrupalı tüccarlar, alış-veriş ilişkilerini doğu Akdeniz ve Mısır'a kadar uzatmak ve yaymak için çeşitli baskı altındaydılar. Lâkin bu konuda elle tutulur bir netice alınamıyordu. Zira, siyasî tabloda Avrupa, yüzlerce küçük kiralığa, koloniye, dükalıklara, serbest şehirciklere bölünmüştü ve bu devletlerden hiçbirisi tek başına doğu Akdenizde etkin bir kara ve deniz gücü çıkarabilecek güçte değildi. İşte böyle bir ortamda Papa Urban; kendi komutasında bir Avrupa ordusu kurmak gibi şâhâne bir fikir tasarladı ve bunu Clermont Konseyine sundu. Buna göre her devlet Tanrı adına kendi payına düşen askerî birliği verecek, bu birlikler kendi emir komuta zinciri içerisinde bağımsız olacak, kendi üniformalarını giyecek ama Papayı temsil eden bir rozeti de yakalarında taşıyacaklardı, (kızıl haç). Milliyetleri farklı olan bu birlikler Papanın atayacağı ve sadece ona karşı sorumlu olacak bir komutanın harekât kontrolunda hizmet vereceklerdi. Stratejiyi bu komu-

tan tayin edecekti. Haçlı ordusu işte bu yapıda kurulmuş oldu ve ilk haçlı seferi 1096 yılından başlayarak 200 yıl süreyle devam etti. Muharebeler dar ya da geniş sahada, şiddetli veya gevşek biçimde karada ve denizde zaferler ve hezimetlerle sürdü gitti. Sonuç şu oldu ki; Avrupa ve Asya artık geri dönmek üzere eski hüviyetini kaybetti, çok daha değişik bir görünüme büründü. İşte Knight Templarism'in ritüeli bir yönüyle bu değişimin sebebini teşkil eden haçlı seferlerine dayanır.

c. Haçlı orduları şaşırtıcı biçimde günümüzdeki modern ordulara benzer biçimde kurulurken birlikler, ya Papanın isteği, ya askerî ihtiyaçlar doğrultusunda özel gruplara ayrıldılar. Her grup kendi görevine göre eğitilip teçhiz edildiler. Bu grupların en önemlileri: *Knights of the Temple*, *Knights of the Hospital*, ve *Teutonic Knights*"lardır. Bunlardan *Knights of the Temple*, belki de muharip sınıf olmanın verdiği avantajla, zenginleşip güçlü bir sınıf haline geldiler. Dinî duygularla yapılan bağışlar yanında, tüccarlara sağladıkları emin posta servisi ile karada geniş arazilere, denizde gemilere ve bunun yanında pek çok mala mülke sahip oldular. 14ncü yüzyıl başlarında o derece zengin oldular ki; sivil hükümetler kendi aralarında bu durumu nasıl fren-

leyebileceklerini düşünüp görüşmeye başladılar. Ama Templiye'ler kısıtlanmanın hiç bir türüne yanaşmadılar. Neticede ortadan kaldırıldılar. Yok etme işlemini Fransız kralı Güzel Filip 1314 yılında hileli bir yolla başlattı. Büyük üstad Jacques de Molay ve iki komutanını yakalayıp yaktırdı. Philip'in gayeye mâruf gerek siyasî entrikaları, gerekse uyguladığı metod bir suçtu. Dünya onun bu suçunu hiçbir zaman affetmedi. Çünkü aslında hile ve şiddete gerek yoktu. Papa V. Clement patentini iptal edince bu birlikler zaten dağıtılmış olacaktı.

d. Templiye'leri tekrar canlandırma teşebbüsleri oldu, ama başarıya ulaşamadı. Ulaşmış olsa da bu durum, hukuka aykırı olacaktı. Kaldı ki Avrupa halkı dinî ve siyasî olarak iki otoritenin altında zaten yeterince ezilmekte idi, bir üçüncüsüne tahammülü yoktu. Lâkin onu canlandırmanın bir başka yolu; "taklid metodu" şeklinde hemen bulundu. Bu da askerlerde halkın beğenip sevdiği değerlere sahip çıkan bir takım dernekler ve bazı kardeşlik cemiyetleri kurmak yoluyla yapıldı. İşte masonik Templarism'in kökleri bir ucuyla da bu taklidçi cemiyetlere dayanır.

e. Profesyonel askerlerin kurduğu loncalar "KNIGHTHOOD" ortaçağ insanı için çok romantik

çok büyüleyici bir kuruluştur. Ama kilise ve mimariden sonra halk üzerinde en geniş ve en derin izler bırakan bir kuruluş olmasının sebebi sadece bu değildi. Askerler de gezginci, kâşif ve maceracı oldukları kadar lisan bilen, dünyadan haberdar ve milletlerarası politik mücadelenin sırlarına vakıf insanlar olup, üstelik iyi birer diplomat idiler. Aynı zamanda bölge barışının bekçisi idiler. Büyük şehirlerde bile polis gücünün zayıf olduğu, buna mukabil kasabalar arası düşmanlıkların kol gezdiği, dükler ve earn'ler arası savaşların her yerde süregeldiği bir devirde bunun ne demek olduğu daha iyi anlaşılır. Bu sebeple askerlerle ilgili tarihî hatıralar, hikâyeler, masallar giderek birikti ve şiirler, şarkılar, oyunlar efsâneler şekline dönüştü. Efsâneler halkın ruhuna yerleşti. Askerlik mesleği şeref ve cesâretin timsâli olduğu kadar nezâket ve kibarlığın da sembolü oldu. Nezâket ve zerâfet; askerî kural ve disiplinin getirdiği cesaretle birleşince de bu ruh Avrupa'da çeşitli san'at ve kültür dünyasının mecrasını oluşturdu. Bu şekilde asil ve nitelikli karakter yapısı "Şövalyelik" adıyla özetlenmiş ve insanların kalbinde yer etmiş oldu. Aslında "Şövalyelik" askerlikten çok erdemle ilgili bir kavramdır. Bu kavram gerçek tarihî ve askerî olayların dışında, ama onlardan

ilham alarak gelişmiş kültürel bir oluşumun adıdır. Masonik Templarism'in ve onun ritüelik gerçeklerinin dayandığı temel kaynak da işte budur. Bu da kısaca din ve siyasetin kötü kullanılmasına şövalye ruhuyla karşı koyarak olarak özetlenebilir.

f. Şimdi; temeli mimariye dayalı antik masonik san'atın şövalyelikle ne gibi bir ilgisi var? Sorusu akla gelebilir. Gerçekten de; üçüncü derece ve Royal Arch dereceleri gelişmelerini tamamlayıp sisteme adaptasyonunu sağlayıncaya kadar bunların birbiriyle hiç ilgisi olmamıştı. Ama bu dereceler yerli yerine oturduktan sonra açıkça görüldü ki; Hürmanların *Mâbed'in kuralları*'na ilgisi artmıştı. Bu mâbed; Süleyman Mâbedidir. Toplum içerisinde bu kurallara uyumun şövalye ruhunu gerektireceği açıktır. Sualin birinci cevabı budur. Bu aynı zamanda "Masonik kardeşliğin içerisinde niçin Templarizm?" sualine de cevap verir. İkinci cevap gerçi daha ikna edicidir ama açıkça görülebilmesi zordur. "Ancient Craft Masonary" bir kurallar bütünü ve kurallarla ilgili bir hayat düzenidir. Her usta mason bunu görür ve "düzenli olmak" şeklinde bunu ifade eder. Lâkin Masonluk san'atının nasıl bir düzen olduğu bütün genişliğiyle görülebiliyormu? İşte mesele buradadır. Bir kere; bu düzene uymaya bizi zorlayan güç nedir?

Nerededir? Bu güç bizi nasıl ve ne biçimde etkileyip uyuma zorluyor? Bu kaynak içimizde ne derece canlı ve parlaktır? Şimdi bu suallerin cevaplarını kendi kendimize soracağımız şu basit sualleri içtenlikle cevaplayarak bulabiliriz. Bir loca nasıl var olur? Locada dereceler ve rütbeler nasıl dağıtılır? Üs. Muh. olmak için nasıl bir çalışma gerekir? Bunlara cevap verildiğinde görülecektir ki; disiplin ve düzen, bir locanın yaşayan canlı bir unsurudur. Mâbed işçisi için düzenli olmak, düzenli çalışmak şarttır. Ve tabii içten gelerek....İşte bu rit'in konusu budur.

Skoç Riti

*Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Rit'*ine baktığımızda kendimizi farklı bir zemin değişik bir atmosfer ve geniş ufkuyla Masonluğun yepyeni bir dünyasında buluruz. Rit'in tarihi ip uçları *Aurupa* kelimesinde, derecelerin yorumu ise *filozofi* kelimesinde gizlidir. Skoç Riti, A.B.D.de Mississippi Nehri batısı ile Ohio Nehri kuzeyinde kalan eyaletleri içine alan Kuzey Jüridiksiyonu ile, diğer bütün eyaletleri içine alan Güney Jüridiksiyon'u olmak üzere iki kısma ayrılır. Kuzey Jüridiksiyon'unun HBÂ'i Boston'da, Güney Jüridiksiyon'unun HBÂ'i Washington'da yerleşiktir. İdarî mekanizmanın başı Yüksek Şûra'dır. İki jüridiksiyon arasın-

daki fark, tıpkı iki büyük locanın farkı gibidir. Skoç Rit'i altı bölüme ayrılır. Bunların ilki; çırak, kalfa ve üstad derecelerinde çalışan Sembolik Localardır. Amerika Birleşik Devletlerinde ve büyük loca bulunan her yerde bu ilk bölüm büyük locanın hakimiyeti altındadır. Rit'in diğer bölümleri tekemmül locaları; 4 ile 14, Rose Croix şapitr'leri; 15 ile 18, Kadoş konsülü, 19 ve 30 ncu derecelerde çalışırlar. İdarî heyeti oluşturan 31 ve 32nci derecelerle, Yüksek Şûra'yı oluşturan 33ncü derece ayrı bir bölümdür. A.B.D. Güney Jüridiksiyon'u Yüksek Şûra'sı aynı zamanda Dünya çapında bir ana Şûra'dır. South Caroline Eyaleti Charleston şehrinde 1801 yılında kurulmuş ve o tarihten bu yana faaliyetini sürdürmektedir. Büyük Localar için 1717 tarihinin anlamı ne ise Skoç Riti için de 1801 tarihinin anlamı o'dur.

1720 ile 1730 yılları arasındaki on yıllık süre içerisinde ilk Fransız locaları Londra'daki ana Büyük Loca'nın patentli altında kurulup çalışmaya başlamışlardı. Lakin bu durum uzun süre devam edemedi. Çünkü, Fransa ve Britanya irili ufaklı muharebelerle 1815 yılına kadar devam edecek olan uzun bir harbin (yüzyıl harbi) içine girdiler. Tabii, bu kısa sürede patent altında çalışmanın ne demek olduğu Fransız Loca mensupları tarafından tam

olarak anlaşılamadı. 1710 lu yılları talizimden 40'lı ve 50'li yıllar içerisinde Fransa locaları İngiltereden iyice koptular ve kendi kendilerine yeni localar kurmaya başladılar. Aslında İngiliz patentli dışında kalmış olsalar da antik landmark'ları gözden uzak tutmamak şartı ile, yeni localar kurmamaları için bir sebep de yoktu. Nitekim, Britanya'da yeni yeni localar kuruluyordu. Ama, bunlar antik landmarklar dışına taşmamakta çok dikkatli idiler. Çünkü hepsi de Operatif Masonluk atmosferi içerisinde geliyordu. Yeni kurulan spekülâtif locaların çoğunda zaten operatif masonlar vardı. Sırf spekülâtif üyelere oluşan localar da operatif masonların içinde bulunduğu localarla yanyana, yahut onlarla iç içe çalışmakta idiler. Bu sebeple masonik tarihte spekülâtif localar, kendileri bir yenilik gibi görülse de bunlar operatif locaların antik ananeleri içerisinde yetişmiş oldukları için eski âdet ve usullerden hiç sapmadılar. Yenilik arayışına girmedikleri gibi antik landmarklara harfiyen sâdik kaldılar. Aslında 1717 yılından sonra locaları dolduran binlerce üyenin başlangıçta belki Masonlukla ilgili ön bilgileri bile yoktu. Ama antik masonluk san'atını ve bu san'atı öğretecek ustaları hemen yanlarında buldukları için hukuk dışı bir maceraya sürüklenmeden,

eskilerin masonik tecrübelerinden istifade ettiler. Ama, Fransa da yeni kurulan localar için aynı imkân söz konusu olamadı. Britanya ile ilgiyi kestikten sonra bu localara gelenler, kendilerini sınırlandıracak antik âdet ve usullerle, buna dayalı tecrübeyi ellerinin altında bulamadılar. Neticede, yeniliklere kalkıştılar. Yeni Rit'ler kurdular, yeni dereceler ihdâs ettiler. Zaman geldi 150 farklı derecenin aynı bölgede çalıştığı oldu. Tabiatıyla bu karmaşa diğer Avrupa devletlerine de taşındı. Rusya da bundan nasibini aldı. Onlar da kendilerine göre değişik rit'ler kurdular, dereceler ihdas ettiler. Şüphesiz bu derece ve ritlerin bir kısmı antik landmarklara uygundu, bir kısmı da spekülâtif Masonluğun ana vatanı olan Britanya'daki antik Masonluğun hukukî çerçevesi içerisinde kabul edilebilirdi, ama büyük bir kısmı bu çerçevenin dışındaydı. İşte, masonik tarihin izlediği kadim rotanın bu şekilde dışına taşmak ve İngilizce konuşan dünyanın muntazam büyük loca'larıyla resmî ilişkiden kopuk ve onların takip ettiği rotaya önem vermeden ve hattâ hiçbir sınır tanımadan yeni denemelere girişmek ilk Avrupa Masonluğunun belirgin karakteristiği olarak ileri sürülebilir. Diğer taraftan, Fransa'daki Masonlukla Britanya'daki orijinal spekülâtif Masonluk arasında

yirminci yüzyıla kadar giderilemiyen, hattâ bundan sonra da ancak kısmen giderilebilmiş olan büyük ayrılık, *aristokrasi* ile ilgilidir. Bu problem ilk Fransız localarının kuruluşuyla başlamaktadır. Çünkü Fransız aristokratıyla sıradan vatandaşı arasındaki fark, diğer hristiyan ülkelere kıyasla çok daha geniş ve derindir. İlk Fransız Localarının çoğu aristokratlar tarafından kurulup yönetilmiş olduğu için, bunlar halktan kimseleri içlerine almak istemiyor, onların mason olmalarına isyan ediyor ve onlarla tesviyede buluşmak istemiyorlardı. Bir kısım Fransız masonu da, Masonluğun daha haçlı seferleri sırasında imparatorlar, kralar ve prensler tarafından kurulup derecelerin onlar tarafından sâdece asillere verildiği gibi bir takım efsâneler uydurup, localarını dinî ve politik gayeler için kullanmaktan çekinmiyorlardı.

Yukarıda değinildiği gibi, Fransa'da kurulan birçok Rit ve bunlara ait dereceler antik Landmark'lara uygun, bazıları da Royal Arch gibi, sisteme ilişkin bazı yan dalların genişleyip gelişmiş şekilleri idi. Nihayet, 1758 yılına doğru ve batının İmparatorları konseyi "*Counsil of Emperors*" kuruldu. Sonra da bu konsey, sistem içerisindeki derecelerden 25 tanesini seçip tekemmül Rit'i "*The Rite of Perfection*" adı altında topladı. Bu konseyin batı dün-

yasında kendini temsil etmek üzere Stephen Morin isimli bir şahsa vekâlet verdiği söylenir. Onun dediğine göre de bu vekâlet 1761 yılında verilmiştir. (kendisi bu vekâletin bir kopyasını göstermiş; ancak orijinalini hiç kimse görmemiştir) Stephen Morin'in müfettiş olarak atadığı John Mitchell ve Frederick Dalcho isimli şahıslar South Carolina eyaletinin Charleston şehrinde 1801 yılında ilk Yüksek Şûrayı kurdular. Kısa süre sonra bu Şûra Washington'a taşındı. İşte 1854 yılında Albert Pike'in Hâkim Büyük Amirliğini yaptığı Şûra budur. Onun harikulâde idaresi ve dirayetli liderliği, vefat ettiği 1891 yılına kadar sürdü. Onun devrinde rit dünya çapında masonik güce erişti. Albert Pike, rit'i adeta yeniden yapılandırdı. Kurallara uymayan unsurlarla aykırılıkları ayıkladıktan sonra *Morals and Doğma* isimli kitabında derecelerin anlamlarını yeniden ve çok harika bir dille açıkladı. Ona yazılan methiyelerde de çokca söylendiği gibi Albert Pike "sade bir dille yazılmış olan ritüellerle bunların yorumlarını san'at harikası tablolar" haline sokmuş, onları ebrulamıştır. Bu yüksek Şûra ilk yıllarda tek başına, 1813 yılından sonra da Kuzey Jüridiksiyon'u ile her ikisi birlikte "Skoç Rit'inin" dünya çapındaki yetki dağıtım merkezi olmuşlardır. Bu bir yandan masonluk san'atına ait beş bü-

yük rit'den birisinin ana vatanının **A.B.Devletleri olduğunu** vurgularken diğer taraftan adı "*Ancient & Accepted Scottish Rite*" Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti olan bütün kuruluşların bu iki Yüksek Şûranın patentli altında kurulabilmiş oldukları gerçeğini ortaya koyar.

a. A.B.Devletlerinde tarihçiler, Masonluğun başlangıcı ve gelişmesi ile ilgili olarak ötedenberi belli bir tablo çizerler. Yeniler de, eskilerin çizdiği bu tabloyu basit birkaç değişiklikle kendi dillerine uygun biçimde anlatırlar. Bu tablo ana hatları ile şöyle özetlenebilir: Günümüzdeki Amerikan Masonluğu koloni periyodu sırasında kurulmuş olan Loca ve Büyük Localara dayanır. Bu Loca ve Büyük Localar aslen Britanya menşelidirler. Bu sebeple Amerikan Masonluğu orijin olarak sadece Anglo-Saxon değil, Britanya Anglo-Saxonluğuna dayanır. Genel anlatım içerisinde işin bu yönü önemle vurgulanır. Çünkü; spekülâtif Masonluk hiç bir şüpheye yer vermeyecek şekilde Britanya menşelidir. Lâkin, çizilen bu tarihî tabloda beş rit'den biri olan Skoç Riti görmezden gelinerek doğruluk yitirilir. Skoç Riti de tıpkı mavi localar ya da Royal Arch gibi Masonluğu bütünleyen parçalardan biridir. Ama aslında onun orijini *Avrupa*'dır. Bu sadece meraklı kimselerin ilgisini tatmin edecek

bir gerçek değil, üzerinde ısrarla durulması ve bütün berraklığıyla açıklanması gereken çok önemli bir noktadır. Eğer bu noktaya atlanır veya gözardı edilirse; Masonlukla ilgili olarak çizilen tarihî ve felsefî tablolar çok yetersiz kalır. Anglo-Sakson aklı, güçlü bir akıldır. Hatta, yeryüzünde onun en üstün olduğu da söylenebilir. Oysa, yeryüzünde o ayarda başka akıllar da vardır. Hattâ bunlar arasında dört-beş tanesi onunla aynı kulvarda yarışabilir. Bunlar Lâtin aklı, İskandinav aklı, Cermen aklı, Slav aklı, ve Çin aklıdır. İşte Skoç Rit'indeki derecelerin tarihî misyonu, "*Scottish*" kelimesinin İskoçya ile ilgisi yoktur. Lâtin, Cermen ve İskandinav aklını da masonik camiaya ortak etmiştir. Eğer bu yapılmamış olsa, Masonluğun tüm dünyaya ışık saçan bir kuruluş olması imkânı doğmaz, aynı sebeplerle Anglo-Sakson aklının da dünya çapında takdimi kısıtlı kalırdı.

b. İlk Fransız Locaları kast sisteme benzer biçimde bir aristokrasi fikri üzerinde kristalleşmişlerdi. İhtilâl sonrası aristokrasi fikrî, fitrî kabiliyette, başarıda, bilgide aristokrasi şekline; yâni bu sözcüklerin anlamında yatan bir üstünlük biçimine dönüştü. (demokrasinin ana problemi; daha başarılı, daha istidatlı, daha bilgili, olanların hakkının, demokratik ilkeleri zedeledikten

nasıl ödenebileceği konusudur.) İşte Tekâmül Rit'i "*Rite of perfection*" Amerikaya aktarıldığında bu tip aristokrasi anlayışı biraz daha güzelleştirilip geliştirilerek bu anlamda "en yükseğe erişme" en büyük değer şekline dönüştürüldü. Tabii bu yol herkes için açık olduğundan aristokrasi ile demokrasinin uzlaşması da sağlanmış oldu. Albert Pike'a göre erişilebilecek en yüksek nokta "*zirve*" zihinseldir, yâni kişinin yeteneği; akli, anlayış ve kavrayış ile ilgilidir. *Morals and Dogma* isimli eserinde, derecelerin esprisini anlatan sayfeleri arasında Pike, insan akli ile düşünme yetisini ön plâna çıkarıp bu yolla gerçeklere yaklaşan insanı üstün bir kahraman olarak takdim eder. Pike'ın görüşü bu çerçevede sınırlıdır. Bu, bir anlamda Skoç Ritinin de sınırı olmuştur. Diğer yandan "en yükseğe erişme" güzel san'at dallarında, fazilette, doğrulukta, inançta ve sosyal hayatın diğer sahalarında da söz konusudur. Toplumun her ünlü insanı her zaman büyük bir düşünür bir filozof olmayabilir. Ama burada sadece akli filozofik masonluk söz konusudur. Onun da yol göstereni ve kılavuzu Skoç Riti'dir. Diğer taraftan buna paralel olarak kalbî, hissî, vicdanî ve kardeşliğin ortak değerleri doğrultusunda işleyen bir Masonluk da vardır. Bütün bunlar bir anlamda Skoç Rit'inin Mason-

luğun tümü demek olmadığını gösterir. Bu ifâdeyi geleneklere karşı çıkılıyor biçiminde yorumlamak da yanlış olur. Aksine felsefesi olmayan bir Masonluğun düşünülemeyeceği biçiminde yorumlamak daha doğrudur. Bir de beş masonik Rit içerisinden sadece Skoç Rit'i gerek yapılanması ve gerekse yönetim şekli bakımından demokratik değildir. En yüksek idare organı olan Yüksek Şûra kendi devamlılığını kendisi sürdürür, üyeler ne onları seçebilir ne de herhangi bir şekilde kontrol edebilirler.

c. Bir mason için özellikle de Skoç Riti masonu için başlangıçta en çarpıcı durum locasında öğrendiği ile Skoç Riti arasındaki alışılmamış tezattır. Tabii bu zıtlık, masonik bilginin artması ve Masonlukla ilgili tarihî bilginin çoğalması ile ortadan kalkar. Bir ortaçağ operatif masonu katedral inşaatında çalışırken kendi kendine: "Bu çapta bir eser yaratılabilmem için bilgim ve san'atım doğrultusunda çok gelişmem gerek, çalışmada ahenkli olmam şart, hep birlikte hedefe ulaşabilmemiz için; locamız, kurallarmız ve idarecilerimiz de olması lazım; bu iş bitince yeni işler bulabilmek için de kardeşliğe sıkıca sarılmalıyız." diye düşünecektir. Bu operatif mason bir Skoç Riti masonuna bu sözlerle duygularını açıklasa ondan şu cevabı alırdı: "Bu dediklerin doğru ama bir

adım daha atıp "Acaba bu memlekette katedral yapımı ihtiyacı mı ön plana çıkaran sebep nedir diye neden düşünmüyorsun?" diyecektir. Gerçekten de şu Dünyada insanlar koca koca binalar diker, tapınaklar, hastahaneler, okullar inşa eder, gemiler, uçaklar, trenler yapar, fabrikalar kurar, tarlalarda çalışırlar. Neden acaba insanlar bunları yapma ihtiyacı duyuyor? Elbette ki bu sualler sorulup masonik felsefe içerisinde cevabı verilmelidir. Bu filozofide eğer eksik bir yön veya yeni bir bakış açısı varsa bunlar da Masonluğun felsefesine girmelidir. İnsanlar din işlerinde çalışıyorlar. Din ne işe yarar? Hükümette çalışıyorlar. Hükümet ne işe yarar? Okullarda çalışıyorlar. Eğitim ne işe yarar? İnsanlar tarlada, dükkânda, fabrikalarda çalışıyorlar. Bunlara niçin ihtiyacımız var? Skoç Ritinin beş bölümüne dağılmış otuz derecede allegorik biçimde dramatize edilerek veya vuku bulmuş olarak sunulan toplam 50-60 olay ve bu konularla ilgili görüşler istisnasız bu tip sualleri cevaplar.

Operatif Masonluk nasıl'a cevap verir. *Nasıl* bir mimarî? Skoç Riti masonluğu da; *Niçin* mimarî? sorusuna cevap arar. Niçin sualinin cevabı elbet ancak düşünce ve akıl yoluyla bulunabilir. Bunun için Skoç Riti filozofik olarak vasıflandırılır. Şimdi konuyu bu şekilde ortaya koyunca, bir başka sualin cevabını da vermiş olduğumuzu görürüz. O da şudur: Neden acaba Skoç Riti kendi dereceleri içindeki yorumlarında Antient Craft Masonry, Capitular, Cryptic ve Templar Masonluğu derecelerine ait konuları tekrarlar? Evet tekrarlar ama kopyalamaz. Onları farklı bir boyutta ele alarak *tekrarlar*. Bu farklı boyut o derecelerdeki konuların kendi içinde barındırdığı filozofik anlamları ortaya çıkarmak ve masonik konularda felsefeyi ön plana taşımış olmak içindir.

H.L. Haywood kardeşimizin "MORE ABOUT MASONARY"

isimli kitabının "High Grades" isimli bölümünden alınıp aktarıldı.

SEMBOLLER NE DİYOR?

"İlahî hikmetin kutsal kitabı" diye bilinen kitabın yazarı **Raşid TEMEL**

Semboller Masonluğun temel direğidir. Sembollerde iki şey iç içedir ve aynı zamanda uygulanır. Evvela sembol bir işaret, bir şekil, bir örnek, bir ifâde önerisidir. İkincisi zihne hitap eder, orada ruh ve ahlâkî bir hakikati uyandırır.

Masonluk allegori perdesi arkasına gizlenmiş ve sembollerle târif edilen kendine has bir ahlâk ve erdem sistemi olarak târif edilmiştir. Daha şümüllü bir târifi ise, onun hakikatleri arayan ve öğretme usulü olarak da sembolleri kullanan bir bilgi sistemi olduğudur.

Masonluğun felsefesi ilâhidir ve devamlı olarak insan tabiatı ve karakteri üzerinde durmak ve düşünmekle meşguldür. Allahın birliği ve ruhun ölmezliğine inanarak gününü yaşarken, kendini geleceğe de hazırlar.

Şimdi Skoç Ritinin ilkesini bu söylediklerime ekleyelim. "İnsanın ilerlemesi ilkesi davamız, insanın düşünce serbestliği en yüce dileğimiz, insanın vicdanının hürriyeti görevimiz ve bütün insanlar için eşit haklar güvencesi savaşımızın son hedefidir." diyor.

Buraya kadar söylediklerim işin teorik tarafı. Şimdi buna bir de pratik yönden bakalım. "Bugün Dünya satılık olmayan namuslu adamlar

arıyor. Tepeden tırnağa kadar sağlam, vicdanının sesini dinleyen, şuru pusulanın ibresi gibi yönünü şaşırmayan adamlar arıyor. Doğru konuşarak gereğinde Dünyaya kafa tutacak adamlar arıyor. Gökler yıkılsa, Dünya yerinden oynasa haktan ayrılmayacak adamlar arıyor. Ne öğünen ne de kaçan, ne gerileyen ne de çeken adamlar arıyor. Yerini bilen ve onu dolduran, işini bilen ve onu yapan adamlar arıyor. Cesur olduğunu haykırmadan cesur olan adamlar arıyor. Yalan söylemeyen, desiselere sapmayan, aldatıcı olmayan adamlar arıyor. Çalışmaktan kaçmayan, fakirlikten utanmayan adamlar arıyor. Kazandığını yiyebilecek ve parasını ödeyebildiğini giyecek adamlar arıyor. İcaında cesaretle hayır demekten çekinmeyen ve ne de ona gücüm yetmez demekten utanmayan adamlar arıyor."

Bütün bu saydıklarımızın hepsini sembollerimizde aramak ve bulmak mümkündür. Biz her zaman sembollerle iç içeyiz. Daha işin başında locaya girerken TESVİYE, locadan çıkarken GÖNYE ve Loca içinde çalışırken bütün sembollerle hep beraber olduğumuzu unutmayalım.

Ritüel "Tesviye üzerinde buluşuruz." diyor. Locaya girerken tesviye üzerinde olduğumuzu ve dış âlemden ne seviyede olursak olalım, ne kadar zengin olursak olalım, bütün kardeşlerimizle eşit olduğumuzu ve bir hizaya gelmemizi tesviye bize hatırlatır.

Yine ritüel "Gönye üzerinde güven vererek dağılırız." diyor. Neyin güvenini veriyoruz? Gönye ahlâk ve erdem olduğuna göre, Locadan ayrılırken bunları aklımızda tutacağımızın, böylece dış âlemden de buna göre hareket edeceğimizin güvenini vermiş oluyoruz.

GÖNYE ile PERGELİ Kutsal Kitaplarla beraber üç büyük nur olarak görmüştük. Masonlukta kullanılan sembollerin hiçbirisi gönye ve pergelde görülen evrensel anlama erişemez. Gönye Masonluğun tarifinde kullanılan semboldür. Ayrıca gönyedeki ahlâk ve erdem birer Masonik landmarktır. Çünkü bunları Masonluktan çıkardınız mı, Masonluk diye birşey kalmaz. Masonluğun amblemi de gönye ve pergelidir.

Pergel göklerin sembolüdür ve insanın çift tabiatının manevî tarafını remzeder. Gönye ise yeryüzünün sembolü olarak yine çift tabiatımızın maddî ve süflî taraflarıyla ilgilidir. Sakın yanlış anlamayın. Çünkü gönye bu kötülüklerin ilacı olan ahlâk ve erdemdir. Manevî tarafımız bizim Masonluk mirasımızın ve kardeşlik olarak gayemizin en önemli bir parçasıdır.

Bunun diğeri bir anlamı da eşyadan ziyade kıymetler ve ideallerle ilgilenmektir. Ama maddî olanların manevî anlamda da kullanılması mümkündür. Zenginlik maddidir, ama onun yardım olarak kullanılması manevî bir iştir. Çünkü yardım sevgi ve şefkatle harekete geçer. Maneviliğin başka bir izahı da, kendimizden ve arzularımızdan uzaklaşabilmektir. Şehvet manevî değildir, ama sevgi manevîdir. Egoistlik de manevî değildir, ama özveri ve bencil olmamak manevîdir.

Maneviliğin başka bir anlamı da evrenin fiziksel olmayan büyük kuvvetleriyle ilgisidir. Birçok düşünürler gibi Albert Pike da bu gibi kuvvetlerin var olduğuna inanmaktadır. Yani sevgi, sempati, şefkat, akıl, idrak ve ümit bunların bazılarıdır.

Şimdi sembollerin en önemlisi olarak kabul ettiğim gönyenin neler düşündürdüğüne gelmek istiyorum:

Ahlâk yasaları insan yapısı emirler değildir. Onlar Allahın sonsuz adalet, akıl ve hikmetinden meydana gelmişlerdir. Onlar fiziksel yasalar gibi mutlak ve değişmezdirler. Çevreyi ve Dünyayı idare etmek için vardırlar. Ahlâk yasalarının bozulması fizik yasaların bozulmasında olduğu gibi kötü sonuçlar verir. Masonlar olarak bizim görevimiz ahlâk yasalarına uymaktır.

Ahlâk, Masonlukta ortaya çıkan ilk şeydir ve herşeydir. Masonluk bir ahlâk ve erdem sistemi, gönye de bunların sembolü olduğu için sembollerin en ön plânda olanı, en değerli ve en önemlisidir. Bu söylediklerimizi dikkatle araştırırsak, bir namzetin Masonluğa kabul yoluna girebilmesi için, ondan neler beklediğimiz de meydana çıkar. Ahlâk yasası bir kardeşin ruhsal uyanışına ve ruhsal açılışına giden yolun başıdır. Onun için Masonlukta varmak istediğimiz baş hedef ahlâk yasasıdır. O zaman buna uymak bizi daha şerefli, daha itibarlı ve daha erdemli yapacaktır. Masonluğu bir ahlâk bilimi olarak da düşünebiliriz.

Ahlâk ruha bağlı bir niteliktir ve beş duyumuzun bir ürünü değildir. Aslında duyularımızla gelişen iştahlar ve ihtiraslar ahlâki değerlere ulaşabilmemize engel olan şeylerdir. Onun için Masonluk sürekli olarak üyelerine hem arzularını kontrol altında tutmalarını, hem de hırs ve ihtiraslarını sınırlamalarını öğretir ve bunu ahlâki gelişmeler ve ruhsal uyanışlar için lüzumlu bir şart olarak kabul eder.

Ruhumuz iyilik ve kötülüğün yan yana olduğunu bilir. Bakın Konfüçyüs ne diyor: "Seçkin kişi nefsinin aklı ile idare eder ve gerçek cesareti ödevlerini sarsılmadan yerine getirmekte bulur. Süflî bir adam ise ak-

lını nefsiyle yönetir ve gerçek cesareti saygısızlıkta bulur." Ruhun en yüksek tarafı iyiliği kucaklamak ve kötülükten kaçmaktır. Bu da ahlâk yasalarını uygularken etkisi altında bulunduğumuz iştahlarımızın kuvvet ve şiddet derecesine bağlıdır. Dilin acı ile tatlıyı tatması, gözün siyahla, beyazı ayırt etmesi gibi, ruhumuz da her türlü iyi ile kötü arasındaki farkları anlar ve bunların meydana getirdiği olaylarla birlikte, ölümlü insanın iyi ve kötü taraflarını görür. Onun için ahlâk, ruhumuzla benliğimizi oluşturan prensipler arasındaki âhenkli ilişkilerdir. Ahlâk ruhumuzla olan ilişkilerimizi tutuşturan, hem de etrafımızdaki Dünya ile olan iyi ilişkileri meydana getiren yasadır.

Başkalarını eleştirmek kendimize kusur bulmaktan daha kolaydır. Ama insanın en küçüldüğü an başkasını küçültmeye kalktığı andır. Karşımızdakilerle oynamaktan ve onları küçük düşürmekten daima kaçınalım. Sevdiğimiz insanlara özveride bulunuruz. Eğer Masonluğu seviyorsak ona da özveride bulunmalıyız. Bu da gönyeye sadık kalmakla mümkündür.

Hergün içinde bulunduğumuz ailede de çocuklarımıza olan çok ciddi yükümlülüklerimiz vardır. Bunları yerine getirmemek bir mason için ayıptır. Gönyeye ters düşer. Çocuklarıyla ilgilenmeye az vakit bulan ana ve babalar çocuklarının da onlara az vakit ayırmalarına şaşmamalıdır. Fazla içki içen ebeveyn çocuklarının da alkol ve uyuşturuculara heveslerini arttıracaktır. Birbirine saygı göstermeyen, devamlı kavga ve münakaşa eden ebeveyn çocuklarının da kendilerine saygı göstermelerini beklememelidirler. Başka ırklardan olanlara, sakatlarla, başta dinden olanlara, varlıklı olanlara ve başka memleketlerden gelenlere tahkiramiz sözler söylenirse, bunları duyan çocuklar da dar kafalı, toleranssız, nefret dolu ve bağnaz çocuklar olacaklardır. Hem bir baba hem de bir mason olarak bizim için gönyenin söyledikleri en doğru uyarılardır. Kulaklarımız bu sözlere her zaman açık olmalıdır. O zaman gönye üzerinde locamızı terk ederken ailemize olan görevlerimiz de hatırimızda kalacaktır.

Günümüzde moda olan insan hakları da bence gönyenin içinde vardır. İnsan haklarını uygulamak çok güçtür. Çünkü insan hakları denen şey, insan tabiatına aykırıdır. Nasıl ki büyük balık küçük balığı yuttuğu müddetce hayvan hakları diye birşey düşünülmezse, insanlar da tabiatları icabı ekseriya güçlü insanın küçük insanı yutması yüzünden, insan hakları pek uygulanamaz. Bunun ciddi örneklerini hergün ve bütün tarih boyunca görüyoruz.

Masonluk katiyen insan haklarına karşı değildir. Ama dikkat ederseniz ritüellerinde olsun, ansiklopedilerinde olsun, ciddi kitaplarında olsun insan hakları tabirine fazla bir yer verdiği söylenemez. Ama Masonluk bireyler için olsun, toplum için olsun herkesin yararına olan AHLÂK, ERDEM ve VİCDAN'ın üzerinde durur. Yâni gönyenin.

Masonluğun işlediği konular daha ziyade vicdanımızla ilgilidir. Dünya üzerindeki insanların çoğunun vicdanı vardır. Eğer vicdansızlar ekseriyette olsalardı, zaten Dünya yaşanmaz hale gelirdi.

İnsan hakları üzerine nutuklar atacağımıza, yararlarından şüphemiz olmayan masonik prensiplere, yani gönyeye sadık kalalım. Bunları öğrenmek ve uygulamakla hem kendimiz hem de içinde yaşadığımız toplum daha mükemmel olacak ve bu insan haklarını da kapsayacaktır. İşte gönyenin düşündürdükleri bunlardır.

İşe sembollerden başlamış olsak da esas konumuz her zaman olduğu gibi Masonluktur. Masonluk sırtını üç şeye dayamıştır. Birincisi kùltürdür. Ne kadar kùltürlü olursak Masonluğa o kadar yakın olacağımız aşikârdır. Nekadar bilgili olursak Masonluğa o kadar yararlı olacağımız gibi, kendi kıymetimizi ve kùltürümüzü de arttırmış oluruz. İkincisi gönyedeki ahlâk ve erdemdir. Ahlâk, erdem ve vicdanın bulunmadığı yerde insanlık da, insan hakları da aramak boşunadır. Üçüncü olarak sevgi diyorum ama, aslında onun başta geldiğini düşünüyorum. Çünkü varoluşun temelinde sevgi yatar. İçimizde insan sevgisi, kardeş sevgisi, aile sevgisi, vatan sevgisi ve Allah sevgisi yoksa, Masonluğa ters düşeriz. Masonluktaki çalışmamız bir sevgi çalışmasıdır.

Masonlukta nafakasını altın ve gümüşte arayanlar düş kırıklığına uğrarlar. Masonlar nafakalarını birbirlerine olan yakınlıklarıyla kazanır ve öderler. Sempati sempati getirir, şefkat şefkat getirir, yardım yardım getirir. En güzel şey affetmektir. En cesur kimse bağışlayan kimsedir. En akıllı iş çalışmaktır. Günahını anlamak ruhu temizler. İyi hareketler daima kötülükleri örter. En değerli zenginlik bilgidir. İşte Masonluktaki nafakalar bunlardır.

Artık sözlerimin sonuna geldik. Bu yazılarımı hazırlarken okuduklarımdan ve araştırdıklarımın her zaman çok dersler alıyorum. Şimdi son sözlerim aldığım bu dersler üzerine olacaktır. Lütfen dinleyin. Derimki: "Kendi fikrinde direnenler, hakikati sevmekten çok kendilerini severler." Böyle birşey her yerde olduğu gibi Masonlukta da huzursuz-

luklar yaratır ve insanın içine düşebileceği en talihsiz bir durumdur. Bu hastalığın ilacı da yoktur. Bu iş'te hasta da, ilaç da bireyin kendisidir. Akli varsa kendini tedavi eder ve kurtulur. Ama kafasını kullanamama talihsizliğine müptelâ ise, kurtulma şansı yoktur. Etrafımızda cereyan eden olayları hep beraber seyrettiğimize göre ne demek istediğimi anlamışsınızdır.

Allah bize zekâ vermiştir, kullanıyormuyuz? Bize varlık vermiştir, yardım ediyormuyuz? Bize merak vermiştir, arıyormuyuz? Beceri vermiştir, ne inşa ediyoruz? Erdemler vermiştir, nasıl yaşıyoruz? Hedefimiz kendimizi düzeltmektir. Bunun meyvası ise ahlâki ilerlemedir. Kendi içimizin sahibi olmalıyız. Kendimizi öğreninceye kadar başkalarına olan etkimiz iyi sonuç vermez.

SEMBOLLER VE SEMBOLİZMA ÜZERİNE

Öteden beri biliriz Masonluğun ilk üç derecesine mavi Masonluk ya da sembolik Masonluk denir. Ama sembolik Masonluktan ne anlaşıldığı sembollerden, ya da sembolizmadan ne anlaşılması gerektiği hakkında çoğumuzun çok az bilgi sahibi bulunduğunu sanıyorum. İnşallah yanlışmış olayım ve bu çalışmam fuzûlî sayılsın. Fakat yine de işte önlük sembolizması, işte eldiven sembolizması ve buna benzer çok dar ve basit konularda, yüzeysel olarak localarda konuşulduğuna şahit oluyorum. Oysa sembolizma masonluğun temelidir. İlk üç derece masonluğun temelini teşkil

ettiği için bu derecelere sembolik masonluk denilmiştir. "Masonluk gizli öğretilerinin inisiyasyonla öğrenilmeye başlanan bazı şekillerini her zaman canlı tutan bir topluluktur. Bu topluma hâkim olan prensip tolerans'tır. Tolerans dinî ve politik doktrinler içindir. Zira Masonluk bunları karşı karşıya getiren rekabetin hem dışında, hem üstünde kalan bir müessesedir." Fakat sonraları tolerans kavramı çok daha geniş ve değişik sahalara yayılmıştır. Ayrıntılara girmek konumun dışında kaldığından bu hususa dikkatinizi çekmekle yetineceğim.

Neşet SİRMAN

Masonluk inisiyasyonla başlar, bilgiye yol açar. Masonik semboller de masonun bilgiye ulaşabilmesi olasılığını sağlar. Burada bilgi ile bilim kavramları üzerinde biraz durmak gerekiyor. Bilgiyi "Connaissance", bilimi de "Savoir" karşılığı olarak alıyorum. Bilgi ile bilimin hudutları kesin değildir. Bilginin içinde metafizik menşeler bulunmaktadır. Yani ezoterik yapıya sahiptir. Oysa bilim egzoterik zahırî bir yapıya sahiptir. Ezoterik bilgiler yalnız iyi seçilmiş bazı kişilere, yâni müritlere sözlü olarak aktarılırken egzoterik bilgiler her yerde ve herkese açık bir şekilde aktarılmaktadır. Bir fikrin, bir doktorinin iki ayrı izah biçimi olabilir. Biri genel bir zarf gibi dış şekli yani egzoterik şekli. Diğeri ise lisan ve konuşma ile ifade edilemeyen batınî, derunî, iç şekli, yani ezoterik şekil. Kutsal değerli bir hakikat nesnel ve sosyal bir olguyu ifade eder bir şekilde sözlerle anlatılmaz. Ezoterizm metafizik bir fiildir, insanın içinde cereyan eder. Sükût ve sükûn ister, ruhun kendi kendisiyle konuşmasıdır. Bu yüzden bazı medeniyetlerde yazı işaretleri yoktur (Amerikan yerlilerinde olduğu gibi). Sembollerin hissedilmesi, incelenmesi, anlaşılması ile ezoterizme ulaşmak kabildir. Ezoterizmi egzoterizmin karşısı olarak kullanırken birine gizli öğrenim, diğesine açık öğrenim de diyebiliriz.

Tekris ile başlayan gizli öğrenime masonun ulaşabilmesi için aklın kabuğunu kırması ve aklû hikmeti anlaması gerekir. Bizim ritüellerimizde dahi artık akıl yerine Aklû Hikmet kabul edilmiştir. Yalnız akla güvenen kişinin dünya bilgisi ilminin ve zekâsının ölçüleriyle sınırlıdır. Yalnız akılcı olan kişi bütün olayları izah edemez. O, ilmî doğmaların mürididir.

Tekrisle başlayan bu gizli öğrenim nedir? "Hangi obediyanşa mensup olursa olsun hiçbir mason bu sırrın tek ve basit tanıtımını, tarifini veremez. Uzun senelerden beri mason olan bir kişi dahi bu kardeşlik örgütünün sırları nedir sorusunu cevaplandırmayı başaramaz. Zira bu sır, oluşu, yapısı itibarıyla masundur, ihlâl edilemez. Ona vakıf olan mason onu bizzat kendi keşfeder. Onu kimseden öğrenmez. Locaya devam ederek, olup bitenleri izleyerek, muhakeme ederek, sonuç çıkararak kendisi keşfeder. Locada olup biten herşey sırdır; başkasına ifşa etmiş sayılmaz. Zira bu davranışı ile o masonik sırra hiçbir zaman vakıf olmadığını ispat etmektedir. Demek ki sır ifşa edilmemiştir. Bir kişi bilmediği bir hususu nasıl ifşa edebilir. Locada özel bir hava esmektedir denilmektedir. Bazı yazarlar bu özel atmosfere EGREGORE diyorlar. Anladığım kadarı ile bu deyim kardeşleri birbirine

bağlayan güç manasındadır. Locada esen bu havayı teneffüs edebilen kardeş masonluk yolunda ilerler."

Masonik ritlere canveren semboller soyut bir bilgi olan sırrın anahtarlarıdır demiştim. Her mason kendi öz olanağı oranında bu anahtarı kullanabilir, şahsi masonik özerkliğine kavuşma yolunda ilerler. Birisi demişki: "Gizem anlaşılmayanı değil izah edilemeyi, iletilmeyi ifade eder. Efsâne ise sembolik bir hikâye ile sırrın anlaşılabilmesini sağlar."

Yukarıda değindiğim konulara, dinlerde de temas edilmektedir. Dinlerdeki esrarengizliği, muammayı, akıl ermezliği ezoterizmin sırrına benzetebiliriz. Dinler insana huzur vermeye çalışırken ona psişik ve ulûhi kudretler vermeye, aşılamaya, iletmeye çalışır. Oysa ezoterizm insanın kendi kendini aşarak kendi imkânları ile daha yüksek mertebeye erişmesine yardım eder, bu şekilde evrensel bir hale ulaşmasını ümit eder.

Özetle ezoterizmin herkesçe anlaşılabilen bir dili yoktur. Onun dili sükût ve sembollerdir.

Şimdi isterseniz Jules Boucher'nin La Symbolique Maçonnique adlı kitabından faydalanaarak aralarındaki farkı, ayrıntılarıyla belirterek Allegori, Amblem ve

Sembol kelimelerini kısaca ko-numuza alalım.

Allegori sözcüğü eski Yunanca-dan gelir. Başka türlü konuşma demektir.

Amblem Lâtinceden gelir ve bir fikrin basit ve kolay bir şekilde temsil edilmesi, simgelenmesi anlamındadır. Meselâ boğa kuvvetin simgesidir.

Sembol ise daha geniş kapsamlı olup anlaşılması onu inceleyenin daha önce elde etmiş bulunduğu bilgilerle sıkı ilişkidedir.

Larousse lügatına baktığımızda "Sembol sabit olup, amblem değişkendir. Sembol ilâhi ya da bilinmeyen menşeli olup, Amblem ise birileri tarafından icat edilmiştir" denilmektedir. Bunetiere isimli bir yazarın şu tarifini de çekici buluyorum. Diyor ki; "Sembol bir tasvirdir, bir düşüncedir".

Sembol henüz tamamen belirlenmemiş olmakla beraber masonluğun her yerinde sürekli ve daimi olarak mevcuttur.

Şimdi de Jules Boucher'ye göre mason sembolizmasında belli başlı bazı sembollere kısaca bir göz atalım.

Ben burada Boucher ve diğer bazı masonlara göre yalnızca bazı tefsirlerden bahsediyorum. Her kişinin kendisine göre yorum yapması mümkün ve hatta doğru olur.

1) Gönve ve Pergel

Ragon'a göre;

1. Gönve: Cisimleri "köşe yapma-ya yarayan bir alettir. Onunla hiçbir zaman yuvarlak bir cisim yapılamaz. Üstadı Muhterem'in kordonuna asılı bu âlet Loca Başkanına tek istikamette, yalnızca masonik yasalar yolunda çalışması lüzumunu hatırlatır. O da daima iyilik yolunda olmasıdır". Gönve bir anlamda da insanın madde, diğer bir anlamda da insanın kendi kendi üzerine tesirini, etkisini remzeder. Üstadı Muhterem'in taşıdığı gönvenin bir kolu uzun diğer kolu 3/4 oranında daha kısadır. Daha uzun ve aktif sayılan kol sağda bulunup sol taraftaki pasif olan kola göre üstünlüğünü kanıtlar. Hamtaşı mikâp taş haline çevirmede en lüzumlu alettir. Demek ki dürüstlüğün ilk sembolizmasıdır. Mason işe, doğruluk ve dürüstlüğe verdiği önemle başlar.

2. Pergel: İnsanın icat ettiği ilk âletlerden biridir. Düşüncenin çeşitli çevrelere yayılmasını remzeder. Oswald Wirth'e göre pergel insan başı ve iki kolunu hatırlatır. Kollar açıldıkça insanın bilgisi genişlemiş ve en son açıda insan dehasının nereye kadar genişleyebileceğini ve ondan sonra da bilinmeyenin esrarı başlar.

Gönve sabit bir âleti, pergel ise hareketli bir âleti gösterir. Pasif

olan gönveye göre aktif bir hali remzeder. Yine Jules Boucher'e göre "Pergel 180 dereceden daha az bir açı halinde uçları ile maddeye egemenliğine işareti gösterir. Açı 180 derece olduğu zaman düz hat halini alır ve artık hiçbir etkinliği kalmaz. Pergel üstad derecesinde 45 derecede açık kalmalıdır. Zira en sağlam durumu bu açıdadır. Masonlukta ileri derecelerin birinde bu açı en fazla 90 derece olarak sınırlandırılmıştır. O zaman pergel gönve olmuş görünür. Gönve maddenin, pergel ise ruhun sembolü ve maddeye karşı kudretini remzeder. 45 derece açıda maddeye egemenlik tam değildir. 90 derecede ise madde ve ruh arasında denge sağlanmaktadır."

Gönve ve pergel'in durumunun ilk 3 derecede nasıl olduğunu biliyoruz. Bu dizilişin niçin böyle olduğu düşünüldüğünde 1.ci derecede gönve'nin üstte olması ile maddenin ruha üstünlüğü, 2.ci derecede ise aralarındaki dengeyi, 3.cü derecede ise ruhun maddenin üstünde bulunduğunu anlamaktayız. Mason yazarları bütün Masonluğu temsilde 3.cü derecede olduğu gibi pergel'in gönve üstünde bulunması gerektiğini ısrarla söylemektedirler. Burada herhangi bir dekoratif sebeple sembolizmanın bozulmasını doğru bulmamaktadırlar.

2) Çekiç ve Kalem

Bu iki âlet ham taşı yontmakta kullanıldıkları için özellikle cı-
rak derecesine aittirler. Fakat çekiç aynı zamanda üstadı muhteremin ve nazırların kudretini, otoritelerini remzeder. Şimdi burada çekiç ve kalemi birlikte inceleyelim. Çekiç ve kalem de pergel ve gönye gibi biri aktifliği diğeri pasifliği temsil eder. Her sembolün tefsirinde olabildiği ve olduğu gibi bu sembollerin izahında da çeşitli yazarlar farklı görüşler ifade etmişlerdir. Yine burada da Wirth'in izahı bana yakın geliyor. Ona göre mealen kalem, sol elde, pasif tarafta olup zihnimizdeki kararlılığı, çekiç ise sağ elde bulundurulurken aktif bir şekilde enerjinin etkisini sağlar.

Üstadı muhterem ve nazırların ellerindeki çekiç onların kudretini remzeder. Eskiden Büyük Loca görevlileri ve özel misafirlerin locayı ziyaretlerinde üstadı muhterem ve nazırlar onları çekiç darbeleri ile selâmlarlardı.

3) Şâkul ve Tesviye

Biri düşey, diğeri yatay. Bu sembollerde de yine aktif ve pasif durumu gözüküyor. Şâkulü İkinci Nazır, tesviyeyi de Birinci Nazır temsil eder. Plantagenet adlı mason yazarın tesviye hakkında şimdi nakledeceğim sözleri bana çok ilginç geliyor; "Tesviye ilk

eşitliğin, doğuştan eşitliğin sembolüdür, hiçbir anlamda herşeyin ve bütün değerlerin aynı düzeyde, seviyede bulunmaları lüzumunu ifade etmez." Bu sefer Boucher "Şâkul, bilginin derinliğini ve doğruluğunu remzeder. Tesviye ise insanı ilgilendiren dünyevî konulara dayanmalıdır. Zira mason ancak sağlam temellere dayanırsa ruhunu yüceltebilir" diyor; ve ekliyor "Tesviye ile ilgisi bulunduğu gösterilmeye çalışılan eşitlik anlayışına gelince; doğa bu kavramın kandırmacadan başka birşey olmadığını kolayca ispat etmektedir. İnsanlar ne fiziksel olarak ne de zihinsel olarak eşit değildirler". Bu görüşler karşısında insan hakları beyannamesindeki; "İnsanlar eşit doğar, eşit yaşar ve eşit ölmürler" ifadesinin ne anlamı kalıyor? Evet kalıyor, bence insanların doğuşlarında, yaşamlarında ve ölmelerinde aynı şansa sahip olmaları istenmektedir.

4) Cetvel ve Levye

Cetvel sembolü hakkında değişik ritlere göre değişiklikler mevcuttur. Bunların ayrıntılarına girmeden cırak, kalfa ve üstad derecelerinde tefsirler yapılmakta olduğunu belirtelim. Ragon'a göre cetvel mükemmeliyeti sembolize eder. Gedalge ise "Cetvel dakikliği metodu ve yasayı remzeder."

"Cetvel ve Levye düz hattan oluşukları için birbirlerine benzer-

ler. Cetvel ruha, levye maddeye hitap eder. Levye kalem gibi pasiftir, vasıtaadır. Onu kullananın kudreti ile aktif olur" diyor Boucher.

5) Mala için Plantagenet "Bütün masonları birleştirmesi gereken kardeşlik sevgisinin sembolüdür" diyor ve ekliyor "Mâbedin inşaasında işçilerin kullanabilecekleri yegâne çimentodur". Boucher de "Malalamak, hakaretleri ve haksızlıkları unutmak manâsına gelir" diyor.

Masonlukta herşey sembol olduğu için bunları saymakla bitiremeyiz. Hele onları izaha kalkışmak için ciltlerce kitap yazmak gerekir. Ben burada derleyebildiğim bazı görüşlerle bu sembollerden ancak birkaç tanesini konu edebildim. İsterseniz birkaç tane önemli sembolleri de sıralayalım:

a) Tefekkür hücresinde gördüğümüz herşey özellikle vasiyetnâme, kıymetli olan herşeyden, madenlerden arınma, adayın hazırlanması,

b) Gözlerin örtülü olması,

c) Yapılan üç seyahat, toprak, hava, su ve ateşten oluşan 4 esaslı unsur,

d) Çelik Kubbe: Kılıçlar sağ elde tutulur, nizam işareti istisnâi olarak sol elle verilir. Çelik kubbenin sembolizması için masonların şereflendirmek istedikleri şahıs için, onu himaye maksadıyla güçlerini birleştirmedir denmektedir.

Aziz ve sevgili kardeşlerim, bu yazımda belirtmeye çalıştığım açıklamalar herhangi bir mason teşkilâtının (obediyansının) özel görüşleri ya da doktrini, anlayışı değildir. Böyle birşey kat'iyen zannedilmemelidir. Ben burada iyi niyetli olarak genel anlamda masonik nizamın anlayışını ifadeye çalıştım.

Bu konuyu burada kapatırken tekrarlıyorum. Masonlukta herşey semboldür. Hiç beklenmedik bir sembolden birçok anlam çıkarmak mümkündür. Hissedebilme ve düşünerek pekâla her sembol yorumlanabilir, ancak yeterki mesaj verebilen semboller olsun. Semboller sayesinde biz asıl sebebe, asıl köke ulaşabiliriz.

"SİHİRLİ FLÜT"ÜN LİBRETTOSU ÜZERİNE TARİHİ VE MASONİK BİR DERLEME

Derleyen: Bolar İREN

GİRİŞ

Çoğumuz giderek daha az okuyoruz, okumaktan çok izlemeyi yeğliyoruz. Giderek ve hızla küreselleşmemize karşın, sanat ve kültür hâlâ ancak küçük bir azınlığın ilgi alanını oluşturuyor. Tüm yoz inançlar ve değer yargıları tekrar soframıza konulmakta ve yüzyıllardır düşlediğimiz birliktelik ve kardeşliğin oluşması için, büyük acı ve deneyimler ile hazırlanmış olan yapıtlar ve toplumsal örnekler, günümüzde görmezlikten gelinmektedirler. Hepimiz anlamsız guruplara bölünüp, birbirimizin aklını, hattâ çoğu zaman vücudunu yok etmeye çalışmaktayız.

İlginç olan, işte tüm bu olumsuz koşullarda bile Mozart Kardeşin müziğinin en çok dinlenen yapıtlar arasında olmasıdır. Mozart yalnız Tanrı'nın tüm müzik yeteneklerini kendisine esirgmeden bağışladığı bir "harika çocuk" değil, çağını yaşamış, içinde bulunduğu toplumdan etkilenmiş ve onu etkilemiş bir mason kardeşimizdir de. O hâlâ yapıtları ile, sevgiyi ve birlikte yaşamının sevincini sunabilmektedir. Sırf bu açıdan bile, dönüp bu dâhî sanatçı kardeşi ve en büyük masonik

yapıtı olan "*Sihirli Flüt*"ü bir kez daha irdelemenin yararına inanıyorum.

18. YÜZYILDA MASONLUK

"*Evrenin Ulu Mimarı, kardeşlik zincirinin en değerli, en sevgili halkalarından birini çekip kopardı. Derneğimizin çalışkan üyesiydi. Kardeşlik sevgisi, sâkin yaradılışı, hayırlı her davanın savunucusu ve iyi insan olmak yetenekleri ile, bir kardeşine yardım edebildiği her seferinde gerçekten mutluluk duymak: bu kardeşimizin sahip olduğu başlıca özellikler bunlardı.*" Bu cümle, Mozart'ın ölümünden hemen sonra anısına yapılan bir mâtem celsesindeki konuşmadan alınmıştır. Mozart, Viyana'daki "*Zur Wohltätikeit (İyilikseverlik)*" locasında tekris olmuştu.

Onun masonik yaşamını anlatmaya başlamadan, 18. yüzyılda Avusturya'da Masonluk ne idi, önce buna bakalım.

18. yüzyılda masonlar Orta Avrupa'da yöneticilerce genellikle bozguncu ve tehlikeli insanlar olarak düşünülürdü. 1789 Fransız Devriminden sonra ise, Devrimin önderliğini masonların yaptığına inanılmış, Masonluk bir çok ülkede yasaklanmıştı.

Masonluk, Avusturya'ya, sonradan imparatoriçe olan Maria Theresia'nın, yine sonradan imparator olan kocası I. Franz von Lothringen tarafından getirildi. Aslen Fransız olan I. Franz, kendisi de bir mason olarak Viyana'da ilk mason locasını kurmuştu. Kesin olmamakla birlikte, "*1791 Mozart'ın Son Yılı*" isimli kitabın yazarı olan Robins Landon'a göre kuruluş tarihi 24 Eylül 1742'dir ve Locanın adı Üç İskelet'tir. Mason hareketi hem Habsburgların egemen olduğu topraklarda, hem de Avrupa'nın diğer ülkelerinde hızla yayılmaktaydı. Büyük ölçüde burjuvaziden destek görmesine karşın, soylular, askerler, hattâ -Papa XII. Clemens'in Masonluğu katoliklere yasaklamasına karşın- din adamları da derneğe girdiler. Papanın ilân ettiği yasağın uygulanmasını, I. Franz, Avusturya'da engellemiştir. Ancak onunla birlikte ülkeyi yöneten ve koyu bir katolik olan eşi Maria Theresia, mason derneklerine hiç bir zaman sempati duymadı ve onları ağır bir baskı altına aldı. Hatta 7 Mart 1743 yılında Mâbedin basıldığı, 18 kardeşin tutuklandığı ve 12 gün hapiste kaldıkları bilinmektedir. I. Franz'ın ölümünden sonra tahta geçen oğlu II. Joseph, kendisi mason olmakla beraber, yönetiminin ilk dönemlerinde Masonluğa saygı ve sempati ile baktı, hattâ kayırdı. Onun döneminde Avusturya Masonluğu gelişti. İmparatorun yazılı emri ile, Avusturya İmparatorluğundaki dernek ve kuruluşların yurt dışı bağlantıları yasaklanınca da, 22 Nisan 1784'te Avusturya Masonları, o güne kadar bağlı bulun-

dukuları Berlin Büyük Locasından ayrılarak kendi ulusal Büyük Localarını kurdular. Jaques Sigora'ya göre 1780 yılında Viyana'da 200 olan mason sayısı 1785'de 1000'e çıkmıştı. Yâni yaklaşık her 200 kişiden biri mason'du.

18. Yüzyılın ortaların gelindiğinde Masonluk, değişik amaçları ve ritüelleri olan kesimler arasında paylaşılmıştı. Hattâ bu kesimler, bir çok ortak yanlarına rağmen, neredeyse birbirlerinin düşmanıydılar.

"Asyalı Kardeşler, "Rosenkreuzerler" ve "Illuminatlar" bunlardan bir kaçı idi. Tüm bu gurupların, başlangıçta Masonlukla hiç bir ilgisi olmamasına karşın giderek masonlar üzerinde etkili olmuşlardır. Özellikle Illuminatların Avusturya'da güçlü olduklarını göz önüne alarak bu grubu kısaca incelemekde yarar vardır.

Illuminatların kurucusu bir hukuk profesörü olan Adam Weishaupt'tur. 1776'da, Aydınlanma çağının önde gelen temsilcilerinden Rousseau ve Diderot'nun düşüncelerini temel alan, *"Aklın ve İnsanlığın Düşmanlarına Karşı Birlik"* adlı gizli bir dernek kurdu. Özgürlük ve eşitliğin insanların vazgeçilmez hakları olduğuna, zulmün ancak bilim ve akıl yoluyla ortadan kaldırılabilceğine inanıyordu. Kurduğu örgüte, amaçlarına ancak aydınlanma yoluyla, yâni bâtıl inanç ve peşin yargı bulutlarını kovacak akıl güneşiyle ulaşılabileceğine inandığı için *"Illuminatlar (aydınlanmışlar)"* ismini koydu. Bu amaca, "ışık okulları"nda verilecek öğretim yoluyla erişilecekti. Masonlar gibi Weishaupt da, ritüelini antik Mısır ve Yunan'dan almıştı. Katolik kilisesinin davranışlarını şiddetle kınamalarına rağmen kesinlikle ateist değildiler. Toplantılar gizlilik kuralları uygulanarak yapılıyor, üyelik çok dar tutuluyordu. Ama yine de Weishaupt, Münich'deki bir mason locasından yandaşları bulmaya girişdi ve bunda da başarılı oldu. O denli başarılı oldu ki, 1782'de Wilhelmbad'da toplanan Konvanda -bir takım hiziplerden de yararlanarak- bazı masonları kendi saflarına çekmeyi başardı ve böylece bir çok yerde, özellikle Avusturya'da mason localarına sızdılar.

Bu arada hareketin hızla büyümesi ve İlluminist düşüncenin yayılması din adamlarını telaşlandırmaya başlamıştı. Artan baskılarla 1784'de Baviera'da yönetim tarafından yasaklandılar. Derneğin içine ajanlar sokuldu, evler arandı. Suç oluşturacak belgeler ele geçirildi ve cadı avı başladı. Hele Fransız devriminden sonra, genel olarak masonlar, özel olarak İlluminatlar üzerinde baskı iyiden iyiye arttı. Bu durumda Avusturya'da da II. Joseph -bütün iyi niyetine karşın localar üzerinde denetimini attırdı. Bu amaçla Avrupa'nın ilk gizli polis örgütü kuruldu. (1) Habsburglar'ın topraklarında kuşku ve korku hâkim oldu. Mozart'ın da, Fransız Devriminin mimarları olan düşünürlerle o

dönemde pek başı hoş değildi ki, 1778'de Voltaire'in ölümünden sonra babasına yazdığı mektupda "Köpek gibi geberdi" sözünü kullanabilmiştir. (1)

MOZART'IN TEKRİSİ VE MASONİK YAŞAMI:

İlk yıllarda Masonlar, Viyana'da Landskrongasse'de "Moserische Haus"da toplanmaktaydılar. Burada birkaç loca haftanın değişik günlerinde bir araya geliyordu. İşte Wolfgang Gottlieb Mozart -o'nun Almanca ismi buydu-, burada çalışan ve 2 Şubat 1783'de kurulmuş olan *Zum Wohltätigkeit* (İyilikseverlik) Locasında tekris oldu. Ancak Mozart'ın Masonlukla tanışması 1778 tarihinde annesi ile birlikte bulunduğu Mannheim günlerine rastlar. Hattâ daha da gerilere giderek tâ 1773 yılında, Gebler'in masonik unsurların ağırlık taşıdığı "*Mısır Kralı Thomas*" adlı oyunu için bestelediği müzik ve 1782'de bestelediği iki klarnet ve üç baset için "*Addagio*" ile 1783'de başladığı, tamamlanmamış olan "*Şana, ey yaradılışın ruhu*" isimli kantatı üye olmadan önce de onun masonlarla ilişkisini kanıtlayan eserleridir.

Mozart'ın katıldığı küçük locanın Üstadı Muhteremi, eski bir aile tanıdığı da olan Otto von Gemmingen Hornberg idi. Mozart'la 1778'de Mannheim'da karşılaşmışlardı ve Gemminger aynı yıl Viyana'ya taşınmışdı. Mozart'a mason olma önerisini onun getirdiği düşünülebilir. Bu işlemle ilgili loca kayıtlarının bulunmamasına karşın Avusturya Gizli Polis Arşivlerinde bulunan 18. yüzyıla ait diğer locaların belgelerinden, adı geçen locanın 5 Aralık 1784'de kardeş localara yolladığı yazıda "*Önerilen Kişi: Orkestra Şefi Mozart. Gelecek hafta Bay Mozart'ın kabul edilmesi işleminin yapılacaktır.*" denilmektedir. 11 Aralık 1784 tarihli yazıda ise tekrisin Edberg râhibi Wenzel Summer ile birlikde 14.12.1784 saat 18:30'da yapılacağı ilân edilmekte idi. Tekrisinin belirlenen tarihte yapıldığını, aynı mâbetde toplanan "*Wahre Harmonie*" (Gerçek Uyum) Locasının 24 Aralık tarihli ziyaretçi listesindeki imzâsından anlıyoruz. Mozart yukarıda anılan Gerçek Uyum Locasını, ki o tarihte 200 civarında üyesi olduğu biliniyor, yaşamı boyunca sık sık ziyaret etmiştir. Bu Locanın kurucusu ve Üstadı Muhteremi, tanınmış mineroloji bilgini, yazar Baron Ignaz von Born olup İlluminatların önderleri arasındaydı. Von Born hem Viyana masonları hem de Mozart üzerinde önemli etkisi olan bir bilim adamı idi. 1742'de Transsilvanya'da doğmuş, önce Cizvit eğitimi, ardından Pragh Üniversitesi'nde felsefe, hukuk ve doğa bilimleri okumuştur. 1776'da mineroloji bilgini olarak ünü Kraliçe Maria Theresia'ya ulaşmış ve onun tarafından, çalışmalarını burada devam etmek üzere Viyana'ya

(1) Bu örgütün tutanakları sayesinde biz bugün Avusturya Masonluğu ile ilgili birçok belgeye sahibiz.

dâvet edilmiştir. "Aydınlanma"nın önderlerinden olmasının tarafından, yanında, hür mason olarak da en yüksek göreve gelip, Avusturya Büyük Locası Genel Sekreterliğine (Büyük Üstadlığına) yükselmişti. II. Joseph dönemindeki zor şartlara karşın sözü geçen masonik bir teorisyen idi. Özellikle ritüelikle çalışmaları ve antik Mısır gizlerine oturttuğu, erdemin yeniden yapılması konularındaki çalışmaları çok etkili olmuştur. Ignaz von Born 1791 yılı Temmuz ayında, ***Sihirli Flüt***'ün provaları yapıldığı sıralarda ölmüştür.

Mozart'ın hem kendi locasında, hem de ziyaretçisi olduğu *Gerçek Uyum* locasında biraderlerin birçoğu İlluminati üyesiydiler. Acaba Mozart da bir İlluminati üyesi miydi? Bu derneğin günümüze ulaşan üye listelerinden hiçbirinde adına rastlanmadığı için bu soruya evet demek mümkün değildir. Ancak konuyu bildiği, hattâ Salzburg yakınlarındaki Aigen'de İlluminatlar'ın toplandığı bir yeraltı mağarasındaki toplantıya katıldığını gösterir kanıtlar vardır. bu toplantının etkisini, ileride ***"Sihirli Flüt"*** operasını irdelerken çok açık göreceğiz.

"Mozart sembollerin ruhunu çok iyi tanıyordu ve onların iletişimdeki öneminin bilincindeydi. Bu nedenle sembollerden oluşan masonik dünya onun gerçek dünyası gibiydi. Mason olarak yaşadığı 7 yıl içinde sembollerle birlikde yaşadı ve onlara ***-Sihirli Flüt***'de olduğu gibimüziğinde hayat verdi." Bu yorum Jacques Sigora'ya aittir. Araştırmacı Philippe Champion'un yaklaşımı biraz daha değişik: O "Mozart'ın yaşadığı dönemin masonlarından çok da mutlu olduğunu söylemez. Salt spekülâtif çalışmalar onu pek doyurmuyor, eylem istiyordu. Hattâ bu nedenle karma bir masonik sistemin kuramlarını hazırlamaktaydı. Ancak erken gelen ölüm bunu tamamlamasına izin vermedi." diyor. Bu da böyle bir sav!

Mozart'ın yaşamı boyunca hayranlık duyduğu besteci Haydn, Masonluğa Aralık 1784'de başvurdu ve 11 Şubat 1785'de *"Zur wahren Harmonie"* (Gerçek Uyum) locasına cırak mason olarak kabul edildi. Bu konu ile ilgili olarak Katrine Thomson *"Mozart'ın Yapıtlarında Masonik Örgü"* adlı eserinde Haydn'nın 28 Ocak'da tekris edilmesi gerekirken toplantıya gelmediği için 16 Şubat'da tekris edildiğini ve tekrisinden sonra bir daha loca toplantılarına hiç katılmadığını yazar. Bu arada Mozart 7 Ocak 1785'de (Walter Deppisch'e göre 3 Ocak 1785'de) Üstadı Muhterem Ignaz von Born'un Locasında kalfalığa yükselmişti. Üstadlığa ne zaman yükseldiği kayıtlarda yoktur. Ancak aşağıda göreceğimiz gibi babasının terfi törenlerine katılabildiğine ve babasına 4 Nisan 1785'de yazdığı bir mektuptan anlaşıldığına göre 4 Nisan'dan önce terfi ettirilmiş olması var sayılabilir.

Wolfgang'ın babası Leopold, 11 Şubat 1785'de oğlunun D Minör piyano Konçertosu'nun "première'ine katılmak için Viyana'ya gelmişti. Bu

gelişme -büyük bir olasılıkla oğlunun da arzusu üzerine- Masonluğa kabul edildi ve inanılmaz bir süreç içinde ustalığa terfi ettirildi. Tekrari 6 Nisan, kalfalığa terfi 16 Nisan ve üstadlığa terfi ise 22 Nisan, yâni toplam 16 gün. Bunun nedeni olarak Leopold Wolfgang'ın acilen Salzburg'a dönmesi gereği gösterilir. Ancak Leopold da, Haydn gibi, yanında çalıştığı Salzburg piskoposundan korkduğu için, masonluğunu sürekli saklamıştır.

Onsekizinci yüzyılda müzik masonik yaşamın vazgeçilmez unsurlarından biri idi. Masonlar localarda şarkı söyledikleri gibi, gerçek konserler de düzenlerlerdi. Localar, müzisyenleri kolaylıkla kabul ederler, hattâ onlardan aidat da istemezlerdi. Buna karşılık onlar da, gerektiğinde kardeşlerine müziklerini sunarlardı. Zaman zaman Mozart'ın masonik bestelerinin temel çıkış noktası da bu muydu diye sorulmuştur. Hayır bence değildi. Çünkü Mozart hiç böyle bir zorunluluğu olmadığı halde devasa bir masonik opera bestelediği gibi doğrudan masonik olmayan bestelerinde de Masonik unsurları yoğunlukla kullanmıştır.

İlk doğrudan masonik yapıtı kalfalığa terfi töreni için yaptığı "Gesellen Reise" (Kalfa Yolculuğu) müziğidir. Bir solo tenor ve org için hazırlanmış bir kantattır. Eserin şiiri, zamanın ünlü yazalarından ve "Gerçek Uyum Locası" üyelerinden Joseph Franz Ratschky'e aittir, şöyle başlar: "*Şimdi yeni bir rütbeye yükselen sen, yolumuzda ilerlerken, ayağını yere sağlam bas. Bil ki bu bir erdem yoludur.*" Eserin yazılış tarihi 26 Mart 1785'dir.

"Maurerfreude" (Masonların Sevinç) 24 Nisan 1785'de "Taçlandırılmış Umut" locasında seslendirilmiş, tenor solo, erkek koro ve bir klarinet, iki obua, 2 korno ve çalgılardan oluşan küçük orkestra için hazırlanmış bir kantattır. Mozart bu kantatı, İmparatorun "*Yüzyılın en büyük buluşu*" olarak övdüğü yeni bir metal alaşım yönetimin bulan ve aynı zamanda "*Zur wahren Harmonie*" (Gerçek Ahenk) locası Üstadı Muhteremi olan Ignaz von Born'un başarısını kutlamak için bestelemiştir. Sözleri Franz Gräfer'e aittir, "*Bak bilge kişilerin keskin gözleri önünde, doğa nasıl yavaş yavaş açar gizlerini.*" diye başlar.

"*Die Maurerische Tauermsik*" (Masonik Matem müziği) Temmuz 1785'de bestelendi, Kasım ayı başında ölen Galantha Kontu Franz Esterhazy ve Mecklenburg-Sterelizt Arşidükü George Agust kardeşlerin 17 Kasım 1785'de anılarına düzenlenen mâtem celsesinde seslendirildi. Yapıtı yaylı çalgılar dörtlüsü, iki obua, bir klarinet, üç alto klarinet, iki korno ve bir alto korno için yazılmıştır. İlginç görülen yanı içinde Hristiyanlığın ve Yahudiliğin ortak duası olan "*Cantus Firmus*"un yer almasıdır. Bestenin yapılışı Temmuz ayına, adı geçen kardeşlerin ölümü Kasım ayına denk geldiğine göre bu bestenin bu kardeşler

için yapılmış olduğu söylenemez. Çağının hem dinî, hem de günlük müzik unsurlarını içeren bu yapıt, birçok müzik otoritesi tarafından onun en başarılı masonik beste olarak gösterilmekte ve kendisinin masonik düşünce sistemini, Üstad Mason derecesinin ölüm kavramına bakışını olağanüstü bir başarı ile yansıttığı savunulmaktadır.

Şimdi, büyük ustanın ölüm kavramı üstüne düşüncelerini yansıtan, babasının ağır hasta olduğu haberini aldığı -ki Leopold Mozart iyileşmiyerek 26 Mayıs'da öldü- 4 Nisan 1787 tarihinde yazdığı mektupdaki birkaç çümlesine göz atalım: *"Ölüm yaşamımızın gerçek amacı olduğuna göre, bir kaç yıldır insanın bu hakikî ve en iyi arkadaşı ile tanışıklık içindeyim. Görünümü beni artık hiç korkutmuyor, aksine sükûn ve huzur veriyor. Gerçek mutluluğun anahtarının O olduğunu anlamamı bana sağladığı için Yaradanıma şükrediyorum. Ne denli genç olursam olayım, her akşam yatarken ertesi gün hayatta olamayabileceğimi kesinlikle düşünüyorum.* (2) Unutmamalıdır ki bu mektubu yazdığı zaman Ammedeus henüz 31 yaşında idi. Tüm modern dinlerde olduğu gibi Hristiyanlıkta da ölümden sonra insan, ya cennete kabul edilerek ödüllendirilir veya cehenneme giderek cezalandırılır. Hayatta iken kendisi için hangisinin uygun görüleceği kesinlikle belli değildir. Oysa masonik öğreti, insan oğlunun kaçınılmaz sonu olan ölümden, ölümsüzlüğe geçilebileceğini ve ölümün yalnızca ebedî doğuya geçiş olduğunu savunmaktadır. Bu, korkutucu olmayan düşüncenin Mozart'ı bir hayli etkilediği, gerek bu mektubunda, gerekse *"Sihirli Flüt"* operasında kolayca görülebilir. (2)

1785 yılı Avusturya masonları için gerçek bir "geceyarısı" oldu. İmparator II. Joseph, 11 Aralık'da verdiği emirle Viyana'daki loca sayısının üçe indirilmesini ve tutanaklarının düzenli olarak polise teslim edilmesini istedi. Büyük olasılıkla masonların gereğinden çok güçlendiklerini ve çalışmalarının kontrol altına alınması gereğini düşünmüştü. Bu emirle onları ufaltmak, üye sayısını azaltmak ve aralarında tedirginlik yaratarak localara devamı önlemeyi planlamıştı. Bunda başarılı da oldu, Viyana'da mason sayısı aniden %50'lere düştü. 28 Aralık 1785'de Viyana mason localarının durumu şu idi: *"Zur wahren Harmonie"* (Gerçek Umut), *"Palmbaum"* (Palmiye) ve *"Drei Adler"* (Üç Kartal) locaları ile birleşerek *"Zur Wahrheit"* (Gerçeklik) Locasını, Mozart'ın Locası *"Zur Wohltätigkeit"* (İyilikseverlik), artı *"Zur gekrönte Hoffnung"* (Taçlandırılmış Umut) ve *"Drei Feuern"* (Üç Alev) locaları birleşerek *"Zur neugekröte Hoffnung"* (Yeni Taçlandırılmış Umut) Locasını oluşturdular. Her iki loca da, kendi istekleri ile mat-

(2) Bu, Mozart'ın masonik içerikli olduğu söylenebilen pek az mektubundan biridir.

rikül sayılarını 180'ere indirdiler. Ignaz von Born "Gerçeklik" Locası'nın Üstadı Muhteremliğine seçilmesine karşın Ağustos 1786'da istifa etti.

Mozart'ın "Yeni Taçlandırılmış Umut" Locası ilk toplantısını 14 Ocak 1786 günü gerçekleştirdi. Bu toplantı için Mozart, biri "loca açılış müziği KV 483" -Localarımızda görevliler Mâbede girerken dinlediğimiz müziktir-, diğeri "*Loca Kapanış Müziği KV 484*" olmak üzere iki kantat besteledi. Her iki basit şarkı da solo ses ve üç sesli erkek koro içindir. Sözleri Augustin Veith Edler von Schlittersberg kardeşe aittir. 1789 başında Mozart, "*Zur Eröffnung der Meisterloge*" (Üstad Derecesi Çalışmasının Açılışı) ve "*Zur Schluss der Meisterloge*" (Üstad Derecesi Çalışmasının Kapanışı) başlıklı iki şarkı daha bestelemiş olmasına karşın ne yazık ki bu yapıtlar kaybolmuştur.

"*Taçlandırılmış Umut*" -"yeni" kelimesi sonradan iptal edilmiştir- Locasına Mozart son olarak 18 Kasım 1791 yılında katılmıştır. O dönemde locanın Üstadı Muhterem Esterhazy Kontu Johann idi. Mozart'ın katıldığı bu son toplantıda "Küçük Bir Mason Kantatı KV 623" başlıkla ölümsüz yapıtı seslendirildi. Bu gün aday nura kavuşurken çalınmakta olan bu yapıt o dönemde Taçlandırılmış Umut Locasının yeni Mâbedinin açılış nedeni ile bir "Şükran Duası" olarak sunulmuştur. Yorumlandığı zaman büyük beğeni kazanan bu yapıtı için Mozart, "*Kantatımı nasıl çalgınlar gibi övdüler? Daha iyi şeyler yapmış olduğumu bilmesem, onun en iyi bestem olduğunu düşünürüm.*" demektir. (3) Kantat yaşama sevincini, çalışma birliği, insanlık sevgisini ve insanlığın geleceğine beslenen umudu dile getirir. Şiirin yazarının Emmanuel Schikaneder veya Giesecke olduğu sanılmaktadır. Yaylı çalgılar, flüt, iki obua, ve iki korno eşliğinde iki tenor ve bir bas solistin yer aldığı üç partili erkekler korusu için bestelenmiştir. Kendisinin "tamamlanmış son eseri olan" bu kantatı 15 Kasım'da, yâni ölümünden sadece 3 hafta önce besteleyip tamamladığı düşünülürse, onun mason mesleğini ne denli benimsediğini görebiliriz. Mozart'ın ölümünden sonra bu kantat, geliri dul eşi Constanze'ye verilmek üzere, Loca tarafından bastırılmıştır. "Küçük Bir Mason Kantatı"nın eki olarak da kabul edilen, Köchel listesinde 623A olarak numaralanan bir kantat daha vardır ki adı "Kettenlied" (Zincir Şarkısı)dır. Adından da anlaşılacağı gibi kardeşlik zinciri kurulurken söylenmek üzere bestelenmiştir.

ZOR YILLAR VE ÖLÜM:

Mozart'ın hesap kitapla hiç arası olmadı. Eşi Constanze de aynı tondan çalınca ailenin hiç bitmeyen ekonomik sorunları 1788'den başlayarak dayanılmaz boyutlara ulaştı. Dokuz yıl boyunca 6 kez ev değiş-

tirmek zorunda kalmışdı. Borçlanmaktan başka şansının olmadığı inancında olduğunu 17 Haziran 1788'de, bir tüccar ve "*Gerçek Uyum*" Locası Hazine Emmini olan Kardeş Michael Puchberger'e yazdığı mektuptan anlıyoruz: "*Bir iki yıl sonra faizi ile birlikde ödenmek üzere, ikibin guldene acil gereksinimin var. Eğer bu kadar parayı verecek durumda değilseniz, hiç olmazsa yarın için bana 200 gulden yollayın... Mektubumu size bağlılığının belgesi olarak kabul ediniz ve yaşam boyu dostum ve kardeşim olarak kalınız. Ben mezara kadar sizin dostunuz ve kardeşiniz kalacağım*" (4) Puchberger Kardeş istediği 200 gulden'i ona yollar. Ama uzun vâdeli ricasını duymamazlıktan gelir. Zaten, parayı isteme şeklinden Usta'nın hesap kitap konusunda ne denli ciddi olduğu belli oluyor. Doğal olarak bunu Puchberger de biliyordu ve olasıdır ki bu nedenle büyük borç arzusunu yerine getirmedi. Sanırım onu suçlamamak gerekir. Puchberger'in bu şekilde gıdım gıdım yardımını Mozart yatağa düşünceye kadar devam etti. Bu paraların geri ödenip ödenmediğini kesin olarak bilemiyoruz. Ancak George Nissen'e (3) göre, Puchberger bu paraları geri istemek için Mozart'ın ölümünden sonra Contanze'nin ekonomik olarak toparlanmasını beklemiştir.

"Mozart'ın Viyana'da soylulardan ve burjuvalardan bir hayli tanıdığı olmasına karşın, borç konusunda Puchberger ve bir iki kişi dışında kimseyle ilişki kurmamıştır." Bu bir iki kişiden biri de locaya yeni kabul edilmiş olan Franz Hofdemer'dir. Ona yazdığı Mart 1789 tarihli ve "*gelecek ayın 20'sine kadar 100 gulden*" borç isteyen mektubu elimizdedir.

Çocukluğundan beri her yıl onlarca besteye imzasını atan usta, artık yorulmaktadır. 1790'da bir yıl boyunca tamamladığı yapıtların sayısı ancak yedidir. Yıllardır gerginliklerle dövüşen Mozart'ın ruhsal sağlığı günden güne bozulmakta, parasal yönden durumu kötülemektedir.

Ve yıl 1791, Amedeus'un son yaşam yılı. Bu yılın başında, 35 yaşındaki usta henüz hasta değildir, ama çok yorgundur. Her zamanki gibi parasızdır. Yarınına güvenmemek, yarın ne olacağını bilmemek onu iyice germektedir. Buna rağmen, Mozart bu yıl bestelediği diğer büyük yapıtların yanında "*Sihirli Flüt*" operasını tamamlar.

Mozart'ın sağlığı giderek bozulur ve sonunda 20 Kasım'da yatağa düşer. 4 Aralık günü baldızı Sophie, ölmekte olan bu adam için bir rahip çağırmak ister. Ancak isteği kilise tarafından kabul görmez. 5 Aralık 1791'de gece saat 0.55'te ölür. Türkçe olarak hakkında inanılma-

(3) George Nissen, Constanze'nin Mozart'ın ölümünden sonra evlendiği ikinci eşidir.

yacak kadar az kitap olmasına karşı, Mozart'ın ölümü üzerine bile çok yazılmış, çok araştırma yapılmıştır. Ölümünden sanro naaşının şişmesinden ötürü zehirlenerek öldürüldüğü konusunda savlar ortaya atılmıştır. Şüpheliler mi? Kimler yoktur ki? Saray besteci Salieri, karısına ders verdiği yüksek devlet görevlisi Franz Hofdemer, masonlar, yahudiler vs. vs. Ancak bunların hiç biri varsayımdan öteye gitmemiştir. Doktoruna göre ölüm nedeni aşırı yorgunluk, soğuk algınlığı ve fazla alkolün neden olduğu böbrek iltahaplanmasıdır.

Bir bakıma parasızlık yüzünden, bir bakıma ise mason kardeşi Baron van Swieten'in önerisi ile, karısı Constanze'nin -yoksullar için yapılan türden değil ama- üçüncü sınıf bir cenaze törenini yaptırması, öldüğü gün defnedilmesi zorunlu iken ancak ertesi gün saat 15.00'de defnedilebilmesi, Viyana'nın varoşlarındaki, küçük St. Stephans Katedralindeki törene yalnız birkaç arkadaşının gelmesi, kiliseden bir hayli uzakdaki St Marx Mezarlığına ise papaz ve eşi dahil hiç kimsenin gelmemesi, toplu bir mezarlığa alel acele gömülmesi, mezarının başına bir haç bile konulmaması, tam nerede gömülü olduğunu hâlâ kimse'nin bilmemesi, Mozart'ın yaşamının, inanılması güç, dramatik noktasıdır. Cenâze günü Viyana'da fırtınaların koptuğu, yağmur yağdığı, şimşeklerin çıktığı yazılmıştır hep. Oysa hâlâ arşivlerde var olan o günkü Viyana meteoroloji bülteni "puslu ama yumuşak" bir hava olduğunu, "sıcaklığın +2 ile 3C° civarında, rüzgârın ise doğudan hafif estiğini" belirtmektedir. O günlerde Viyana'da kolera salgını baş göstermesini, bu nedenle cenaze törenlerinin polis tarafından kısıtlanması, bu dramatik olay için geçerli bir neden sayabilmeyiz?

İşte bu dramın yaşandığı yıl olan 1791'de Mozart bir masaldan yola çıkarak son operasının besteledi: *"Sihirli Flüt"*.

BİR MASAL: "SİHİRLİ FLÜT"

Bir varmış bir yokmuş. Bir zamanlar ülkenin birinde Tamino isimli yakışıklı bir prens yaşamış. Günlerden bir gün ormanda dolaşırken, karşısına büyük bir yılan çıkmış. Kaçıp kurtulmaya çalışırken düşüp bayılmış. Bu arada, aynı bölgede hüküm süren Gece Kraliçesinin oradan geçmekte olan üç nedimesi, durumu görüp yılanı, gümüş mızrakları ile öldürmüşler, prensi kurtarmışlar. Kurtarmışlar ama prensin güzelliğinden de etkilenmişler. Gidip bu güzel adamdan kraliçelerini haberdar etmeye karar vermişler.

Onlar yanından ayrıldıktan sonra kendine gelen prens, canavarın yanında ölü olarak yatmakta olduğunu görmüş. Kendisini kimin kurtarmış olabileceğini düşünürken bir de ne görsün, karşısında

başdan aşağı kuş kılığına girmiş garip bir adam durmuyor mu? Adam adının Papageno ⁽⁴⁾ olduğunu, canavarı da kendisinin öldürdüğünü söylemiş. Oysa adamın işi kuş tutmak, tuttuğu kuşları da yiyecek içecek karşılığında Gece Kraliçesi'ne teslim etmekmiş. Ancak Papageno'nun yalanı üç nedimenin geri dönmesi ile ortaya çıkmış. Nedimeler prens, güzel bir genç kızın resmini göstermişler. Bu, Güneş Tapınağının hâkimi sihirbaz Sarastro tarafından kaçırılan Gece Kraliçesi'nin kızı, Pamina'nın resmiymiş. Gece Kraliçesi, prensin kızını kurtarması halinde onu prens vermeye söz vermiş. Prens resmi görür görmez kıza aşık olduğu için, öneriyi hemen kabul etmiş. Kraliçe ona yardımcı olarak Papageno, yol gösterecek üç çocuk ve bir sihirli flüt ile sihirli çan vermiş, böylece prens ve Papageno prensesi kurtarmak için yola koyulmuşlar, sonunda da sihirbazın bulunduğu tapınağı bulmuşlar. Burada Papageno ile birlikte sevdiği kıızı bulan prens, tam hep beraber kaçacakken, Sarastro tarafından yakalanmış. Prens, prenses ve Papageno, Sarastro'ya neden kaçmak istediklerini anlatmışlar. Sarastro bu açıklamayı anlaşılır bularak onları bağışlamış. Bağışlamış bağışlamasına ama prens Tamino ile Papageno'nun, gözleri bağlanarak bazı sınavlardan geçeceklerini bildirmiş.

Kendilerine uygulanacak olan sınavı bekleyen kuş avcısı zavallı Papageno, açlıktan ve susuzluktan dili damağına yapışmışken, bir de karşısına sevgilisi Papagena çıkınca artık dayanamamış dili iyice çözülmüştü ve böylece sınavı daha baştan kaybetmiş. Prens ise, ona sevgilisinin kendisi ile konuşmadığı için sitem etmesine rağmen, ketûmiyetini bozmamış ve sınavın ilk bölümünü geçmişti. Bundan sonraki sınavlara hazırlanıyormuş ki sevgilisi prenses de onunla beraber sınava girmeye karar vermişti. İki sevgili, ateş ve su sınavlarını başarıyla vermişler ve güneş tapınağına girmeye hak kazanmışlar.

Aslında Sarastro'nun uşağı olan, kötü yürekli zenci Manostatatos'un öncülüğünde Gece Kraliçesi'nin nedimlerinin güneş tapınağına son bir kez daha girme denemeleri de püskürtüldükten sonra Sarastro, İyiliğin, kötülüğü yendiğini belirterek iki sevgiliyi birleştirmiş.

Böylece, onlar muratlarına ermişler.

İşte "*Sihirli Flüt*" operasının librettosu -ki ileride daha geniş irdeliyeceğiz- salt konu olarak bakıldığında, biraz lirik, biraz komik, bir hayli soyut, deli saçması bir masal olarak görülürse de, masonik açıdan bakıldığında olay hiç basit değildir. "*Sihirli Flüt*", Dünya müzik tarihinin önemli yapıtlarından biri olmakla kalmayıp, Dünya Mason tarihinin de en önemli sanat yapıtıdır. Biraz önce aktardığım basit

(4) **Papageno**, Almanca *papağan* kelimesinin karşıtı olan *Papagei* kelimesinden türetilmiştir.

masaldan nasıl böyle bir baş yapıt çıktı dersenez, bunun nedenini kuşkusuz Mozart'ın müzik dehâsında aramak gerekir Eger bu masal Mozart gibi bir dâhi yerine sıradan bir besteci tarafından bestelenmiş olsa idi, şimdi böyle bir yapıtın varlığından bile haberimiz olmayabilirdi. Kaldı ki sıradan dinleyiciler için operanın librettosu, Goethe'nin ve Mozart'ın açıklamalarına karşın, hâlâ ne dediği belirsiz bir saçmalıklar paketidir. Goethe "**Sihirli Flüt**" konusunda: "*Halkın, haricilerin, yalnızca gösterinin, operanın, ihtişamından zevk alması yeterlidir. Diğer taraftan onun önemi inisiye edilenlerin -masonların- gözlerinden kaçmayacaktır.*" (5) yorumunu yapıyor. Mozart ise, 8 Ekim 1791'de karısı Contanze'ye yazdığı mektupda yine bu konu ile ilgili şunları aktarıyor. Kendisi, konukları ile birlikte, operayı izlerken, yanındaki locada orutan bir adamın konuyu hiç anlamadığını fark ediyor. "*Önce sabırla adamın dikkatini bazı bölümlere çekmeye çalıştım. Ama adam herşeye gülüyordu. Doğal olarak daha fazla dayanamadım. Ona kendisinin bir Papageno olduğunu söyledim ve işi bitirdim. Ama bu ahmağın benim ne demek istediğimi anlayabildiğini zammemiyorum.*" (6) diyor. Bu da gösteriyor ki işin başından beri libretto ile ilgili ikilem sürmekte ve o sıradan insanlar için -ki yapıtıda Papageno bu grubu simgelemektedir- gülünç bir saçmalaktan başka birşey değildir. (1)

Pek iyi, bu hemen kimsenin bir şey anlamadığı öykü nereden esinlenerek yazıldı ve ne gibi evreler geçirdi. Bu konuda kimine söylenti diyebileceğimiz, ama kiminin ne doğruluğu kuşku götürmeyen çeşitli söylem, bilgi ve belgeler var elimizde. Hemen başlangıçta şunu belirtelim ki öykünün kökeni "*Lulu veya sihirli flüt*" isimli bir Doğu masalına uzanıyor. Masal *Christoph Martin Wieland*'ın bir çok yazardan derlediği ve 1786'da yayınlanan *Cinistan* isimli Doğu masalları antolojisinden alınmış. Evet öykü bu masaldan alınmış, ama öyle değişikliklere uğramış ki sonunda "alınmış" kelimesi yerine "bu masaldan esinlenmiş" demek daha gerçekçi oluyor. Bu masalın orijinalini anlatmak yerine yapılan değişikliklere şöyle bir göz gezdirelim. Öncelikle, baş kahramanımız prensin adı Tamino değil, Lulu. Kendisi Horasan

(5) Kendisi de Mason olan Goethe, "**Sihirli Flüt**"ün devamını yazmayı düşünmüşse de, bu gerçekleşmemiştir. Goethe'nin, bu yapıtdaki anlamsızlık ile felsefe arasındaki olağanüstü dengiyi kuramadığı söylenir.

(6) "**Sihirli Flüt**"le ilgili bir başka söylenti ise, bu operanın bir çok masonik gizi açığa vurduğu için, Mozart-Antonio Salieri tarafından değil ama-mason tarafından zehirlenerek öldürülmüştür. Bu sav ince Nazi Almanyası'nda ortaya atılmış, 1958'de resimli bir Viyada kitabında ve ünlü Mozart uzmanı Otto Erich Deutsch'un 1964'de Salzburg'da yaptığı halka açık bir konuşmada yinelenmiştir. (CHAILLEY, Syf 8)

kralının oğlu. Gece Kraliçesi kötü kalpli değil, iyi kalpli bir peri, adı da Perifirime. Bizim öykümüzde erdemli, ermiş Sarastro, masalda aslında Kaşmer krallığında yaşayan kötü kalpli bir büyücü ve adı da Dilsen-buin'dir. Şunu hatırlatalım ki, operanın birinci perdesinde de Gece Kraliçesi iyi kalpli bir peri, Sarastro ise kötü kalpli bir sihirbazdır. Nasıl olursa olur ikinci perdede bu iki karakterin rolleri 180 derece değişir. Kaçırılan şey masalda perinin kızı değil, periye ait olan tılsımlı bir kılıçtır. Operada sıradan bir insan olarak, çok önemli bir rolü olan kuş adam Papageno ise masalda hiç yoktur. Operaya adını veren ama ancak zaman zaman bir rolü olan "**Sihirli Flüt**" masalda da vardır ve hemen her işi o ve sihirli bir yüzük başarır. Perinin kızı Pamina değil Sidi'dir ve Sidi, tılsımlı kılıcı geri alması halinde prense ödül olarak verir.

Bunun dışında yapıtta Hensler'in "*Das Sonnefest der Brahminen*" (Brahmanlılar Güneş Bayramı) isimli yapıtından, Abbé Terrasson'un "Séthos" isimli kitabından -hattâ bazı bölümleri aynen kullanarak-, Wranitzky'nin "*Oberon*" operasından, Gebler'in "*König Thomas*" (Kral Thomas) dramından, hattâ Shakespeare'in "*Fırtınasından* izler bulmak olasıdır. (6)

Şimdi esas masaldaki değişikliklerin neden, nasıl ve kimler tarafından yapıldığında bakmamız gerekiyor. Çünkü bu değişikliklerin sonucu ortaya yoğun bir masonik anlatı çıkıyor.

Aslında "**Sihirli Flüt**"ün librettosu saf ve salt bir masal olarak hazırlanmaya başlanmıştı. Bunu birinci perdenin finaline kadar rahatlıkla izleyebiliriz. Buraya kadar, bir iki ilâve ve değişikliğin dışında ana konu ve karakterler orjinal masala uymaktadır. Gece Kraliçesi iyiliği, Güneş Tapınağının Büyücüsü -veya rahibi- kötülüğü simgeler. Prens Tamino iyiliğin ve sevginin hizmetindedir. Ama birinci perdenin finali ile birlikde herşey tersine döner. İyi kalpli Gece Kraliçesi âniden kötülüğü, dogmayı, kini, karanlığı simgelerken, kötü kalpli rahip Sarastro erdemi, iyiliği, sevgiyi ve aydınlığı simgelemeye başlar. Artık tüm anlatılar ve eylemler masoniktir. Librettonun kendi içinde inanılmaz bir ikilem ortaya çıkar. Operanın iki ayrı öyküden oluştuğu bile iddia edilebilir. (7) Konuya daha yeni yeni ısınmaya başlayan seyircinin aklı, bu çelişkiden ötürü -haklı olarak- iyiden iyiye karışır. İşte bu tutarsız lib-

(7) Libretto Schikaner tarafından yazılmaya başlandıktan kısa süre sonra öğrenildi ki, aynı konu başkaları tarafından da çalışılmış ve Viyana'da, Leopold Städter tiyatrosunda, Wenzel Müller'in müziği ile, "*Sihirli Kanun*" adıyla sahnelenmeye başlanmıştı (23).. Schikanader'in bu olayı öğrendikten sonra anlamsız bir rekabeti önlemek için, operanın devamını tamamen değiştirmiş olabileceği söylenmektedir.

retto -asında oldukça deneyimli bir tiyatro adamı olan- o zaman Viyana'daki Widen Tiyatrosunun işletmecisi ve müdürü de olan Emanuel Schikaneder'e aittir veya şöyle de diyebiliriz, Librettonun altındaki imza Schikaneder'e aittir. Çünkü librettonun sahibi ile ilgili de çeşitli savlar vardır. Librettoyla ilgili, gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak, Mozart'ın kendisi başta olmak üzere, Ignaz von Born ve Gisecke gibi bir çok isim anılmaktadır.

"**Sihirli Flüt**"ün oynandığı yıl Schikaneder kırküç yaşında idi. 2 Ekim 1788'de Regensburg vadisindeki "Üç Kaseye Ulaşan" locasında masonluğa kabul edilmişti. (8) Ancak Mozart'la mason olmadan önce de tanışıyorlardı. Onunla arkadaşlığı, Mozart ailesinin Salzburg'daki evlerinde konuk olarak sık sık bulunmaya başladığı 1780 yılında dayanmaktadır. (7) Önceleri kemancılık yapan Schikaneder, daha sonra genellikle jön rolleri oynadığı aktörlükde karar kılmış, önce gezginci tiyatrolar kurmuş, sonra da Widen Tiyatrosunu kiraliyarak onun başına geçmiştir. İşte bu tiyatroyu yönetirken, 1790 yılının Eylül ayında "**Sihirli Flüt**" operası ile ilgili projesini Mozart'a götürür. Almanca bir opera yazmak Mozart'ın öteden beri düşlediği bir çalışmaydı. (9) Ancak şimdiye kadar hiç masal bestelediği gibi, bestelediği tüm operalarda ahlaki veya toplumsal düşüncelere yer verilmişti. Masalda ise bunlardan eser yoktu. Olasıdır ki, bu nedenle ve her iki adamın da mason olmasından ötürü masala masonik bir şekil verilmesine karar verildi. Mozart, Schikaneder'i, o dönemde masonik sembolizmin ustası ve Viyana'daki locaların saygın Büyük Üstadı, bilgin Ignaz von Born ile tanıştırdı. Büyük bir olasılıkla von Born, onlara inisiyasyon ile ilgili detaylı bilgiler verdiği gibi, 1731 yılında Terrasson'un yazdığı Séthos isimli kitabı okumaların önermiştir. Bu fransızca kitap Antik Mısır'ın inisiyasyon törenlerini anlatmakla kalmamış ondokuzuncu yüz yıla kadar bu konuda bilimsel bir referans kitabı da olmuştur. Söylenen odur ki, bu kitap o dönemde Viyana'daki tüm localarda bulundurulmakta idi. (20) Operanın planının ve ana hatlarının Séthos'dan çok etkilenmiş, üstünde çok çalışmış olan von Born üstadın hasta yatağının başında hazırlandığını düşünmek yanlış olmaz. Kuşkusuz libterrotun yazarı (veya yazarları) Séthos'un dışında Apuleius, Diodorus, Sicutus ve Lucian'ın yazılarını da okumuşlardı. Operanın çalışmaları sırasında Born öldü. Ancak gerek Schikaneder'in gerekse Mozart'ın "Sihirli Flüt"ün en önemli Masonik karakteri olan Güneş Tapınağı Rahibi Sa-

(8) Bir çok yazar Schikaneder'in başarısız bir Mason olduğu ve sorumsuz davranışları nedeni ile kısa bir süre dernekden kovulduğu konusunda hemfikirler. Hatta Challey, onun locanın 4 Mayıs 1789'da kovulduğunu ve ustad derecesine yükseltilmediğini söyler.

(9) "Sihirli Flüt" orijinali Almanca olan ilk operadır.

rastro'yu üstadları Ignaz von Born'la özdeşleştirmeleri çok belirgin-
dir. Hattâ M.A. Zille'nin 1866 yılında yayınlanan masonik bir yazısın-
da Schikaneder'in operadaki karakterlerinin gerçek karakterler oldu-
ğu, Prens Tamino'nun İmparator II. Josef'i, sevgilisi Pamina'nın Viya-
nalıları, Sarastro'nun Ignaz von Born'u ve Gece Kraliçesi'nin de Krali-
çe Maria Theresa'yı simgelediği savunulmaktadır.

"**Sihirli Flüt**"ün librettosuna karışmış olan bir başka mason ⁽¹⁰⁾ ise,
dramaturg, hukukçu ve minerolojist ⁽¹¹⁾ olan, Giesecke adıyla tanına
Johann Georg Metzler'dir (8) O dönemde kendisi, Schikaneder'in
kadrosunda oyuncu idi. 1789 yılında, yine Wieland'ın Cinistan kita-
bından aldığı *Oberon der Elfenkönig* isimli masalı librettoya dönüş-
türmüştü. Her ne kadar librettouy Schikaneder imzalamış ve prodük-
siyonu gerçekleştirmiş olsa da, onun yalnız metindeki gülünç bölüm-
leri, hattâ yalnız Papageno'nun partiyonlarını yazdığı, buna kar-
şılık geri kalanının Giesecke tarafından oluşturulduğu, ısrarla Gie-
secke'nin kendisi ve bazı araştırmacılar tarafından savunulmaktadır.
⁽¹²⁾ Gerçekden de Papageno'nun partilerinin ruhu geri kalanından
önemli farklılıklar gösterir.

Bu durumda, librettonun von Born'un yönlendirmesi ve Mozart'ın gö-
zetimi altında Schikaneder ve Giesecke'nin anonim eserleri olduğunu
söylemek yanlış mı olur, acaba? Ama masonik bölümlerde bu dört
adam arasında en çok Mozart'ın etkili olduğu savı çok yanıltıcı olmaz.
Çünkü, her ne kadar von Born masonik açıdan konunun ustası ise de,
bu çalışma sırasında bir hayli hasta olduğunu, Schikaneder'in çok da
başarılı bir masonik hayatı olmadığını, Giesecke'nin ise o dönemde
mason olup olmadığı konusunda kuşkular olduğunu, ⁽¹³⁾ buna karşılık
Mozart'ın çok düzenli bir mason olduğunu biliyoruz.

OSİRİS EFSANESİ

Burada duralım ve "**Sihirli Flüt**"ün librettosunu irdelemeyi sürdür-
meden önce, Antik Mısıra uğrayalım ve **Osiris** ile **İsis** efsanelerine,
bunların inisiyasyon törenlerine özet olarak bir göz atalım. Çünkü Ig-

(10) Giesecke'nin 1790'lı yıllarda mason olduğuna dair elimizde kanıt yol. İsimli tel-
lerde çok daha sonra görülüyor.

(11) Giesecke ileriki yıllarda Viyana'dan ayrılıp Dublin'e göçmüş ve bu arada üni-
versitede mineroloji profesörlüğü yapmıştır.

(12) Bu sav 1951 yılında Egon KOMORZYNSKI'nin Schikaneder hakkındaki ince-
lemesine çürütülmeye çalışılmıştır.

(13) James Stevens CARL, "Zur gekrönte Hofnung" Locasının 1790 yılındaki ülke
listesinde, Mozart'la birlikte, Giesecke'nin de isminin olduğunu yazıyor.

naz von Born'nun yadsınamaz araştırmaları ve yönlendirmeleri ile gerek 18.yüz yıl Masonluğu, gerekse "*Sihirli Flüt*" bu kültürden yoğun bir şekilde etkilenmiştir.

Cihangir GENER (9) Ezoterik Doktrinler Tarihi kitabında -Hans Stephan Stantesson'dan alıntı ile- **Osiris**'in öyküsünü şöyle anlatmaktadır: *Atlantis*'de rahipler, kendi güçlerini arttırmak için (tek tanrılı) ana dini yozlaştırmayı kendi çıkarlarına uygun bulmuşlardı. (Bu) **Osiris**'in ortaya çıkışına kadar sürdü. Naacal tabletlerinden ikisi, günümüzden 22 bin yıl önce Atlantis'te doğan bu büyük dehâya ayrılmıştır. Tabletler göre **Osiris** genç yaşında doğduğu yeri terk ederek Mu'ya gitti ve burada "Bilgelik Okulları"ndan birine girdi. "Üstad rahip ve kutsal kardeş" ünvanını alıncaya kadar burada kalan **Osiris**, dini bir reform başlatmak göreviyle ülkesine geri döndü. Yozlaşmış Atlantis dinine ve rahipler sınıfına karşı kavaş açan **Osiris**, güçlü kişiliği ile halkı da yanına aldı ve yozlaşmış rahipleri, itibarını yitiren mâbetlerden temizledi. Ölünceye kadar ülkesinin ruhanî lideri olan **Osiris**, kendine teklif edilen imparatorluk ünvanını reddetti. Öldükten sonra izleyenler ve râhip kardeşleri onun anısına, yaydığı dine "**Osiris Dini**" adını verdiler. **Osiris** adının Mısır'a Hermes (Toth / İdris) tarafından getirildiği, ancak zaman içinde bu dinin yozlaşması ile **Osiris**'in de ilkel tanrılardan biri haline dönüştüğü sanılmaktadır."

Buna kardışlık **Mısır Tanrı Kralların Efsanelerine** (veya Ölüler Kitabı) göre ise, **Osiris**'den önceki tanrılar ölmemişler, ama insanların onlara minnet duymamış olmalarından, onların öğretilerini benimseyip uygulamamış olmalarından ötürü, yorgun, umutsuz ve cesaretleri kırılmış olarak gökyüzüne dönmüşlerdir. Aralarında yalnız daha insalcıl bir tanrı olan, acıyı ve ölümü onlarla paylaşmayı kabul eden **Osiris** insanları eğitmeyi başarmıştır. İyiliksever ve bilge bir hükümdar olarak da anılan bir yandan karısı ve aynı zamanda kızkardeşi olan **İsis**'in büyüleyici güzelliği, öte yandan kendi bilgisiyle halkın o zamana kadar tanımadığı uygarlığı onlara sunmuştur. **İsis** onlara toprağı işlemeyi, buğdaydan un ve ekmek yapmayı; **Osiris** ise savaşlara son verip, üzüm ve arpa yetiştirmeyi, şarap ve bira yapmayı, mâdenleri işlemeyi, sanatı ve zanaati, adâleti öğretmiştir.

Yönetiminin 28. yılında **Osiris**, acımasız bir tanrı olan kardeşi Seth tarafından öldürülür. Habeş kraliçesi Aso'nun verdiği danışıklı bir sözle Seth, 72 taraftarı ile birlikde, özel olarak **Osiris** için hazırlattığı çok süslü bir sandığa onu hileyle kapatmayı başarır. Daha sonra Nil'e atılan sandık Tanis boğazından geçerek Akdeniz'e çıkar, Fenike'de Biblos kentinde, bir fıravun inciri ağacı altında karaya vurur. Ağaç büyüyüp gelişerek sandığı içine alır. Bir gün bu ağacı görüp hayran kalan Biblos kralı onu kestirerek sarayına sütun yaptırır.

İsis ise, önce yasa bürünür ve sonra sandığı aramaya başlar. Sandığın başına gelenleri öğrenince Biblos kentine gider. Kraliçe ile yakın dostluk kurar ve içinde ne olduğunu bildiği sütunu ondan ister. Sütununu kırıp sandığı açan **İsis Osiris**'in cesedine ile beraber Mısır'a geri döner ve onu gizler. Efsanede bundan sonra **Seth**'in avlanırken sandığı tekrar nasıl bulduğunu, **Osiris**'in cesedini 14 parçaya ayırarak tüm Mısır ülkesine nasıl dağıttığı, **İsis**'in arama işine yeniden giriştiği, bir balığın yuttuğu üreme organı dışında tüm parçaları bulduğu ve cesed üzerine yaptığı sihirli törenle onu tekrar hayata döndürdüğünü anlatır. Yeniden yaşama dönmesine karşı **Osiris**, yeryüzünde kalmaz, "batı bölgesi veya aşağı bölge" denen **Khet-Amenti**'nin, yani bedenden ayrılan ruhların gittiği bölgenin kralı olur. Bu arada **İsis**, ölü **Osiris**'den sihirle hamile kalma yolunu bulmuş ve **Horus** isimli bir oğula sahip olmuştur. **Horus**, **Delta**'nın bataklıklarında gözlerden uzak büyür ve amcası **Seth** ile nasıl başa çıkacağı kendisine öğretilir. **Horus**, kendisinin **Osiris**'in yasal oğlu olduğunu kanıtlayabilmek ve babasının öcünü almak için amcası ile yıllarca dövüşür. Sonunda onu altederek annesi **İsis**'e teslim eder. Ama tanrıça öç almak yerine **Seth**'i bağışlar. **Seth** boş durmaz, bur kez **Horus**'un gayrimeşru olduğu, bu nedenle taht üzerinde hakkı olmadığı savı ile tanrıları mahkemeye çağırır. Bu doğum şekli ve gayri meşruluk savı bana **Aziz Meryem**'in **Kutsal Ruh**'dan **İsa**'ya hamile kalmasını çağrıştırıyor. Mahkeme 80 yıl sürer, sonuçta **Horus**, **Osiris**'in oğlu olarak tanınır.

Burada şu da eklenmelidir ki, operadaki **Sarastro** karakteri **Osiris** ile, Gece Kraliçesi karakteri ise **Seth** ile de zaman zaman özdeşleştirilmişlerdir. (10)

İşte **Mozart**'ın **Sihirli Flüt** operasının, birinci perdesinin bir bölümünün, ikinci perdesinin tamamının geçtiği kutsal alandaki güneş tapınağında adı sıkça geçen **Osiris** ve **İsis**'in efsanelerini **ÖLÜLER KİTABI**'nda anlatılan (11-12-13) çok kısa özeti budur.

Mısırologlar **Osiris**'deki nesnel ve dinsel ikileme dikkat çekmektedirler; **Osiris** bir tanrıdır; ama **Osiris** aynı zamanda bir ölümlüdür, yani insandır. Tanrısal kişiliği ile, bazı özelliklerini bir kenara koyarsak, Mısır tanrıları öğretilerindeki geleneksel yerini almıştır. Nesnel kişilik ise, ölümlü insana dinsel, hattâ tanrısal özellik kazandırmaktadır. **Osiris**'in kaderinde -sıradan her insanda olduğu gibi- ölüm vardır. **Osiris**'in sâyesindedir ki, insan kişi olarak tanrı katına yükseltilmiştir. O dönemden kalmış birçok metinden edinilen izlenim, Mısırlı'nın da **Osiris**'i, öncelikle etten-kemikten tarihî bir kişilik olarak tanımış ve inanmış olmasıdır. O halkın tanrısıdır. **Osiris**'in kimliğinde, insan beyni ölümden ölümsüzlüğü, daha sonra da tanrılaşmayı bulmuştur. (10)

İNİSİYASYON

Şimdi bu kez **Osiris** rahip adaylarının inisiyasyon törenlerine de bir göz atmak ve operadaki benzeri törenle kıyaslamak için sanırım gerekli olacaktır.

ÖLÜLER KİTABI'nın anlattığına göre Osiris töreni şöyle bir ritüel izler: (9 ve 15)

Adayın gözleri bağlanır, dişiliğin simgesi İsis'in yüzü örtülü heykeli-nin önüne gelinir ve adaya "Zaaf sonucu mu, yoksa çıkar beklentisiyle mi?" gelindiği sorulur, eğer beklentilerle geldi ise sonunun ölüm olacağı belirtilir. Adayın bulunduğu yerdeki mâbedin kapısında biri kırmızı biri siyah iki sütun vardır. Osiris'in nuruna erişmek için kırmızı sütuna ulaşmak gerektiği, siyah sütunun ölümü simgelediği açıklanır.

Burada bir tırnak açıp Jacques Chailley (16)'in, mason mâbetlerinde de bulunan bu iki sütunun, ezoterik yapısı bağlamında temel ikilemi-ni, hangi simgelerle sıraladığına bakmak ilginçtir:

JAKİN

Osiris

Erkek

Güneş

Gündüz

Ateş

Altın

Etken

3

Kırmızı

Aydınlanmak

Boğa burcu

Hiram Masonluğu

geleneksel erkek masonluğu

BOAZ

İsis

Dişi

Ay

Gece

Su

Gümüş

Edilgen

5

Siyah veya beyaz

Konuşmak

İkizler burcu

Mopses⁽¹⁴⁾ öğretileri=

dişil masonik uygulama

Bu küçük saplamadan sonra, adayımızın yaşamakta olduğu maceraya dönelim: Kendisini bekleyen tehlikelere karşın, devam etmekte kararlı ise, gözleri açılarak dış avluda bir hafta kalır ve ruhu temizlenir. Söz gelimi kendisine et verilmez, basit yiyeceklerle yetinir, bedensel keyiflerden uzak tutulur.

(14) *Mopses: Kuşların hareketlerine bakarak geleceği söyleyen kâhin.*

Bir hafta sonra aday gece yarısı, iki rahip tarafından bir dizi heykel, bir mumya ve bir iskeletin bulunduğu loş bir yeraltı koridorundan geçirilir. Dehlizin sonunda dibi görülmeyen bir kuyu, soruları doğru yanıtlamayan adayın sonu olur. Sınavı başaran aday, başının üstünde zor farkedilebilen dik bir merdivenden çıkarılarak büyük bir salona alınır. (13) (15)

İçinde 22 dev heykelin ve her bir heykelin altında 22 temel gizi simgeleyen harfler ve sayıların bulunduğu bir görkemli salonda adaya bu sayıların ve harflerin sırları verilir. Örnek olarak burada "1" sayısı tanrıyı, "A" harfi ise onun yeryüzündeki yansıması olan insanın simgesidir. Aday, kendisini gelecekte bekleyen tehlikeler için tekrar uyarılır ve devam edip etmiyeceği sorulur. Aday istekli ise yapay alevler saçan bir odaya girer, yanmamak için buradan hızla geçer ve içi su dolu derin, karanlık bir havuza gelir. Buradaki su sınavı her ne kadar "suda boğulmak tehlikesi" ile karşılaşmak ise de, bu Hristiyanlıktaki **vaftiz** olayını, hattâ bir ölçüde İslâm'daki **abdest alma** olayını, yâni ruhsal ve fiziksel arınmayı çağrıştırıyor. Yüzerek geçtiği havuzdan sonra içinde rahatlatıcı bir müzik çalan, içki ve çıplak güzel kadınların bulunduğu bir yatak odasına alınan aday, bu güzellikler karşısında kendine hâkim olamadığı takdirde ölünceye kadar bu odada hapis kalır. Kendine hâkim olmayı başarır ve sunulan güzellikleri redederse, aday Büyük Kurula takdim edilir.

Baş rahibin başkanlığındaki Büyük Kurul, içinde **Osiris** ile kucağında **Horus**'u taşıyan **İsis**'in dev heykellerinin bulunduğu ve tabanı siyah ve beyaz taşlarla döşeli bir salonda adayı kabul ederler. Başrahip adaya sır saklama yemini ettirir ve kelimeyi vererek onu çırak rahip ilân eder. Burada da kucağında oğlu Horus'u taşıyan İsis heykeli ile, kucağında **Hz. İsa**'yı taşıyan **Aziz Meryem** betimlemelerinin benzerliği dikkat çeker.

Böylece çırak râhip için uzun bir öğrenim dönemi başlar.

ÖLÜLER KİTABI bundan sonra bir rahibe uygulanacak *üstad râhipliğe* yükseliş ritüellerini de anlatmaktadır. Buna girme konumuzun iyice dışında olduğundan, ancak Osiris öğretisinin çok önemli bir unsurunu içerdiği için baş rahibin, üstad adayına yemin ettirmeden önce, söyledikleri kısmen buraya alınmıştır: "... bundan önce sana küçük sırlar, yâni **İsis**'in sırları verildi. Şimdi ise **Osiris**'in sırlarını, büyük sırları öğreneceksin. Tanrı **Osiris**, kendisini, karısı **İsis** ve oğulları **Horus**'dan oluşan bir üçlemedir. **Osiris**, yaşamın yaratı-

(15) *İnisyasyonun bundan sonraki bölümlerinde sayın GÖK ile sayın TEZCAN ve GENER arasında ufak ayrıntı farklılıkları vardır. Ben sayın TEZCAN ve GENER'in anlatımını buraya aktardım.*

cısını, **İsis** onun dişil ve üretken yönünü, **Horus** ise tanrısal öğretiyi ve maddî dünyayı temsil eder. Tanrı bir bütündür ve tektir. Bu üç bölünme onun bir zayıflığı değil, mükemmelliğidir. Bu yüce varlıktan çıkan insanlar da birer **ÖLÜMLÜ** tanrıdır. Olgun insanlar ise, Yüce Tanrıya ulaşmalarına çok az kalan **ÖLÜMSÜZ İNSANLARDIR...** Yine burada söylenenler bende **Osiris** ile **İsis** diyalektiğinin vurgulanması ile hristiyan dinindeki "Baba, Oğul ve Kutsal Ruh" üçleşiminin çıkış noktası gibi bir izlenim yaratmaktadır.

LİBRETTO

Antik Mısır ve **Osiris** ile ilgili bu özet, bize librettonun masonik, irdelemesine devam etmek için yetecektir. Artık onun içeriğine tekrar dönüp bazı masonik sahneleri gözden geçirebiliriz.

Birinci perde gerek prens Tamino, gerekse sevgilisi Pamina için ikinci perdede gerçekleşecek inisiyasyona bir hazırlıktır. Opera, silâhsız olarak Prens Tamino'nun ormanda bir yılanla karşılaşip imdat çağlıkları atması ve sonra da korkudan düşüp bayılması ile başlar. ⁽¹⁶⁾ Masonik olarak, bu sahnede prensin silâhsız olması dışardan gelecek tehlikelere karşı henüz hazırlıksız ve deneyimsiz olduğunu, korkup bayılması ise, insanın yeni bir yaşama tekrar başlayabilmesi için ölümünü simgeliyor, diye yorumlanmaktadır. ⁽¹⁸⁾ Tamino'nun geçmişi ile ilgili, doğulu bir prens olmasının dışında ne operanın başlangıcında, ne de daha sonra hiç bir şey bilmiyoruz. Bu, onun geçmiş yaşamının bizi ilgilendirmedığı, bizi ilgilendirenin prensin ayılması ile birlikte başlayan yeni yaşamı olduğunu gösteriyor. Operayı izleyenler hatırlayacaklardır, bu türde bir bayılma ve tekrar ayılma olaya, birinci perdenin ortalarında prensin sevgilisi Pamina'nın da başından geçmektedir. Gerek prensin gerekse Pamina'nın bayılmaları ile kurulan masonik bağlantı bir hayli zorlamalıdır. Bu konuda bir başka sav ise şöyledir: "Gerçekler anlatıldıkları veya görüldükleri gibi değildir. Bu nedenle operanın başı ile devamı arasında varmış gibi görülen ikilem aslında yanılgıdan gerçeğe geçiştir." ⁽¹⁹⁾ Bana göre bu sav da zorlamadır çünkü, yukarıda da belirttiğim gibi, libretto önce sâdece bir masal olarak düşünülmüş ve öyle de yazılmaya başlanmıştı. Ancak daha sonra aynı konunun bir başka yazar tarafından da yazılıp Viyana'da oynanmaya başladığı öğrenilince, konunun akışı değiştirilmiş ve yapıta masonik ağırlık sokulmuştur. Bu nedenledir ki, konunun başı ile devamı arasında büyük bir ikilem vardır.

(16) Operada Tamino'ya, her ne kadar adı Mısır adı ise de, Japon görüntüsü verilerek ek bir egzotik vurgulama yapılmıştır (22).

Yılandan korkup bayılan prens Tamino ayıldıktan sonra, yılanın öldürülmüş olduğunu görüp, kuş avcısı Papegeno ve Gece Kraliçesi ile tanışır. Kraliçenin güzel kızının kötü kalpli bir sihirbaz tarafından kaçırıldığını öğrenir ve kendisine yardımcı olarak verilen bilge üç çocuğu, sihirli flüt ve papegeno'yu da yanına alarak kızı kurtarmak üzere yola çıkar. Sonuçta, kendisine rehber olarak verilen üç bilge çocuk ile prens, Güneş Tapınağının bulunduğu koruluğa ulaşırlar. Koruda, üstünde "Aklın Mâbedi" yazılı muhteşem bir mâbet ile mâbedin sağında ve solunda iki mâbedin daha sütunları gözükmektedir. Bunlardan birinin üstünde "Mantığının Mâbedi", diğerinin üstünde "Doğanın Mâbedi" yazmaktadır. Tamino ile ellerinde gümüş palmiye dalları taşıyan bilge:

Üç çocuk : *Gel Tamino! diyorlar,*

Tamino : *Beni nereye götürüyorsunuz?*

Üç çocuk : *Bilgeliğin tapınağına. Bu yol seni amacına ulaştıracaktır. Ancak, genç adam (bu amaç için) bir erkek gibi çaba göstermek gerekir. Bunun için söyleyeceklerimize iyi kulak ver: Güçlü, sabırlı ve ketûm ol.*

Tamino : *Sevgili çocuklar önce bana deyin, Pamina'yı kurtarabilecek miyim?*

Üç çocuk : *Biz bunu sana söylemeyiz. Güçlü, sabırlı ve ketûm ol! Kıscası erkek ol! Böylece zafere ulaşacaksınız.*

(Üç çocuk kaybolurlar)

Tamino : *Bu çocukların akıl dolu öğretileri sonsuza dek kalbime kazılmalıdır. (17)*

Dikkat edersek, artık burada olay bir masal olmaktan çıkıp yerini masonik öğretiye bırakıyor. Bu diyalogdaki üç çocuk bir masal kahramanı gibi değil, inisiye edilmiş erişkin erkekler gibi konuşuyorlar ve adayın ilk sorgulanmasını yapan üç üstâdı simgeliyorlar. Aynen onlar gibi bu üç çocuk da, prene geçireceği sınavlardan önce ilk öğütleri vermektedirler ve onu mâbede yönlendirmektedirler. Buna karşılık prens de kendisine verilmek istenen mesajı almıştır...

Etrafına bakınıp gördükleri karşısında şaşırان prens, şöyle devam eder:

Tamino : *Ben neredeyim? Ne gelecek başıma? Tanrıların evimi bu? Akılla, emekle birleşiyor sanat. Emek verilirse, tembellik*

(17) Librettodan bölümler, Saadet İkesu ALTAN'ın hazırlayıp Yücel ERTEM'in yeniden düzenlediği Türkçe çeviri ile EMI Records Ltd'nin CD'sine ek kitapdaki Almanca'dan alınmıştır.

sona erer, akıl yitirmez denetimini. İyi niyetle, şerefle ve saf olarak geldim buraya; çekinmeden kapıdan içeri gireyim.

Koro : Çekil!

Tamino : Çekilmek mi? Hayır denerim şansımı.

(Diğer kapıya gider)

Koro : Çekil!

Tamino : *Bu yol da kapalı. Şurada bir kapı daha var. Girebilirim belki.*

Henüz inisiye edilmediği için Tamino -aynen masonik tekris törende olduğu gibi- her iki kapıdan da kovulur.

(Ortadaki kapıyı çalarken kapıda yaşlı bir rahip görünür)

Sözcü : Yabancı arzun ne senin? Kutsal yerde işin nedir?

Tamino : Aşkım ve erdemimdir sebep.

Dikkat edilirse Tamino'nun cevabı burada Pamina değil, "aşk ve erdemdi. Ritüelik bir konuşmaya o da ritüelik katılmaktadır. Burası artık sahne değil bir mâbettir.

Sözcü : *Bu sözler çok anlamlı, ama bunları nasıl bulacağını sanıyorsun? Rehberin ne aşk ne erdem, sen kin ve intikam peşindesin.*

Tamino : *Kötüye karşı intikam!*

Sözcü : *Aramızda böyle kimse yok.*

Tamino : *Sarastro burada değil mi?*

Sözcü : *Evet Sarastro burada.*

Tamino : *Bu akıl mâbedinde mi?*

Sözcü : *Buranın hâkimi odur.*

Tamino : *Öyleyse her şey sahte.*

Sözcü : *Yoluna geri dönüyorsun demek?*

Tamino : *Evet, dönüyorum şen ve hür. Görmek istemiyorum mâbedinizi.*

Sözcü : *Bana kendini biraz daha anlat, aldatılmışsın sen.*

Tamino : *Sarastro burada yaşıyor. Bana yeter bu.*

Sözcü : *Tatlıysa hayatın, cevap ver ve burada kal! Sarastro ile derdin nedir?*

Tamino : *Nefret ediyorum.*

Sözcü : *Sebep nedir, anlat bize.*

Tamino : *Bir canavar o, bir zâlim.*

Sözcü : *Kanıtla bunu.*

Tamino : *Bedbaht bir kadının sözleri yeter bunu kanıtlamak için... Nerede o, kaçırdığınız kız? Kurban mı ettiniz onu?*

Sözcü : *Sevgili oğlum bunu sana söylemeye yetkim yok.*

Tamino : *Bu bilmeceyi açıkla, kandırmaya çalışma beni?*

Sözcü : *Yeminim ve görevim susmamı emrediyor.*

Tamino : *O halde ne zaman aydınlanacak bu karanlık?*

Sözcü : *Bir dost eliyle mâbede girip aramıza katılınca.*

(Sözcü uzaklaşır)

Tamino : *Ey sonsuz gece, ne zaman sona ereceksin? Ne zaman görecek gözlerim aydınlığı?*

Koro : *(İçeriden) Şimdi... Şimdi ey genç adam, ya da hiç.*

Görüldüğü gibi sözcü (hatip) ile Tamino arasındaki bu konuşma, soruşturmanın ve ön bilgilendirmenin bir devamıdır. sözcü, prensin Sarastro ile ilgili önyargılarını sabırla dinlemekte ve serinkanlılıkla bu saygısız yargıyı yumuşatmaya çalışmaktadır. Tamino, bundan sonra neler olacağını bilememekle beraber, biran evvel aydınlığa kavuşmak istemektedir ve rahiplerden "er ya da geç" inisiye edileceğini öğrenmiştir.

Bundan sonra prens Tamino, sevgilisi Pamina ve kuş avcısı Papegeno birbirlerini bulurlar. İki sevgili birbirlerine olan aşklarını anlatırken Papageno da korkusunu dile getirir. Kötü kalpli zenci uşak monostatos bu üçlüyü yakalar ve cezalandırılmaları için Sarastro'nun karşısına çıkarır. Ancak Sarastro onların yerine, sevgilileri ayırmak isteyen zenciye cezalandırarak adâletini gösterir ve rahiplere:

"Bu iki yabancıyı mâbede götürüp sınava alın. Başlarını örtün, öncelikle de arınmaları gerekli." diye emir verir.

İki rahip, prens tamino ve kuş avcısının başlarını örtüp yandaki kapılarından birine doğru götürürken, diğer rahipler koro halinde:

"Şayet erdem ve adâlet Ulu Yolumuzu şerefle açarsa, Dünya cennet olacak ve ölümlüler tanrılaşacak." derlerken birinci perde biter.

İkinci perde açıldığı zaman karşımıza çıkan dekor, palmiye ağaçlarından⁽¹⁸⁾ oluşan bir korudur. Ağaçların gövdeleri gümüş, yaprakları ise altındır. Yapraklardan oluşan 18 adet oturacak yer vardır. Her birinin

(18) *Palmiye ağacı da, akasya, kestane, ıhlamur, mersin ve defne Kara Avrupasındaki localar için masonik değeri olan ağaçlardandır.*

tepesinde bir piramit ve büyük siyah bir boynuz vardır. En büyük ağaç ve piramit ortadaki koltukdadır. Nefesli sazlar ve koro eşliğinde, Sarastro ve râhipler sahneye girerler. Her râhip bir palmiye dalı taşımaktadır. Bilindiği gibi palmiye ağacı güneşin ve zaferin simgesidir. Yapraklı ağaçlar ise Cenneti simgelemektedir. Hatırlayacağımız gibi gümüş bu operada daha önce birinci perde de kullanılmıştı. Yılanı öldüren nedimelerin mızrakları ve prense yol gösteren çocukların ellerindeki palmiye yaprakları da gümüşdü. Gümüş hem "ay"ın hem de dişiliğin simgesidir, altın ise hem "güneş"in hem de erkekliğin simgesidir. Önünde bulunulan tapınak **İsis** ve **Osiris**'e adanmış olduğu için her iki cinsiyetin temsil edilmesi doğaldır. 18 koltuğun hazırlanmış olması, her ne kadar, Paul Nettl tarafından onsekizinci derecenin karşıtı olduğu savunulmakta ise de, operanın bütününde yalnız çırak derecesi işlenmiş olduğundan, bu da zorlama bir savdır. Ortadaki koltuğun diğerlerinden daha gösterişli hazırlanmış olması, doğal olarak locanın üstadı muhteremi durumunda olan Sarastro için hazırlanmış olmasındandır. (20)

Sarastro ve rahipler yerini aldıktan sonra mâbetde çalışma başlar:

Sarastro : *Ey akıl tapınağının ermişleri... Ruhumun bütün temizliği ile, bu günkü toplantımızın büyük önem taşıdığını belirtmek isterim. Kral oğlu Tamino, tapınağın kuzey kapısında bekliyor. (Aslında mason mâbetlerinde kuzey kapısı olmadığını biliyoruz. Bu yönün en az ışık alan yön olması nedeni ile, simgesel olarak kullanıldığı sanılmaktadır) (21). Aslında yiğit kalbi, hepimizin nice çabalar ve zorluklarla elde edebildiğimiz bir şeyi özlüyor. Kısacası bu delikanlı gecenin duvağını üstünden atarak, yüce ışığın kutsal ülkesinde girmek istiyor. Burada "duvak", Tamino'nun gözlerinin bağlı olduğunu belirtiyor. Bu dürüst gence dostça davranmak, ona yardım için elimizi uzatmak bizim için görevdir.*

1. Rahip : *Erdemli midir?*

Sarastro : *Erdemlidir.*

2. Rahip : *Susmasını bilir mi?*

Sarastro : *Bilir.*

2. Rahip : *Yardım sever midir?*

Sarastro : *Yardımseverdir. Eğer onu değerli buluyorsanız, benim önerime uyunuz.*

Sözcü : *Yüce Sarastro, senin bilgeliğine saygı duyarız. Ancak, acaba Tamino, karşılaşacağı çetin sınavlarda başarı kazanabilir mi? Unutmayalım ki o bir prenstir.*

Sarastro : *Daha da ötesi, o bir insandır. Tamino'yu yol arkadaşı ile birlikte tapınağın avlusuna alın. Onları, erdemini ve bilgeliğinin sınavlarından geçirin.*

Burada sözcünün Tamino ile ilgili kuşkuvarına ve bunlara karşı Sarastro'nun verdiği karşılığa dikkat ediniz. Sözcü onun genç ve deneyimsiz bir prens olduğunu söylediği zaman aldığı cevap "Ama o herşeyden önce bir insandır" oluyor.

Ve Sarastro'nun emri üzerine sınav devam eder. Prens Tamino ve Papageno iki rahip tarafınadn, o gece kuzey mâbedinin önüne getirilirler. Rahipler her ikisine de "bir boru sesi duyuncaya kadar hiç konuşmalarını" gerektiğini söyledikten sonra gözlerini açarlar ve yanlarından ayrılırlar. Papageno, efendisinin davranışlarının tam aksine çok korkmaktadır. Bu, masonik anlamda "tefekür hücresinin" sahneye yansıtılmasıdır. Nitekim Gece Kraliçesinin nedimleri gelip de onları tehdit ettikleri zaman bile Tamino, "Bilge adam, önem vermez cahillerin boş lafına" diyerek ketûmiyetini, tefekkürünü ve karşı cinse olan direncini sürdürebilmiştir. Bu dirence karşı koyamayan nedimler ayılırlar, yeniden sözcü gelir. Tamino'yu kutlar ve her ikisinin de gözlerini yeniden bağladıktan sonra bir sonraki sınav için götürür.

Bu arada, gece ay ışığı altında ve bir gül bahçesinde uyumakta olan Pamina'nın yanına annesi Gece Kraliçesi gelir. (Gül ve gül bahçesi operada birkaç kez kullanılmıştır. Gül, **İsis** anlatısının dişil simgelerinden biri olduğu gibi **Aziz Meryem**'in de çiçeğidir.) Annesine kavuştuğu için çok sevinen Pamina hayal kırıklığına uğrar. Annesi intikam ateşi ile tutuşmaktadır. Kızının nasıl olduğunu bile sormadan prensin görevini yapıp yapmadığını sorar. Ve Sarastro'yu öldürmesi için kızına bir hançer verir, "*Şayet hemen Sarastro'yu öldürmezsen, kızım değilsin.*" der, gider. Oysa Pamina'nın böyle bir şey yapmaya hiç niyeti olmadığı halde, yine de annesini bağışlaması için Sarastro'ya yakarır. Buna karşılık;

Sarastro: *Ben her şeyi biliyorum. Tamino yürekli davranır da sınavları başarırsa, onunla mutlu bir yaşam süreceksin. O zaman annen de bütün bu yaptıklarından utanıp kendi sarayına dönecek. Bu kutsal yerde hiç yoktur oç denen arzu. Eğer biri düşerse, aşk yeniden yol gösterir ona. Sonra bir dost ile elele doyumlu ve mutlu, daha iyi bir yere gider. Bu kutsal yerde herkez dosttur. Hainler barınamaz burada, çünkü düşmanlar daima bağışlanır. Bundan ders almayan lâıyk olamaz insanlığa, diyerek "düşmana karşı itidalini" gösterir ve gider.*

Bundan sonra iki rahip, gözleri çözülmüş olarak Tamino ile papageno'yu getirirler, konuşmalarını öğütleyerek giderler. Güllerle süslenmiş uçan arabalarıyla üç bilge çocuk yanlarına gelir. Sahneye arabalarından gösterişli bir sofra indirirler.

Üç çocuk: *Sarastro'nun ülkesine ikinci kez hoş geldiniz. Sizden alınanlar, flütünüzü ve canlarınızı size geri yolladı. (Burada her ikisinin de metal eşyalarının daha önce geri alınmış olduğunu anlıyoruz) Şayet lütfederseniz bu yemeklerden afiyetle yiyip içebilirsiniz. Üçüncü kez karşılaştığımızda zevk cesaretinizi ödüllendirecektir. Tamino, yürekli ol, amacın çok yakın artık sana. Sen, Papageno, çeneni kapat! (Burada da Osiris rahiplerinin inisiyasyonları sırasında gördüğümüz dünyevi zevklerin sunulduğu odayı hatırlamalıyız.)*

Kuş beyinli kuşçu Papageno, bir taraftan kendisine sunulan yemekleri âfiyetle yerken, diğer taraftan sürekli konuşmaktadır. Yalnız ağzı dolu iken konuşamadığı için başarılı bir sınav geçirdiğini zannetmektedir. Buna karşılık Tamino yemek yemez, konuşmaz yalnız flütünü (19) çalar. Hattâ onu üzmeğe pahasına, sevgilisi Pamina ile bile konuşmaz ve yanından uzaklaşmasını ister.

Nihayet uzaktan üç kez boru sesi duyulur. Sınavın bu bölümü de bitmiştir.

(Sahneye Sarastro, sözcü ve birkaç râhip girer.)

Koro : *Ey İsis ve Osiris. Ne mutluluk bu. Karanlık gece yenildi güne. Yeni bir hayata başlar bu asil genç neredeyse. Çok geçmeden bizden biri olur tamamen. Ruhu asil, kalbi temiz. Evet lâıyk olur o bizlere.*

Sarastro : *Prens, şimdiye kadar davranışın mertçe ve serin kanlı idi. Şimdi iki tehlikeli yolun daha kaldı.*

Bu da Tamino'nun bu sınavı da başarı ile geçtiğinin anonsudur. Buna karşılık Papageno ile kimse ilgilenmez, o hakkını kaybetmiştir. Rahipler prensesi getirirler. Bu kez onun da gözleri bağlıdır, Sarastro bağı çözer. İki genç kucaklaşır. Tamino yeni sınavlara gireceği için fazla zamanları yoktur, vedâlaşmak zorunda kalırlar. İki rahip prensesi götürürlerken Tamino da Sarastro ile birlikde çıkar. Papageno'nun "Tamino beni yalnız mı bırakıyorsun?" demesi üzerine:

Sarastro : *Behey adam, sen sonuna kadar yeraltının karanlık uçurumlarında dolaşmayı hak etmişdin. Ama merhametli tanrılar cezayı bağışladılar. Gelgelelim ermişlerin tanrısal doyumlarını hiç bir zaman tadamıyacaksın.*

Papageno : *Ne yapalım, benim gibiler çok. Bana bir kadeh şarabın zevki yeter de artar bile.*

(19) Mitolojiye göre lir ve kaval Hermes tarafından geliştirilmiştir. Bazı yorumcular, bu operadaki flütü bu çalgıların yerine konulmuş bir saz olarak değerlendirip, yapıtıda Hermetik öğretiye de gönderme olduğunu savunuyorlar.

Sözcü : *Bu dünyada başka bir dileğin yok mu?*

Papageno : *Şimdilik yok.*

Bu da Papageno'nun bundan sonra hiç bir zaman inisiye edilemeyeceğinin ifâdesidir. Ancak bunu Papagenoda pek fazla umursamamaktadır. O, verilen şarapla ve eş seçilen papagena ile yaşamındaki basit beklentilerine kavuşmuştur.

Bir başka sahne: İki büyük dağ. Birinden gürültü bir çağlayan akmaktadır.⁽²⁰⁾ Tepesinde kara bulutlar vardır. Diğer alev püstürtmekte olup, üstünde kızıla çalan bir gökyüzü vardır. Sahneye, herbirinde demir bir kapı olan büyük kayalar dağılmıştır. Bunların önünde iki kara zırhlı -yalnız zırhlı değil, "kara zırhlı"- muhafız durmaktadır. İki rahip, ayakkabıları alınmış ve gayet basit giydirmiş olan Tamino'yu getirirler.

Muhafızlar : *Zorluklarla dolu bu yolu seçen genç, ateşle, suyla, havayla ve toprakla tertemiz olacak. Yenerse bir gün o ölüm korkusunu, topraktan yükselecektir göğe doğru. Sonra bu yüksek seviyenin aydınlığında, bulacak kolaylıkla İsis'in gizlerini.*⁽²¹⁾

Tamino : *Korkutamaz ölüm beni yolun sonunda bilgelige ulaştıracaksam. Açın bana korkunun kapılarını, korkutamaz tehlikeler.*

Prens tam sınava başlayacakken sevgilisi prenses de onunla sınava girmek ister. "Ölümden ve karanlıktan korkmayan bu cesur kadının inisiye edilmek hakkıdır." diyerek rahipler, onun da Tamino ile birlikte sınava girmesine izin verdiler. Tamino sihirli flütünü çalar. Her ikisi elele önce ateş mağarasına, sonra su mağarasına girip çıkarlar. Bu şekilde ateş ve su sınavları sahnede somut olarak gerçekleştirilmiş olur. Aslında bu sahneye gelinceye değin. Bu iki insan çeşitli kereler hava ve toprak sınavlarından da geçerler. Ancak bu sınavlar sahnede, yukarıda anlatıldığı gibi somut olarak ortaya konulmayıp, daha simgesel anlatılmışlardır. Bunları belirtmek için müzik, dekor ve mizansenden yararlanılmıştır. Tamino ve Pamino sınavlarını tamamladıkları zaman uzaktan koronun sesi duyulur;

Koro : *Zafer! Zafer! Ey soylu çift! Siz yendiniz tehlikeyi. Sizin şimdi İsis'in sırları, gelin, girin tapınağa siz.*

(Sarasro, çifte tapınağa doğru önderlik eder.)

(20) "Carl de NYS "Société de Musicologie" dergisinin Aralık 1996 sayısında bu çağlayan'ın Sazburg'daki Aigen parkındaki çağlayandan esirlenerek yapıta konulduğunu savunmaktadır.

(21) 1836'da bu metnin Hiramın sandukası üstündeki yazıt olduğu ortaya atılmıştır. Hemen hemen hiç değiştirilmeden "Sethos"dan alınmıştır.

Libretto'nun bundan sonraki bölümünde, kuş adam Papageno kendisine yine kendisi gibi bir eş bulur. Adı Papagena'dır. Mutlu olurlar. Gece Kraliçesi, nedimleri ve zenci Monastatos, Güneş Tapınağını ve Sarastro'yu ele geçirmek için bir kez daha denemede bulunurlar, ancak çıkan şimşegin ortalığı aydınlatması ile yenilirler ve sonsuz karanlığa makhûm olurlar. Güneş çıkar. Sarastro, Tamino, Pamina, rahipler ve üç çocuk sahneye gelirler. Prens Tamino ve eşi Pamina artık rahip elbisesi giymişlerdir. Çocukların ellerinde çiçekler vardır.

Sarastro : *Güneşin nuru sildi geceyi, yok oldu hainlerin gücü.*

Koro : *Selâm size bilgiler (22), Yırtınız geceyi. Şükran sana Osiris, şükran sana İsis. Kuvvet'in zaferi akıl ve güzelliği sonsuza dek taçlandırdı.*

Ve "PERDE!"

Evet, "*Sihirli Flüt*" operası bu koro ile sona eriyor. Çeşitli araştırmacıların ve yorumcuların bu masonik opera ile ilgili çalışmalarından toparladığım derlemem de sona erdi. Ancak son noktayı koymadan önce Pamina'nın, yâni bir kadının, inisiye edilmesi ile ilgili bir kaç cümle eklenmektedir. Librettonun birçok yerinde, Gece Kraliçesi ve onun nedimelerine gönderme ile, kadın karşıtı yargılar vardır. Örnek olarak birinci perdenin ikinci yarısında prensin sözcüyle yaptıkları düetde, sözcü Tamina'ya: "*Seni kandıran bir kadın. Kadın tembelidir; çok konuşur. Sen inandın mı bu boş sözlere?*" der. Yine birinci perdenin sonunda, Sarastro ile prensesin düetlerinde Sarastro: "*Kadının önderi erkek olmalıdır. Aksi halde şaşırır yolunu kadın.*" demektedir. Ancak bu kadın karşıtı yargılar, onsekizinci yüzyılın, kadını bir süs eşyası, bir oyuncak olarak görmesinin yansımaları olarak değerlendirilmelidir. Bu tavra karşı, bu tür bir inisivasyonu operasında uygulamakla Mozart, Fransız kardeşleri veya yine Fransız Masonluğunu benimseyen Prag Locası kardeşleri ile kendince bir sempati dayanışmasına mı girmişti acaba? Kişisel olarak, "*Sihirli Flüt*"te kadının inisiye edilmesinin, aşağıdaki şekilde yorumlanması, daha akılcı bulunmaktadır.

1) Operada, Mısır öğretisi açısından, İsis unsurunun sürekli olarak Osiris ile birlikte anılması, yâni erkek unsurun tamamlayıcısı dişi unsurun sürekli olarak hatırlatılmasının sonucu olarak kabul edilmelidir.

2) Masonik açıdan, bilindiği gibi kadına, eşini masonik görevlerini eksiksiz ve aksaksız yerine getirmesi için önder olma işi verilmiştir. Librettoya göre prenses, sevgilisi Tamino'nun elinden tutar, "*Sen nerdey-*

(22) Orjinal librettoda bu "Geweichtene" yani "İnisiye edilmişler" olarak geçiyor.

sen, ben de seninle olacağım. Senin rehberinim ben." der ve ona "kor-ku kapısına" giden yolda öncü olur. Bu şekilde kadın kendisine verilen masonik görevi yapar.

3) Konunun akışı içinde, prensin, masonik ritüelin emrettiği, hemen tüm aşamalardan geçtiğini görüyoruz. Oysa prenses Tamina, yalnız mâbetdeki su ve ateş sınavından geçiyor. En azından bize yansıtılan böyle. Bu nedenle, doğal olarak gerçek anlamda masonik iniasyon tamamlanmıyor. Peki öyleyse ne oluyor? Çok rahatlıkla şu savunulabilir. Kadınların mason mâbetlerine alındıkları iki ayrıcalıktan biri ve ya her ikisidir: "**Beyaz Gece**" ve "**Masonik Düğün**". Konunun gelişimi içinde, bunun bir "Masonik Düğün"ü simgelediği çok daha akılcıdır.

İşte bu naif ve saçma librettoya masonik açıdan baktığımız zaman, kısaca bunları görebiliyoruz. Yukarda aktarmaya çalıştığım sembolizm gözden kaçırıldığı zaman operanın anlatmak istediğini algılamak olanaksızdır. Kuşkusuz operadaki masonik öğreti salt librettoda kalmıyor. Mozart da, müziğini yoğun olarak masonik unsurları kullanmış, librettoyu masonik müzikle beslemiş ve bezemiştir. Mozart mektuplarında ve müziğinde simgeler şifreler kullanmayı çok severdi. Küçük-lüğünden beri matematik bulmacaları ve sayı oyunlarına özel yeteneği olduğu için "**Sihirli Flüt**"ün de simgeler ve şifrelerle dolu olması doğaldır. Bunların bir çoğunu kulaklarımızın algılaması olası olmamakla birlikte nota kağıdı üzerinde görmek olasıdır. Gerek librettodaki, gerekse operanın müziğindeki masonik sembolizm, ilk bakışta konunun arkasına bir fon oluşturduğu izlenimini verse de, aslında yapıtla verilmek istenen temel öğe bu sembolizmdir.

Operanın masonik müzik açısından değerlendirilmesi, iyiden iyiye işin tekniğine girmek olacağından, bu çalışmayı işin uzmanlarına bırakmak tercih edilmiştir. Yine de şunu söylemeliyiz ki, Masonlukla ilgisi olmayanlar için libretto ne denli "zırva" olursa olsun, aynı kişiler için operanın müziği, Dünya opera tarihinin baş yapıtlarından biridir.

KAYNAKLAR

- (1) NADİ Nadir, *DOSTUM MOZART*, Çağdaş Yayınlar-İstanbul 1989, S61
- (2) THOMSON Kaltris, *MOZARTIN YAPITLARINDAKİ MASONİK ÖRGÜ*, Pencere Yayınları, 1994, S156
- (3) HOLMESE, *LIFE OF MOZART* (1845), London 1921, S279
- (4) ANDERSON Emily, *THE LETTERS OF MOZART AND HIS FAMILY*, New York 1996, S916-919

- (5) CHAILLEY Jaques, *THE MAGIC FLUTE-UNVEILED*, Inner Traditions International Ltd. 1992, Sy:17,18,30
- (6) ÖZGÜ Prof. Dr. Melâhat, *SİHİRLİ FLÜT'ÜN KAYNAK BASAMAKLARI* (makâle) *SİHİRLİ FLÜT*, İstanbul Devlet Opera ve Balesi Yayınları 1986, S:11-13.
- (7) DEPPISCH Walter, *EIN MOZART-BREVIER MIT BEITRAEN VON LUDVIG ESSMAN, GUSTAV KUESS, HANS MASCHMANN UND ENGDAHL THYGESEN*, Im Akazien-Verlag Buss, Hamburg 1956 (Çev. ATAÇ İbrahim)
- (8) CHAILLEY, S 16-15
- (9) GENER Cihangir, *EZOTORİK-BATINÎ DOKTRİNLER TARİHİ*-Gece yayınları- 1994 S:24-38.
- (10) CURL, James Steven, *THE ART AND ARCHITECTURE OF FREEMASONRY*, B.T. Botsford Ltd-London, 1991 S:141.
- (11) HOOK Samuel Henry. *ORTADOĞU MİTOLOJİSİ* (Çev: ŞENEL Alâddin) *İmge Kitabevi*-1995 S:69-71.
- (12) *DİNLER TARİHİ ANSİKLOPEDİSİ* - Gelişimi Yayınları Cilt: III S:537-539
- (13) CHAILLEY Felicien, *DİNLER TARİHİ* (Çev: TİRYAKİOĞLU Semih) Varlık Yayınevi - 1952 - Sf:39-41.
- (14) MORENZ Siegfried, *DIE ZAUBERFLÖTE*, Böhlau Verlag - 1952 S:72-77.
- (15) TEZCAN Dr. Semih, *ANTİK ÇAĞDAN GÜNÜMÜZDE MASONLUĞUN ORJİNİ*, 1997 S:11
- (16) CHAILLETY, Syf. 98-99.
- (17) GÖK Oktay, *ESKİ MISIRDA TEKRİS* (makale) *Mimar Sinan Dergisi*, Sayı:95 S:63.
- (18) CHALLET, S:127.
- (19) CURL, s:143.
- (20) CHALLET, S: 233-235.
- (21) CHALLET, S: 133.
- (22) CURL S: 140
- (23) PUBLIG, Maria, *MOZART, BİR BİLİNCİN ÖYKÜSÜ*, Real Yayınları-İstanbul 1993, S 269

MASONLUKTA REHBERLİĞİN ÖNEMİ VE DEĞERİ

İsmail Hakkı DEMİRCİ

"Bana söylersen unutabilirim, gösterirsen anımsayabilirim, ama beni de katarsan anlarım". Diyor kızılderili atası... Bu yol gösteren çağrının, rehberliğe özgü anlamına, çeşitli ansiklopedilerde "Bir topluluğa yol gösteren, iyiyi kötüyü görmesinde yardımcı olan veya doğru yolun bulunmasında ışık tutan" târifleri ile açıklama getirilirken, Türk Ansiklopedisi'nde, M.:luğun felsefesine uygun tarzda mükemmel ifâdeler kullanılmaktadır. İlk bölümünde şöyle yazıyor: Rehberlik, eğitim, meslek ve psikoloji yönlerinden ferдин potansiyel gücünü açığa çıkarıp geliştirmek,

şahsî mutluluk ve sosyal yararlılığını en elverişli seviyeye yükselterek ona imkân sağlamaktır". Bu güzel ifâdeden anlaşılacağı gibi, rehberlik kavramı, teori ve pratiği içine alarak ferдин gelişmesini sağlamayı hedef alırken, onun potansiyel gücünü işaret ederek kendi kaderini şekillendirmeye hakkı olduğunu vurguluyor, imkân sağlamayı da toplumun olgun ve bilgili fertlerine görev olarak yüklüyor. Temel iki dayanağı bakımından demokratik olan bu görüş, aynı zamanda hümanist bir felsefeye dayanmaktadır. Camiamızda bu konunun hassasiyetle ele alınma-

sında fayda vardır. Rehberlerin görevlerinin tam olarak açıklanması, rehberlik kurumunu rahatlatmış olacağı gibi, çırak - rehber arasındaki bağları da güçlendirecektir. Bize göre bu görev, fertlerin ihtiyaç duydukları ve duyabilecekleri konularda yerinde ve zamanında yapılacak katkılar şeklinde olmalıdır. Bu katkının bir sonraki aşaması olan, fert ve toplum arasındaki talepler, ferdin hür düşüncesi ve hür irâdesine bağlıdır. Hatırlayacağımız gibi, M.:ik yaşamımızda önemli olayların ilki olarak kabul edilen tekris törenleri, unutamıyacağımız anıların yer aldığı önemli ve mâna dolu bölümlerdir. Tören anında tüm locanın ilgi odağı yeni K.:e ritüelik tören anında yapılan yardımlar, gözü bağlı aday için ruhunun derinliklerine tesir eden ilk ve en anlamlı yönlendirmedir.

Tören sonunda Üs.:Muh.:in, yeni çırak K.:e, doğru M.:ik bilgileri alarak aydınlanması için tecrübeli bir Üs.:M.:u rehber olarak ataması, ritüelik yardım anlayışının son bölümü olup, törenin de en anlamlı yönlendirmesi şeklinde sonuçlanır. O andan itibaren M.:ik eğitim ve öğretilerin temel direği olarak "REHBERLİK KURUMU" devreye sokulmuş, bilgilerin kaynağı olan rehberler de fiilen göreve başlamış olurlar. Törenin heyecan dolu at-

mosferinden K.:sofrasına geçilmesi anında rehberini yanında bulan çırak K.:., sıcak bir ilgi akışı içinde bu güzel akşamı tamamlarken, çok iyi bir başlangıç da kendiliğinden sağlanmış olur. Tâkibeden loca çalışmasına bu güzel atmosferin etkisi ile gelecek olan çırak K.:in normal çalışma ortamına katılması anında farklı bir duyguya kapılması doğaldır. Hattâ, birilerinin kendisine birtakım görevleri yüklemesi ile, biraz şaşırmış olması da mümkündür. İşte o anda kendisini daima "Gölgesiz Gölge" bilinci içinde takip etmekte olan rehberinin nâzik bir şekilde devreye girmiş olması ile dağınık düşünceler yön değiştirip, M.:luktaki görev bilincine geçiş sağlanmış olur. Bu hal aynı zamanda rehber - çırak ilişkilerinde "Nasıl başlarsa öyle gider" sözündeki HİK-MET kapısını da aralamış olacağından yeni K.:in Üs.:M.:oluncaya kadar devam edecek olan bu kutsal görevi, her iki tarafın da hoşnut olacağı önemli bir dönemdir. Sevgi ve saygı içinde devam ettiği müddetçe de ışık olarak bilgi akışına dönüşecektir. Yeni K.:., bu vefâlı bilgi akışını yükseliş dönemlerinde daha iyi kavrayacak, M.:ik sevgi ve saygısında artış hissedecektir. Böylece de bilecektir ki, M.:luğun en ideal yönü, "Önce öğrenmek, sonra öğrendiklerini daha da mükemmelleştirerek kendinden sonrakilere

aktarmaktır". Üstat rehber bu olgunluğa ulaşmış kişidir ve M.:ik ahlâk yapısının temsilciliğini fiilen uygulayarak yürüten insandır. Onun için hem önemlidir, hem de değerlidir. Bu bilinç içinde aydınlatmaya çalıştığı Çırak K.:ini yarının Ülkü Mâb.:ine hazırlamak onun en önemli amacını teşkil eder.

Bilindiği gibi M.:lukta yazılı olan kurallar kadar, yazılı olmayan kurallar da mevcuttur. Bunların öğrenilme şansı, yine, konferanslar şeklinde bu değerli Üs.:ların tatlı sohbetleri içindedir. Onların ölçülü şekilde ve ustaca zaman tayini ile, sıkmadan sundukları bu bilgiler, hepimiz için, rehberlik kaynağının ürünleridirler.

M.:luk fikrî yönden bir "Tekâmül Olimpiyadıdır". Çünkü bu mesleğe girmiş olanları, aynı kulvarda koşan ve kurallara uyan, yarışmacılar gibi, belli nizam ve intizam içinde tutmaktadır.

Bu nizam ve intizam ile hareket halinde bulunan M.:luk, olaylar karşısında benzer davranışların sergilendiği bir beraberliktir.

Rehberlikte bu beraberliğin bilgi kaynaklarını oluşturan ve M.:ik gerçeklere ulaşmaya yardımcı olan kurumdur.

Şimdi de, Türk Ansiklopedisindeki ikinci önemli tanımı aktarıyorum. "Rehberliğin görevi, sü-

rekli bir proses olup, birkaç danişma oturumu ile yetinilemez". Bu ifadeden anlaşılacağı gibi, rehberliğe her zaman ihtiyaç vardır. Hattâ bu ihtiyaç doğumdan ölüme kadardır dersek sanırım doğru ifade etmiş oluruz. Masonluk'ta araştırma ve geliştirme devamlılık arzettiğine göre her M.:nun rehberine ihtiyaç duyması doğal kabul edilmelidir. Bir M.: "Artık ben Üs.: oldum, rehberine ihtiyacım kalmadı" diyemeyeceği gibi, bir rehber de "artık benim sorumluluğum bitti" şeklinde düşünemez. Çünkü rehberlik, devamlı gelişen bilgiler karşısında sâdece veren değil, alması gerektiğini de bilen olgunluktadır. Olaya bu açıdan bakıldığında, her M.: diğer K.:lerin de rehberidir. Diğer bir deyimle "Hem öğrenen hem de öğretendir. Yüce Mevlânâ'nın deyiimiyle "Hem aynadır, hem de aynaya bakandır". O halde M.:ik bilgiler açısından belli mertebeye yükselmiş K.:ler sürekli hazırdırlar. Rehberler her zaman kibirli davranışlarından uzak sevgi dolu öğretileri ile, yardıma hazır oldukları K.:ini, tekris intibalarından Kalfalığa sonra da Üs.:lığa yükselişindeki katkıları ile destekledikleri gibi, onların iyi birer konuşmacı olmaları için K.:sofralarındaki konuşmalarında da örnek teşkil ederler.

Bütün bunları K.:lik sevgisi içinde sürdürecektir olan rehber, onla-

rın yükselişinde de onayı alınması gereken sorumluluk içindedir. Ancak bu yöntemler ile M.:ik gerçeğe ulaşılması mümkün olacağı gibi, rehber Üs.:lar da üzerlerine düşen görevleri başarı ile sürdürmeye devam edeceklerdir.

Sırası gelmişken, M.:ik gerçek konusunda Ö.n.:Bü.:Üs.:lardan En Muh.:Necdet Egeran K.:imi-zin bir yorumuna, rehberliğin çok yönlü fayda sağlayabilecek niteliklere sahip olduğuna örnek teşkil etmesi yönünden değinmek istiyorum.

"Hürmasonlukta şimdiki yaşamımız, yüce adâlet için bir zemin ve ölümsüzlüğün ilk parçasıdır. Bu hakikate yönelme, yâni ölümsüzlük kavramı, hür masonu mükemmel olmaya sevkeder. Ölümsüzlük olgusu, yaşanırken edinilen erdemler ile kazanılır. Ancak böyle bir inançla anlayışlı ve sevecen insan olunur. Böyle kişi, iyiyi doğruyu ve güzeli bulur. M.:lukta Hakikate ulaşmanın yolu, cehâlet, doğma ve karanlık düşüncelerden arınmadır. Bu ça-ba insanı akıl ve hikmet'e götürür. Doğru ve yanlışın dengelenmesi de bu duygu ile sağlanır". Bu ifâdeler engin bilgilere sahip En Muh.:Üs.:ımızın konuşmala-

rından alıntıdır ve de örnek bir rehberlik görevinin ustaca sohbet dönüşmesidir. Aynı zamanda M.:ik gerçeğin, ideal insan tutkusunun, insan üstü erdeme ulaşma çabasındaki mükemmellik örneğidir.

Bir mükemmel örnek de, Pek Muh.:Raşit Temel K.:imizden veriyorum.

"Masonluk sırtını üç şeye dayamıştır. Birincisi költürdür, ne kadar költürlü olursak M.:luğa o kadar yararlı olacağımız gibi, kendi kıymetimizi de o kadar artırmış oluruz. İkincisi gönyedeki ahlâk ve erdemdir. Ahlâk ve erdemin bulunmadığı yerde vicdan ve insan haklarından bahsedilemez. Üçüncü olarak da sevgidir, diyorum. Ama onun başta geldiğini düşünüyorum. Çünkü o varoluşun temelinde vardır. İçimizde aile sevgisi, vatan sevgisi ve de Allah sevgisi yok ise M.:luğa ters düşeriz.

Bu değerli ifâdelerden sonra ve de sonuç olarak vurgulamak gerekirse, rehberlik her yönüyle devamlı bir proses halinde, yaşamımız müddetince devam edecek kutsal bir görev olarak varlığını sürdürecektir.

Localarda Verilen Konferanslar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İSTANBUL			
İDEAL	Ahmet Han, Hilmi Güner, Selim Ramazanoğlu	Doğu'dan Yükselen Ezoterik Öğretisi	23.03.1998
	Umut İnan, Kemal Görkey, Cihan Cengiz	H. Âli YÜCEL K.: Ve Kemalist Türk Kültür ve Eğitim Devrimi	20.04.1998
	Neşet Sirman	21.Yüzyıla Gिरerken Hâlâ Masonluğa İhtiyaç Var mı?	04.05.1998
KÜLTÜR	Behzat Rızvani	Bunları Biliyor Musunuz?	03.04.1998
	Ahmet Erman	Masonluğun Çağa Ayak Uydurması	15.05.1998
ÜLKÜ	Remzi Sanver, Kaya Özküş, Alphan Lodi, Alp Saldamlı, Can Ilgaz	Spekülâtif Masonluğun Düşünsel Kökenleri Fikrî Çalışma Gruplarının Takdimleri Pitagor	16.04.1998
	Yıldırım Baysal, Kudret Uras, Faruk Sezgin, Cem Türkeş, Faruk Dindar	Dionysos, Orfeus, Eleusis ve Anadolu	16.04.1998
	Doğan Güvenç, Bayla Altuğ, Günay Ersoy, Bülent Şenses	Templier Şövalyeleri	30.04.1998
	Turgay Beltan, Zafer Kaşka, Nejat Eralp, Haluk Aksoy	Kabbala ve Esseniler	30.04.1998
KARDEŞLİK	Behzat Rızvani	Bunları Biliyor Musunuz?	12.03.1998
	Nusret Semi	Felsefî Ve Masonik Açıdan ATATÜRK	26.03.1998
	Şafak Levi	Masonluğun Perspektifinde Yakın Tarihimiz	07.05.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
HÜRRİYET	Ergun Önen	Gül Sembolizması	05.05.1998
ATLAS	Talat Parman	Sembollerin Yorumu: Psikanaliz ve M.:luk	11.03.1998
	Hüseyin Yarsuvat	Özel Televizyon Kanalları, Bazı Hukukî ve İnsani Düşünceler	22.04.1998
	Yasef Yoaf	Fanatizimin Zafer: "Fédèrik'e Karşı Grègorie	06.05.1998
	Maurice Alfandari	İnsan Evren'in Amacıdır?	20.05.1998
MÜSAVAT	Celil Layiktez	Ortaçağ'da Localar ve Masonlar	22.05.1998
LIBERTAS	Seha Aksü	Seyyahat, Turizm ve Masonluk	01.04.1998
	Gökhan Uzgören	Mozart	15.04.1998
	Ahmet Sevil	Tolerans Üzerine	29.04.1998
	Arif Davran	Taşların Gizemleri	13.05.1998
HAKİKAT	Yani Demircioğlu	Avrupa Parlamentosu	12.03.1998
AHENK	Kaya Kerim Ekinci	Ezoterik Bilgiler	29.04.1998
	Abdülkadir Erengül	Masonlar Dışarı Açılabilir Mi? Açılmalı Mı?	13.05.1998
FAZİLET	Naif Timur	Prensipier ve İnsan Hakları	31.03.1998
	Reşit Ata	Anılarımızı Dolapta Saklamayalım, Üzerinde Düşünelim	28.04.1998
	Taylan Sezer	Güzelliğin Anahtarı (Altın Oran ve Masonluk)	12.05.1998
	Ahmet Madenci	İnsan Hakları ve Lâiklik Açısından Türkiye	26.05.1998
ERENLER	Nail Güreli	Hoşgörü Üzerine Dış Âlemde Çeşitli Görüşler	24.04.1998
	Barbaros Sağdıç	Çağdaş Tasarımda İnsan Ögesi	22.05.1998
DELTA	Seyhan Altıntaş	Liderliğin Anahtarı Etkili Konuşma	30.03.1998
	Ferhan Dinçer	Rehber	13.04.1998
	Tamer Ayan	Bilgi Çağı Masonluğu	27.04.1998
	Naif Timur	M.:luk Prensiplerinin Uygulama Alanına Konulması	11.05.1998
SADIK DOSTLAR	Üstün Korugan	Akdeniz ve Dünya	12.03.1998
	Haluk Sel	Dialarla Düünden Bugüne Türk Resmi	26.03.1998
ÜLKE	Nedim Uzman	18. Yüzyıl Felsefesi	24.03.1998
	Tamer Ayan	1726 İngiliz Masonik Belgesi Hakkında Yorum	21.04.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Kemal Görkey, Umut İnan, Cihan Cengiz, Şükrü Türen, Mahmut Hatipoğlu	Hasan Âli Yücel K. ve Kemalist Türk Kültür ve Eğitim Devrimi	05.05.1998
ŞEFKAT	Umut İnan, Kemal Görkey, Cihan Cengiz	Hasan Âli Yücel K. Ve Kemalist Türk Kültür ve Eğitim Devrimi	20.04.1998
	Erol Akpulat	Güneyden Kuzeye, Doğudan Batıya, Semboller Arasında Gezinti-Slaytlı Gösteri	04.05.1998
	Aydın Ortabaşı	Alevilik Üzerine	18.05.1998
	Baki Kadioğlu	Penguen ve Şefkat	01.06.1998
HÜMANİTAS	Moris Alfandari	İnsan Evrenin Amacımı?	14.04.1998
HULÛS	Lefter Karakaş	Büyük Misterler (I)	01.04.1998
	Lefter Karakaş	Büyük Misterler (II)	15.04.1998
	Lefter Karakaş	Büyük Misterler (III)	29.04.1998
	Lefter Karakaş	Büyük Misterler (IV)	13.05.1998
FREEDOM	Atilla Pektaş	Kardeşlik Sevgisi	02.04.1998
	Koray Embil	Evrende Hayat - Yeni Delillerin Değerlendirilmesi	16.04.1998
	Amil Kunt	Yeni Bir Dünyaya Adım Atarken	30.04.1998
DEVİRİM	Ali Nezihi Bilge	Kosmos ve Kaos	11.03.1998
	Can Kapyalı	İçimizden Biri	06.05.1998
	Muharrem Kazancı	Hakikate Giden Yolda İnsan Zekâsı	20.05.1998
PINAR	İsfediyar Şefren	Gerçek M.:luk ve Gerçek İyilik	05.05.1998
	İrfan Yazıcı	Şefkat	05.05.1998
	Osman Ekmekçi	Vefa	05.05.1998
SEVENLER	Muhittin Söylemezoğlu	İnsan, İnsanlık, Masonluk	20.03.1998
HİSAR	Üzeyir Garih	M.:luk ve Yönetim	28.04.1998
	Raşit Temel	Semboller Ne Diyor?	26.05.1998
ÜÇGEN	Kerim Soysal	Bir Operanın Oluşumu	08.05.1998
	Nusret Semi	Felsefi ve M.:lik Açısından ATATÜRK	22.05.1998
ÜÇİŞİK	Ergun Zoga	Bir Mason'un Vazgeçilmez Görev ve Sorunları	16.03.1998
	Teoman Sükûti	Kullandığımız Sözcükler ve Kavramları	30.03.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Mahmut Kınav	Fark Etmek	13.04.1998
	Oktay Gündoğdu	Masonik Tarihimizden Bir Kesit: 1909 Yılına Kadar Ülkemizdeki Masonik Gelişmeler	27.04.1998
GÜN	Aktan Okan	Masonluk, Erdemler ve Demokrasi	02.04.1998
ÖZLEM	Erol Balkanay	Geometri	09.03.1998
	Behiç Çağal	Sabır	23.03.1998
	Hasan Tabakoğlu	Çıraklık ve Eğitim	04.05.1998
	Temuçin Kocatürk	Masonik Teklif ve Tahkikat	18.05.1998
	Can Karahasanoğlu	Güzellik	18.05.1998
BAŞAK	Özgür Polvan	Felsefe ve Masonik Düşünce	02.04.1998
	Reşit Ata	Masonlar Geçmişten Ders Almasını da Bilirler, Pay Çıkarmasını da	16.04.1998
	Neşet Sirman	Ritler ve Ritüeller	30.04.1998
İREM	Tevfik Türker	Roslyn Chapel	20.03.1998
	Oktay Barlass	Loca Çalışmasında Özgür Düşünce ve Kutsal İnançlar	07.04.1998
	Giray Olcay	Regius El Yazması	01.05.1998
	Yıldırım Ekmekçiler	Sembolizm, Masonluk ve Ezoterizm	15.05.1998
	Sinan Gürmen	2000 ya da Yeni Sıfır	29.05.1998
EVREN	Yüksel Önür	Üç Nokta	12.03.1998
	Somer Öneş	Hermes Trimegistus'un Yüzleri	21.05.1998
PİRAMİT	Ferit Eroltu	19 ve 20. Yüzyıllar Felsefesi	15.05.1998
NİLÜFER	İbrahim Yaşar	Mısır Tapınaklarından Günümüze Masonluk	28.04.1998
BURÇ	Nusret Semi	Masonlukta Gerçek, Hakikat, Hikmet Kavramları ve 4. cü Sütun	16.03.1998
	Tunç Timurkan	Türk Masonluğunun Bugünkü Durumu ve Hedefleri	30.03.1998
	Okan Işık	21. Yüzyıla Girerken Masonlukta Değişiklik Beklentileri	25.05.1998
SEMBOL	Nafi Pakel	Masonluğun Üç Ana İlkesi, Dostluk, Ahlâklılık, Kardeşlik Muhabbeti	09.03.1998
	Sahir Talat Akev, Aktan Okan, Remzi Sanver	Masonluk ve Demokrasi	23.03.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Umut İnan, Kemal Görkey, Cihan Cengiz	Hasan Âli Yücel K.: Ve Kemalist Türk Kültür ve Eğitim Devrimi	20.04.1998
GÜVEN	Kaya Paşakay	Fransada Masonluk	02.04.1998
	Mustafa Hür Kazancı, Murat Özbilen	Toplam Kalite Yönetimi ve İş Yaşamını Düzenleyen Esaslar	28.05.1998
MEŞALE	Sedat Toydemir	Kuzey Sütunu için 5 Dakika	15.04.1998
ANADOLU	Raşit Temel	Görev ve Görevliler	10.04.1998
	Tezcan Demiröz	Dinler ve Ahlâk Yasaları Hakkında Düşünceler	21.04.1998
	Erguz Zoga	Ahlâk ve Masonik Ahlâk	05.05.1998
SEZGİ	Yaşar Özkul	Tevazu ve Gurur	14.04.1998
AKIL VE HİKMET	Nusret Semi	Masonlukta Gerçek, Hakikat, Dördüncü Sütun	12.03.1998
	Alp Orçun	Sivil Toplum ve Masonluk	26.03.1998
	Alp Ulusoy, Nusret Semi, Duru Gülen	Ey Sevgi, Sen Neredesin?	21.05.1998
	Yüksel Önür	Üç Nokta	04.05.1998
BOĞAZIÇI	Tamer Ayan	Amerikan Masonluğu	06.05.1998
YEDİTEPE	Mithat Melen	21. Yüzyıla Girerken Türkiye Ekonomisi	28.05.1998
GÖNYE	İsmail Ersevim	Masonluk Ruhuna	16.03.1998
	Şadan Ersoy	Hiram Efsanesi Üzerine Yorumlar	13.04.1998
	Halil İbrahim Göktürk	Kemalizm ve Masonluk	27.04.1998
	Neşet Sirman	Kadınlar ve Masonlar - Masonluğa Gerek Varmı?	11.05.1998
	Tamer Ayan	Bilgi Çağı Masonluğu	25.05.1998
GÜZEL İSTANBUL	Hamdi Arabacıoğlu	Ç.: M.: Yemininin Yorumu	22.05.1998
	Oktay Gök	L.: Gör.: Yemininin Yorumu	22.05.1998
	Cumhur Şenol	Kal.: M.: Yemininin Yorumu	22.05.1998
	Üstün Gürtuna	Üs.: M.: Yemininin Yorumu	22.05.1998
GÜNiŞİĞİ	Fethi Gürdöl, Volkan Erkam, Cüneyt Kolcunoğlu	Sevgi	09.03.1998
	Ragıp Göreli	Çanakkale Savaşı	23.03.1998
	Suha Tuğrul Aksoy	İnsan ve Doğa	20.04.1998
	A. Rıza Türker, Ateş Kefeli, Odhan Şirvancı	Operatif ve Spekülatif Masonluk	04.05.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
TANYERİ	Aydın Akın, Yalçın Ünsal, Yusuf Çetin	Zaman Hayattır	18.05.1998
	Nusret Semi	M. İ. İ. İ. Gerçek, Hakikat, Hikmet ve 4. Sütun	17.04.1998
	Refik Özcan	Şarkıların Dilinde Biz	01.05.1998
SADÂKAT	Faik Ertener	Konuşma Sanatı	10.03.1998
MARMARA	Celil Layiktez	İtalya'da Masonluk ve Karbonalizm	02.03.1998
	Tamer Ayan	Amerikan Masonluğu	16.03.1998
	Ekrem Ülkü	Yunus Emre	11.05.1998
DOSTLUK	Oktay Karaaslan	Meslek Ahlâkı	16.03.1998
	Tunç Timurkan	Türk Masonluğunun Bugünkü Durumu ve Hedefleri	30.03.1998
	Cüneyt Aydınbaş	DOSTLUK	27.04.1998
GELİŞİM	Fadıl Altop	Ölüm ve Düşündürdükleri	25.05.1998
	Ahmet Kiremitçigil	Alkol ve Uyuşturucu Bağımlılığı	31.03.1998
	Tamer Ayan	Bilgi Çağı M. İ. İ. İ. luğu	14.04.1998
	Akif Güven	Mutluluğa Doğru	28.04.1998
	Vitali Güzelbahar	İnsan Zekâsının Esaretten Kurtarılması	12.05.1998
	İlhan Gülertan	Gönül Penceresini Açmak	26.05.1998
	Mehmet Kayhan Kamal	24 Bölümlü Cetvelin Düşündürdükleri	09.06.1998
ONUR	İsmail Pekgün	Sevgi ve Melâmilik	17.03.1998
	Yüksel Umuter	Neo-Operatif, Post Spekülâtif	31.03.1998
	Koray Dinçol	3. D. İ. İ. İ. Ku. İ. İ. İ. nin Kökenleri Hakkında Bazı Bilgiler	14.04.1998
	Erdoğan Fırtınoğlu	Hür Düşünce	14.04.1998
UMUT	Güray Barlass	Masonluk ve Renkler	28.04.1998
	Esen Ataay	Ahilik	26.05.1998
	Reşat Kıran	Düşünceden Sevgiye	18.05.1998
YAKACIK	Naif Timur	M. İ. İ. İ. Prensiplerinin Uygulama Alanına Konulması	09.03.1998
	Necati Böke	Bir Mesajın Işığında	23.03.1998
KADIKÖY	Umut İnan, Kemal Görkey, Cihan Cengiz	Hasan Âli Yücel K. İ. Ve Kemalist Kültür ve Eğitim Devrimi	20.04.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
GEOMETRİ	Ahmet Kalın	Tanrı Yasalarından, İnsan Yasalarına	25.03.1998
	Neşet Sirman	Melik Tarih: EKSR	22.04.1998
	Emin Armağan	Tefekkür Hücresi	06.05.1998
	Hasan Arsan	L. Mücevherleri	20.05.1998
DOĞU	Ali Nezihi Bilge	Kosmos ve Kaos	24.03.1998
	Erdoğan Alkin	1998 İlkbaharında Ekonomiye Bakış	21.04.1998
	Tunç Timurkan	Dışa Açılma	05.05.1998
ÜLKÜM	Doğan Güvenç	Ham Taşı Yontmak	24.03.1998
	Aktan Okan	Melikluk Erdemler ve Demokrasi	21.04.1998
	Remzi Sanver	İnisiyasyonun Metodolojisi ve Melikluk	05.05.1998
	Haluk Sanver	Hiram Efsanesi	02.06.1998
UFUK	Kemal Gönenç	İnsan Hakları ve Hümanizma	06.03.1998
	Levent Dirlik	Bir Melik Kesit	01.05.1998
	Behzat Erdoğan	Klâsik Türk Musikisi	15.05.1998
	Oğuz Özsayın	Düşüncenin Kısa Tarihi Üzerine	29.05.1998
DORUK	Yavuz Özkönü, Ziya İmer, Tuncay Doğaner	Denetlenmesi Gereken Hırslar (Zenginlik-Mevki-Kuvvet)	14.04.1998
	Ahmet Madenci	İnsan Hakları ve Lâiklik Açısından Türkiye	26.05.1998
	Hoşcan Tura	İnsan Hakları ve Masonlukta Hak Kavramı	26.03.1998
ÖRS	Tolga Dağlı	Çocuk Cerrahisi ve Çocuk Hakları	07.05.1998
	Nedret Çetintürk	İnsan İlişkileri	21.05.1998
	Nusret Semi	Masonlukta Gerçek, Hakikat, Hikmet Kavramları ve 4. Sütun	04.06.1998
GRANİT	Mehmet Hazar Akın	Ritler, Oluşumu, Spekülâtif Melikluktaki Yeri	13.04.1998
	Mehmet Toplar	İnsan Aklının Gelişmesi	27.04.1998
TESVİYE	Selçuk Alper	Öğretim Birliğinin Tarihsel Çerçevesi	16.04.1998
	Erdoğan Ersever	Bu Dilin Ustaları	07.05.1998
SABAH YILDIZI	Celil Layiktez	Ortaçağ'da Masonlar, Localar, Loncalar	30.03.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
GÜNEY	Ekrem Ülkü	Yunus Emre Felsefesi	27.04.1998
	Naif Timur	Masonik Prensipler ve İnsan Hakları	25.05.1998
	Ali Nezihi Bilge	Kosmos ve Kaos	02.04.1998
	Kaya Paşakay	Fransada Masonluk	30.04.1998
	Ahmet Madenci	Evliya Çelebi'nin Masonluğu	14.05.1998
ATAYOLU	Şadan Ersoy	Hiram Efsanesi Üzerine Yorumlar	09.03.1998
	Vitali Saporta	Kardeşlik Sevgisi	23.03.1998
	Çınar Şahenk	Yaşamın Sınırları ve Ölçüler	04.05.1998
	Vedat Raşit Sevig	Deizm-Teizm ve Masonluk	18.05.1998
	Nubar Kazanç	Masonik Ahlâk	10.03.1998
ALTAR	Mustafa Ünal	Eğitimin Masonluğa Etkileri	24.03.1998
	Ergun Zoga	Masonik Ahlâk	21.04.1998
NAR	İlker Birdal	Masonluğun Toplumsal Yönü	18.03.1998
	Kaan Baturay	Masonluk ve Bilim	01.04.1998
	Talha Gencer	Sembolizma	29.04.1998
YÜCEL	Cüneyt Tetikkurt	Kardeşlik, Gerçek ve Adalet	27.05.1998
	Ergun Çobanoğlu	Hakikat Yolculuğunda Nereden, Nereye	02.04.1998
	Bülent Şen	Köy Enstitüleri	16.04.1998
	Cavit Aycan	Masonik Yardımlaşma ve Dayanışma	30.04.1998
	Yücel Muh. L. L. L. 'si	Tıp Bayramı, Türkiye'de Hekimlik ve Sorunları	19.03.1998
GÜZELLİK	Hekimleri		
	Yavuz Dinar	Humanizma	21.04.1998
	Taylan Sezer	Hiram Efsanesi	05.05.1998
	Ahmet Erman	Masonluğun Çağa Ayak Uydurması	02.05.1998
	Kaya K. Ekinci	Teklif - Tahkikat - Rehberlik	09.03.1998
KÜRE	Naif Timur	Masonik Prensipleri ve İnsan Hakları	23.03.1998
	Alp Öyken	Birlikte Geldik, Çalıştık, Tekrar Buluşmak Ümidiyle Ayrılıyoruz. Yaşamımızda Daima, bir Mason'a Yakışacak Şekilde Davranalım	29.05.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ÇEKİÇ	Mansur Beyazyürek	Madde Bağımlılığı	01.06.1998
	Osman Kartal	M. Adap ve Davranışlar	03.03.1998
	Ömer Kasu	Mozart'ın Yapıtlarındaki Masonik Örgü	17.03.1998
	İlker Güven	Atatürk İlkeleri ve Masonik Değerlendirilmesi	14.04.1998
KOZA	Selçuk Onart	Niçin Buradayız? Neler Yapmalıyız?	26.02.1998
TAŞOCAĞI	Ertem Kalaycıoğlu	Masonik Faziletler	12.03.1998
	Tamer Ayan	1726 Tarihli İngiliz Masonik Belgesindeki İslâmi Nüansların Yorumu	25.03.1998
	Hamdi Arabacıoğlu, Üstün Gürtuna, Kenan Öziç	Niçin Burdayız?	22.04.1998
	Melih Yonsel	Ruhun Mahiyeti ve Masonlukta Ruh Anlayışı	06.05.1998
MİMAR HİRAM ANIT	Şevki Can	Holografik Evren	20.05.1998
	Haluk Bitek	Tüm Şâşâası İle Kral Süleyman	29.04.1998
	Mehmet Toplar	İnsan Zekâsının Gelişimi	30.03.1998
	Ediz Hun	Gerçek ve Biz	04.04.1998
KÖRFEZ	Ali Nezihi Bilge	Kozmos ve Kaos	27.04.1998
	Ahmet Erman	Masonluğun Çağa Ayak Uydurması	11.05.1998
	Sinan Çilesiz	Kardeş Locaların Çalışmalarından İzlenimler	08.06.1998
	Necdet Egeran	İnsanlık Işığı	30.04.1998
ZEYTİNDALI	Cavit Yenicioğlu	Masonlukta İntizam	28.05.1998
	Celil Layiktez	Orta Çağda; Localar, Loncalar ve Masonlar	27.03.1998
	Bora Aykaç	Sancaktarın Görev ve Yetkileri Nelerdir?	24.04.1998
	Macit Gökyıldız	Masonik Davranış	24.04.1998
IRMAK	Kemal Berkman	Kutsal Kitap Emininin Görev ve Yetkileri	08.05.1998
	Fahir Gök, Murat Çağlayan, Hasan Rahvalı, Sinan Şenil	Türkiye'de Aydınlanma Hareketleri	08.05.1998
	Bilgin Erkan	Kemalizm	14.04.1998
	Niyazi Ünal	Tasavvuf ve Masonlukta Sevgi	28.04.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
IRMAK	Erdal Yıldız	Sevgi Üzerine	12.05.1998
	Faruk Ilıkan	19 Mayıs	26.05.1998
	İbrahim Erentay	Harici Âlemde Bir Masonun Davranışları	31.03.1998
ANKARA			
UYANIŞ	Enver Bilge,	Masonluk Zor Zenaat	20.03.1998
	Faik Korunmuş, Haluk Onat		
	Munis Özer, Yalçın Tuncer, Cem Solmaz	Biz Kimlerdeniz?	06.04.1998
DOĞUŞ	Emin Gürol	M.:lukta Yazılı Olmayan Kurallar	15.05.1998
	Oktay Emed	Landmarklar	14.04.1998
	Şahin Yenişehirlioğlu	Sevgi ve Kardeşlik	12.05.1998
YÜKSELİŞ	Fuat Göksel	Yaşam Felsefesi (2) - Anlatamadıklarım	30.04.1998
	Seçkin Kıracı	Teklif Müessesesi ve Önemi	07.05.1998
	Ünal Erdal	Dostluk	21.05.1998
İNANIŞ	Ragıp Saguner	M.:luk ve Tasavvuf	11.05.1998
	İsmail Orcan	Çırak M.:lar Nerede Toplanıp Çalışırlar	11.05.1998
	Süleyman Duygan	Hümanizm Kavramı, Hümanizm Felsefesinin Doğuşu ve Gelişimi	04.03.1998
BİLGİ	Tuğyan Dinç	III. D.: Felsefesi	18.03.1998
	Bülent Taylan	Basında Çıkan Yazılar Üzerine	15.04.1998
	Kaya Çulha	Semboller	01.04.1998
	Osman Şensoy	M.:luk Tarihinden Bir Kesit	20.05.1998
	Nahit Renda	Bir M.:dan Beklenenler	06.05.1998
BARIŞ	Çağatay Şişman	Son Asya Ekonomik Krizine Kısa Bir Göz Atış	11.05.1998
	Necdet Egeran	Masonlukta Çağdaşlık	04.05.1998
	Oğuz Erumcu	Tasavvuf ve Masonluk	30.03.1998
	Mustafa Şişman	Orta Hücre	20.04.1998
DİKMEN	Öner Çakar	Operatif Masonların İşaretleri	19.03.1998
	Gordon Rogers	Kardeşliği Aramak	02.04.1998
	Önder Güven	Arıyorum	16.04.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Alpek Uraz	İnce Ayar	30.04.1998
	Soner Metin	Hümanizma ve Masonluk	07.05.1998
YILDIZ	Emin Alp Yalçınalp	Masonluk	26.03.1998
	Murat Dorkip	Hermetizm ve M.:luk	14.05.1998
ÇANKAYA	Abdurrahman Erginsoy	Spekülatif M.:luğun Orjini Üzerine Sohbet	24.04.1998
	Emin Gürol	Yazılı Olmayan Kurallar	08.05.1998
ARAYIŞ	Enis Aymergen	Ahlâk	31.03.1998
	Sabih Atasoy	Güzellik	21.04.1998
ÜÇGÜL	Fevzi Akansel, Onur Arsal	Masonluk Gündeminden-İlerleme, Gelenek ve Masonluk	25.03.1998
	Sabit Ağaoğlu	M.: Olabilmek	14.04.1998
AHİLER	Fuat Göksel	M.:il İdeoloji	26.03.1998
	Avarkan Atasoy	Evrensel İlkelerimiz	29.04.1998
	Etem Sena Çınar	Mabedimiz ve Biz	15.04.1998
	Tuncay Kesim	M.:luğun Tanıtımı Nasıl Olmalıdır?	28.05.1998
ÇAĞ	Arsan Toprak	M.:luk Üzerine	04.05.1998
GÖNÜL MİMARLARI	Hasan Köni	Son Olaylar Işığında Türkiye'nin Dünyadaki Yeri	05.05.1998
	Yavuz Tengiz	Günümüzdeki Petrol	21.04.1998
	Ziya Tanalı	Kültürümüze El Sürme Üstüne Bir Deneme	17.03.1998
EŞİTLİK	Gürol Gören	Mesleğimiz ve Semboller	01.05.1998
ANKARA	Seyfettin Işık	Anderson Nizamnamesi	20.03.1998
	Metin İmir	Masonik Yemin ve Yemine Bağlılık	03.04.1998
YUNUS EMRE	Seçkin Kıracı	Teklif Müessesesi ve Önemi	27.04.1998
ÇUKUROVA	Zeki Albulak	Gönye'nin Kanunu	16.04.1998
	Nusret Özdemir	Landmarklar	02.04.1998
İLKE	İbrahim Bozan	Sayı Sembolizması	13.03.1998
	Onur Arsal	Görebilme ve Gösterebilme	24.04.1998
	Tevfik Fikret Baran	Türkiye Ekonomisinin Dünü ve Bugünü	08.05.1998
ATANUR	Tuncay Kesim	Davranış ve Tepki	18.05.1998
	Enver Necdet Egeran	M.:lukta Çağdaşlık	04.05.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
DENGE	Hamdi Akan, Cengiz Kansu	BENZEŞ(ME)LER Fotoğraf/Resim	24.03.1998
	Tunca Ekin, Nezihi Tankurt	BENZEŞ(ME)LER Neyzen Tevfik/Şair Eşref	10.03.1998
	Levent Topaktaş ve Sinan Korkan	BENZEŞ(ME)LER Galileo Galilei/Giordano Bruno	28.04.1998
	Faruk Özkut ve Osman Armağan	BENZEŞ(ME)LER Kemal Tahir/Atilla İlhan	12.05.1998
DOĞAN GÜNEŞ	Erhan Meram	Hür M.: Nedir?	09.03.1998
	Turgay Çelen	Bir Hariciye Kefil Olmak	27.04.1998
	Ali Erkan Eke	Kendini Bil	27.04.1998
TOLERANS	Taylan Lünel	Doğadaki Sembolizma	13.05.1998
KUTUP YILDIZI	Naif Timur	M.:lik Prensiplerin Hayata Geçirilmesi	02.04.1998
	Ünal Erdal	Dostluk	21.05.1998
	Ekrem Gürenli, Ömer Lalik	M.:luğumuz	07.05.1998
ÜÇNUR	Tuncay Kesim	M.:luk Kökü Geçmişte Olan Gelecektir.	13.04.1998
	M. Emin Varol	Hür M.:lukta Yaşam Felsefesi	27.04.1998
GÖKKUŞAĞI	E. Sena Çınar	II. D.: Ritüelinden Beni Düşündüren Cümleler	17.04.1998
	Seçkin Kırığı	Yunus Emre ve Aşk Felsefesi	01.05.1998
	Mutlu Karavelioğlu	Düşüncenin Evrimi	15.05.1998
HOŞGÖRÜ	Cahit Ünver	Osmanlıdan Cumhuriyete M.:luk	02.04.1998
	Okan Işın	Hür M.:lukta Tolerans Kavramının Devrimi	29.04.1998
ANTALYA	Şevki Gökerman	Tevhid-i Tedrisat'tan 8 Yıllık Eğitime	07.05.1998
EKİN	Ruhi Esirgen	Uzaktan Eğitim Teknolojileri	27.03.1998
	Öner Çakar	Doğadan Matematiksel Esintiler	08.05.1998
YÖRÜNGE	İlter Ünal	Çatalhöyükten Osmanlıya Anadoluda Kozmetik	24.03.1998
	İlker Görmüş, Coşkun Yurteri, Bülent Başgörenay	Dünya'da ve Türkiye'de M.: Aleyhtarlığı	14.04.1998
	İhsan Koçyıldırım, Orhan Hallik, İskender Çoygun, Mahmut Pişirici	Bektaşılık	12.05.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
PERGEL	Tunç Ada	Budizm	31.03.1998
	Ünal Sakıncı	Şamanizm	21.04.1998
	Nusrettin Kılıç	Orta Asya Türk Devletleri ve Kültür Yapıları	21.04.1998
UYUM	Ergün Alkan	Masonik Hayattaki Darboğazlar	30.04.1998
	İsmail Üstel	Masonik İmaj	28.05.1998
AND	Fuat Göksel	M.:luk İdeoloji	26.03.1998
	Tamer Baykara	M.:lunun Sosyal Sorumlulukları	22.04.1998
ESKİŞEHİR	Sinan Öktem	Hedef: Aklın Hürriyeti	28.03.1998
	Taner Ercan	Yaratılış	09.05.1998
ÇINAR	Erim Tanju	Neden Buradayız?	15.04.1998
	Berkin Salancı	Ev.: Ul.: M.:l., Kutsal Kitaplar ve Yanıt Aradığım Sorular	06.05.1998
EVRİM	Soner Arıkan	Aydınlanma Felsefesi	04.05.1998
PUSULA	Alptekin Küçükçelen	Etik	18.03.1998
	Kudret Yörükoğlu	Tevazu ve Dürüstlük	01.04.1998
	Okan Işın	Bilimler Bilimi, Ezoterik Öğreti ve İçsel İnisiyasyon	15.04.1998
	Faruk Uçman	Türkiyenin Tanıtımı	06.05.1998
ODAK	Muzaffer Yönezer	Niçin Buradayız?	19.03.1998
	Vefa Çetin	Mimaride M.: İzleri	30.04.1998
	Doğan Vural	Tıp ve Masonluk	02.04.1998
	Aktan Okan	M.:luk, Erdemler ve Demokrasi	07.05.1998
İZMİR			
İZMİR	Halil Silay	Mükemmellik, Tevâzu ve M.:luk	12.02.1998
	Tuncer Olcay	M.:lukta Bireysel ve Toplumsal Sorumluluk	30.04.1998
NUR	Atilla Köksal	Hipokrat Yemini	17.03.1998
	Ulus Gevrekçi	Ç.: Avadanlıklarının Düşündürdükleri	31.03.1998
	Çınar Atay	Şehir ve İnsan	14.04.1998
GÖNÜL	Seçkin Gençoğlu	M.:luk Benden Ne Bekliyor, Ben M.:luktan Ne Bekliyorum?	05.03.1998
	Yavuz Böke	İnisiyasyon	05.03.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Yusuf K�kdamar	3. Derecenin Sembolizması	02.04.1998
	Murat Gomel	D����nce Odasının D����nd��rd��kleri	30.04.1998
İRFAN	Enver Turanlı	1. Derecenin Sembolizması	23.03.1998
	Cumhur ��zdilekcan	Do��udaki G��z'�n Sembolizması	20.04.1998
��MİT	Murat ��nl��r	Sadık ve Sabırlı Kalfa Olabilmek	03.03.1998
	Alper Gürkan	Zenginlik, Mevki ve Kuvvetin İnce �izgisi	03.03.1998
	Bernard Beresit	Kalfa Sel�mı	11.03.1998
	Ali Turhan	İdeal Bir Eser Ararken Kendini Bulmak	11.03.1998
	Erdoğan Mana��lu	��� Maymun	17.03.1998
	Tahir Kenan Egene	Kutsal Kitaplar, G�ny� ve Pergel	31.03.1998
EPHESUS	Serdar ��zler	Alev Saçan Yıldız	16.03.1998
	Yaşar Uygunlar	Geçmişten Günümüze Yansıyan Gerçek	16.03.1998
	Albert Pardo	G Harfi	30.03.1998
	Semih Adıyaman	Anadolu 2000	30.03.1998
	Sinan Alper	Varlık ve Mevkii	13.04.1998
EYLEM	Semavi Erus	Erdemli�in Profili	02.03.1998
	Kerem Engin	Mâbed	02.03.1998
	Mete Nisari	Ezoterizmde İnsan	16.03.1998
	İlker Sınar	Mitolojide İnsan	16.03.1998
	Korkut Keskiner	Milliyetçilik Tarihimizin Nedenleri	30.03.1998
MANİSA	�adan G�kovalı	Manisa Deyince	11.03.1998
EGE	Aktan Okan	M�'luk, Erdemler ve Demokrasi	19.03.1998
	Avram Selaniko	Hakikatin Nuru	02.04.1998
	Mehmet Ba�ev	Formül: 35 (Sevgi, Sadakat, Samimiyet)	30.04.1998
BAŞARI	Derya Erçal	Genetik, Etik ve M�'luk	23.03.1998
	Sıtkı Aytaç	İnsanın Do���u 1 (Maymundan İnsansıya)	20.04.1998
İÇİN	Erbil Sirel	Tekrisin Anlamı ve �nemi	16.03.1998
	Alp İra	Tefekkür Hücresi	16.03.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ÜÇSÜTÜN	Tulga Suner	M.:lukta Zenginlik	30.03.1998
	Berat Sangüder	M.:lukta Mevki ve İktidar	30.03.1998
	Münir Erçeltik	Ruhun Özlemliğı	13.04.1998
	Kenan Özenir	İzmir'de M.:luk	12.03.1998
	Metin Gözen	Dönemeçli Basamaklar, Belâgat-Tenkit	19.03.1998
BODRUM	Aydın Işık	M.:luk ve Tasavvuf Anlayışı	26.03.1998
KORDON	Tahsin Senik	M.:lukta Sorumluluk	12.03.1998
DOĞA	Üner Birkan	Mozart ve M.:lik Müzik	21.04.1998
	Ali Leblebicioğlu	M.:ca Düşünmek	11.03.1998
	Ahmet Saraçoğlu	Tasavvuf Felsefesi	25.03.1998
	Fatih Kaymaz	Özgür Düşünce Üzerine	22.04.1998
	Kerim Hatipoğlu	2. Derecenin Bize Vermek İstedikleri	06.05.1998
TAN	Ahmet Ekin	Kalfa Derecesinin Felsefesi	03.03.1998
	Mithat Hantal	Mabed Tabanın Düşündürdükleri	03.03.1998
	Rıza Köknar	M.:luk ve Değişim	14.04.1998
OCAK	Erdinç Funda	Güzellik ve Kuvvet	16.04.1998
	Lezli Micallef	Akıl ve Hikmet	16.04.1998
	Yusuf Kökdamar	Sevgi ve Dostluk	30.04.1998
ŞÂKUL	Mehmet Atalay	Zenginlik, Mevkii, İktidar	23.03.1998
	Arif Okay	G Harfi	23.03.1998
	Ali Erdeniz	Kâinatın Kanunları ve Tekâmül	14.04.1998
NOKTA	Özkan Aras	Susmak	20.04.1998
İMBAT	Hüseyin Avunduk	Kardeşlik Bağları	21.04.1998
	Ethem Duygulu	Kurumsal Kültür ve Semboller	21.04.1998
NİRENGİ	Ziya Aksan	Kavramlar Üzerine Bir Çalışma	19.03.1998
	Turhan Sofuoğlu	Orta Hücre	02.04.1998
	Ali Rıza Saysen	Tekrisin Ezoterik Açından Yorumu	14.05.1998
AGORA	Erol Musaoğlu	Lâiklik	12.03.1998
	Kâmil Samir	Agora	26.03.1998

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	İNTİKAL TARİHİ
Cengiz Türkay	Bursa 1939	17.02.1976	Nur	26.01.1998
Feridun Tekeş	Gölçük 1912	16.11.1956	Ümit	19.02.1998
Muammer Vardar	Zonguldak 1927	31.12.1982	Sembol	27.02.1998
Yusuf Ziya Ersay	Radovic 1921	10.03.1970	Eylem	03.03.1998
Yaşar Tekşen	İstanbul 1925	03.05.1962	İmbat	09.03.1998
Mehmet Yorgancı	Fethiye 1940	20.11.1986	Gönül	13.03.1998
Onnik Karakaş	Bursa 1910	24.12.1956	Piramit	17.03.1998
İsmail Toner	Ankara 1947	20.03.1990	Kültür	18.03.1998
Müfit Sorgun	İzmir 1927	23.11.1978	Başak	22.03.1998
M. Kemal Samsun	Samsun 1956	21.11.1990	Meşale	22.03.1998
İsmet Okur	Rize 1937	19.10.1990	Ankara	29.03.1998
Josef Gornel	İzmir 1899	10.04.1925	Promethee	30.03.1998

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

**Eb.. Maş.. a intikal eden kardeşlerimize Ev..in U.. Mi..ndan sonsuz mağfiret
ve kederli allelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.**

MİMAR SİNAN

Organ of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

ISSN 1301-2762

CONTENTS

- 4. Message of the M.W. Grand Master Sahir Talât AKEV
- 7. The Gavel and the Chisel in Freemasonry..... Tamer AYAN
- 37. Higher Degree's and A.A.S.R..... Koparal ÇERMAN
- 51. What do the Symbols Say?.....Raşid TEMEL
- 57. On Symbols and Symbolism..... Neşet SİRMAN
- 63. Historical and Masonic Highlights on
The Libretto of the Magic Flute..... Bolar İREN
- 93. The Value and the Importance of
Mentoring in Freemasonry..... İsmail Hakkı DEMİRCİ
- 97. News from Lodges Mimar SİNAN
- 112. Obituaries..... Mimar SİNAN

Adress : 25, Nuruziya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 1998

NO : 108

